

การผสมผสานทางวัฒนธรรมสมัยทวารวดี
กรณีศึกษาจากกระบวนการสร้างสรรค์ศิลปะการแสดงระบำลาวปุระ

ACCULTURATION OF DVARAVATI
A CASE STUDY ON LAVAPURA DANCE

นายดิเรก ทรงกัลยาณวัตร

สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์ วิทยาลัยนาฏศิลปปทุมธานี

กระทรวงวัฒนธรรม

ได้รับทุนสนับสนุนการวิจัยจากสถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์ ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. ๒๕๕๘

การผสมผสานวัฒนธรรมสมัยทวารวดีกรณีศึกษา
จากกระบวนการสร้างสรรค์ศิลปะการแสดงระบำลวปุระ

ACCULTURATION OF DVARAVATI
A CASE STUDY ON LAVAPURA DANCE

โดย
นายดิเรก ทรงกัลยาณวัตร

วิทยาลัยนาฏศิลปลพบุรี สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์
กระทรวงวัฒนธรรม

ได้รับทุนสนับสนุนการวิจัยจากสถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์ ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. ๒๕๕๘

ACCULTURATION OF DVARVATI
A CASE STUDY ON LAVAPURA DANCE

Mr. DEREK SONGKALAYANAWAT

A Research Project of Education, Creativity
And Knowledge Management

Year 2015

Copyright of Banditpatanasilpa Institute
The Ministry of Culture

การผสมผสานวัฒนธรรมสมัยทวารวดีกรณีศึกษา
จากกระบวนการสร้างสรรค์ศิลปะการแสดงระบำลวปุระ
ACCULTURATION OF DVARAVATI A CASE STUDY ON
LAVAPURA DANCE

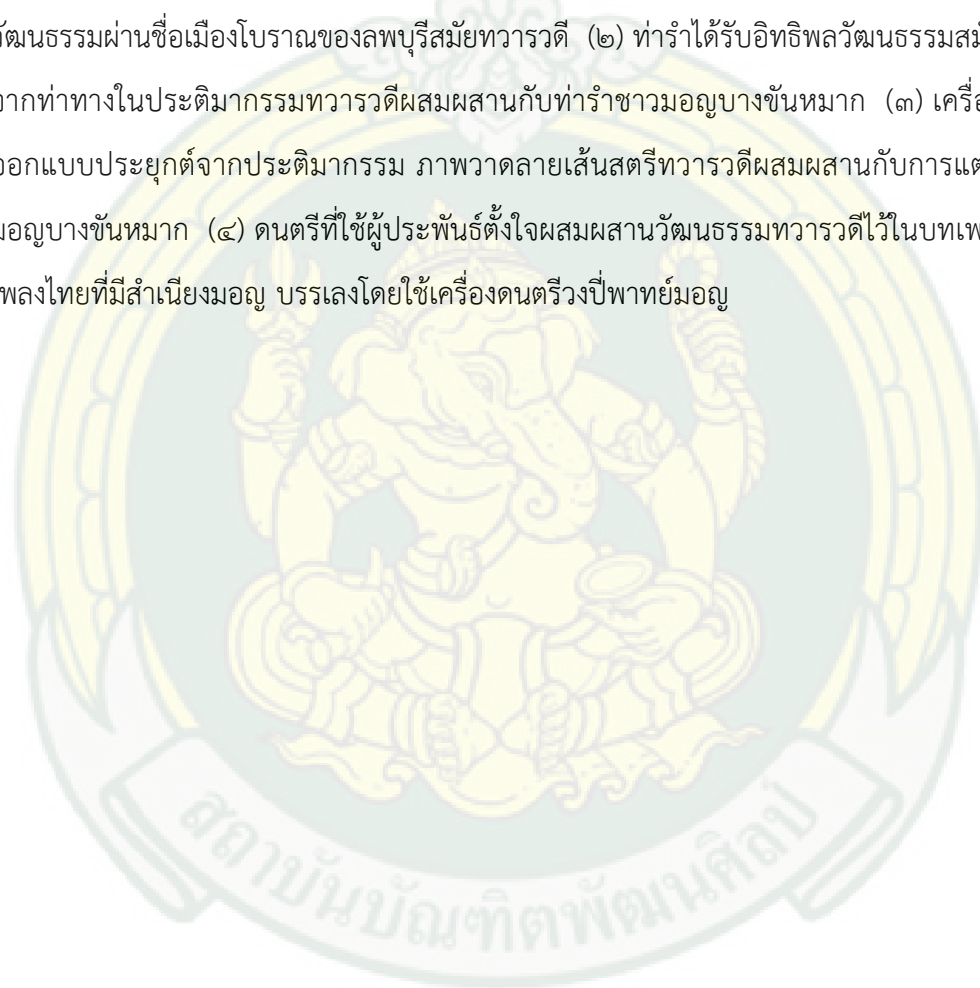
โดย
นายดิเรก ทรงกัลยาณวัตร

วิทยาลัยนาฏศิลปลพบุรี สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์
กระทรวงวัฒนธรรม

ได้รับทุนสนับสนุนการวิจัยจากสถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์ ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. ๒๕๕๘

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาการผสมผสานวัฒนธรรมสมัยทวารวดีที่มีต่อกระบวนการสร้างสรรค์ระบาลวปุระ เก็บรวบรวมข้อมูลตามระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ โดยใช้วิธีการศึกษาเอกสาร การสัมภาษณ์ที่ลุ่มลึก ผลการวิจัยพบว่า มีการผสมผสานวัฒนธรรมสมัยทวารวดีในกระบวนการสร้างสรรค์ระบาลวปุระ ดังต่อไปนี้ (๑) การตั้งชื่อระบาลวปุระ “ลวปุระ” สะท้อนถึงอิทธิพลทางวัฒนธรรมผ่านชื่อเมืองโบราณของลพบุรีสมัยทวารวดี (๒) ทำราได้รับอิทธิพลวัฒนธรรมสมัยทวารวดีจากท่าทางในประติมากรรมทวารวดีผสมผสานกับท่าราชาวมอญบางชั้นหมาก (๓) เครื่องแต่งกายออกแบบประยุกต์จากประติมากรรม ภาพวาดลายเส้นสตรีทวารวดีผสมผสานกับการแต่งกายสตรีมอญบางชั้นหมาก (๔) ดนตรีที่ใช้ผู้ประพันธ์ตั้งใจผสมผสานวัฒนธรรมทวารวดีไว้ในบทเพลง ให้เป็นเพลงไทยที่มีสำเนียงมอญ บรรเลงโดยใช้เครื่องดนตรีวงปี่พาทย์มอญ

Abstract

This research aimed to study the influence of Dvaravati culture on the creation of “Lavapura Dance”. Based on the qualitative research methodology, the data used in this study were collected through document study, and in-depth interviews. The results revealed that, firstly, the “Lavapura dance” clearly reflected the influence of Dvaravati culture on its dance name. Secondly, the creation of the choreography used in “Lavapura Dance” was influenced by Dvaravati culture by applying and combining together the choreography found on Dvaravati sculptures, the choreography specifically designed for “Dvaravati Dance” and the choreography of local Mon dance of Bang Khan Maak subdistrict, Lopburi Province. Thirdly, the costumes for “Lavapura Dance” was designed based on Dvaravati sculptures, the drawings of Dvaravati ladies and local Mon costumes. Lastly, the music used in “Lavapura Dance” was intentionally composed by combining the essence of Dvaravati and local Mon dance of Bang Khan Maak subdistrict, Lopburi Province. culture resulting in having Mon melody in Thai music when playing with Mon musical instruments.

กิตติกรรมประกาศ

งานวิจัย เรื่อง การผสมผสานวัฒนธรรมสมัยทวารวดี กรณีศึกษาจากกระบวนการสร้างสรรค์ ศิลปะการแสดงระบำลวปุระ ได้รับการสนับสนุนทุนการวิจัยจากสถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์

ขอขอบพระคุณ รองศาสตราจารย์ ดร. ณรงค์ชัย ปิฎกัรชต์ รองศาสตราจารย์ ดร. ชูติมา วัฒนะคีรี รองศาสตราจารย์ สรรณรงค์ สิงห์เสนี รองศาสตราจารย์ สุภาวดี โพธิเวชกุล ดร. ธนินาถ ณ สุนทร กรุณาตรวจ แก้ไขให้คำปรึกษาการวิจัย

ขอขอบพระคุณ นางวัฒนา โกศินานนท์ อดีตผู้อำนวยการวิทยาลัยนาฏศิลป์ลพบุรี และ คณะทำงาน ออกแบบเครื่องแต่งกาย และประดิษฐ์ท่ารำระบำลวปุระ

ขอขอบพระคุณ นายน้ำว่า ร่มโพธิ์ทอง ผู้มีวัฒนธรรมดีเด่น สาขาศิลปะการแสดงดนตรีไทย ประจำปี พ.ศ. ๒๕๓๘ ผู้ทรงคุณวุฒิทางด้านดนตรีไทย ผู้ประพันธ์เพลงระบำลวปุระ

ขอขอบพระคุณ นางพุลศรี จีบแก้ว หัวหน้ากลุ่มงานวิชาการสำนักพิพิธภัณฑสถาน กรมศิลปากร และอดีตผู้อำนวยการพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ สมเด็จพระนารายณ์ฯ จังหวัดลพบุรี ผู้ทรงคุณวุฒิ ทางด้านประวัติศาสตร์

ขอขอบพระคุณ นายปานชัย พูนวัตถุ ที่กรุณาช่วยวางแผนเก็บรวบรวมข้อมูลในสนามวิจัย วิเคราะห์ข้อมูล แก้ไขสำนวนภาษา แปลเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ขอขอบพระคุณ ผู้อำนวยการวิทยาลัยนาฏศิลป์ลพบุรี และบุคลากรของวิทยาลัยฯ ที่กรุณา ช่วยเหลือสนับสนุนในทุกๆ เรื่องที่เกี่ยวข้องกับการวิจัยครั้งนี้

ขอขอบพระคุณ ทีมงานผู้ช่วยนักวิจัย ที่กรุณาช่วยเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนาม พิมพ์ และ จัดทำรูปเล่มงานวิจัย

ในท้ายที่สุดนี้ขอขอบพระคุณผู้ทรงคุณวุฒิทุกท่าน ตามรายชื่อที่กล่าวไว้ในบรรณานุกรม ที่ ผู้วิจัยได้ใช้แนวคิด และนำข้อความบางตอนจากผลงานวิชาการของท่าน มาใช้ในงานวิจัยนี้

คำนำ

สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์เป็นสถาบันการศึกษาในระดับอุดมศึกษา มีภารกิจหลักในการผลิตบัณฑิตเฉพาะด้านศิลปวัฒนธรรมรวมถึงให้บริการทางวิชาการแก่สังคม การทำงานวิจัยทางด้านศิลปวัฒนธรรมและการทำงานวิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนการสอน

การวิจัย เรื่อง การผสมผสานวัฒนธรรมสมัยทวารวดี กรณีศึกษาจากกระบวนการสร้างสรรค์ศิลปะการแสดงระบำลวปุระ จัดเป็นการบูรณาการวิชาการด้านโบราณคดี ประวัติศาสตร์ นาฏศิลป์ และสังคมวิทยา นำมาใช้ศึกษาการผสมผสานวัฒนธรรมสมัยทวารวดีกับวัฒนธรรมมอญยุคปัจจุบัน ที่ตำบลบางขันหมาก จังหวัดลพบุรี

ลพบุรีเป็นเมืองที่มีความเจริญมาแต่ครั้งโบราณ หลักฐานประวัติศาสตร์ทางด้านศิลปกรรมที่ค้นพบแสดงถึงความเจริญรุ่งเรืองทางอารยธรรมและเอกลักษณ์ที่เป็นแบบอย่างเฉพาะตัวอย่างชัดเจน ศิลปะที่เกิดขึ้นบริเวณภาคกลางของประเทศไทย คำว่า ลวปุระ คือชื่อเมืองที่มีศูนย์กลางอยู่ที่เมืองลพบุรีได้มีการสร้างงานศิลปกรรมอย่างต่อเนื่องและมีวิวัฒนาการเป็นวัฒนธรรมท้องถิ่นทวารวดี ความรู้ที่ได้จากการศึกษาครั้งนี้ เป็นส่วนหนึ่งที่สะท้อนให้เห็นถึงลักษณะของผู้คน สภาพสังคมความเป็นอยู่และวัฒนธรรม ที่มีการผสมผสานต่อเนื่องตั้งแต่อดีต และสืบทอดมาจนถึงปัจจุบัน

ขอขอบพระคุณผู้ทรงคุณวุฒิ ดังปรากฏรายนามในกิตติกรรมประกาศ ในบรรณานุกรม รวมทั้งที่มีได้กล่าวนามไว้ ที่กรุณาให้คำแนะนำที่เป็นประโยชน์แก่งานวิจัย เรื่อง การผสมผสานวัฒนธรรมสมัยทวารวดี กรณีศึกษาจากกระบวนการสร้างสรรค์ศิลปะการแสดงระบำลวปุระ ผู้วิจัยหวังเป็นอย่างยิ่งว่า งานวิจัยนี้จะเป็นประโยชน์แก่การศึกษาทางด้านศิลปวัฒนธรรม และมีส่วนช่วยกระตุ้นให้นักเรียน นักศึกษา และประชาชน สนใจประวัติศาสตร์ของไทย

นายดิเรก ทรงกัลยาณวัตร

วิทยาลัยนาฏศิลป์ลพบุรี

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อ	ก
Abstract	ข
กิตติกรรมประกาศ	ค
คำนำ	ง
สารบัญ	จ
สารบัญภาพ	ฉ
บทที่	
๑ บทนำ	๑
ความเป็นมาและความสำคัญของการวิจัย	๑
วัตถุประสงค์	๓
คำถามการวิจัย	๓
ขอบเขตการวิจัย	๓
กรอบแนวคิดการวิจัย	๔
นิยามศัพท์	๔
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	๕
๒ เอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	๖
การผสมผสานวัฒนธรรม	๑๑
ระบอบการปกครอง	๒๒
งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมสมัยทวารวดี	๒๓
งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการผสมผสานวัฒนธรรม	๒๓
งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมมอญ	๒๕
๓ วิธีดำเนินการวิจัย	๒๘
การเก็บรวบรวมข้อมูล	๒๘
ขอบเขตการวิจัย	๒๘
เครื่องมือที่ใช้การวิจัย	๒๘
การสร้างเครื่องมือวิจัย	๒๙
วิธีดำเนินการวิจัย	๒๙
การวิเคราะห์ข้อมูล	๓๑
๔ ผลการวิเคราะห์ข้อมูล	๓๒
การตั้งชื่อระบอบการปกครอง	๓๒

เครื่องแต่งกายระบำลวปุระ	๓๔
ท่ารำ	๔๐
ดนตรีที่ใช้ในระบำลวปุระ	๔๓
วัฒนธรรมมอญบางชั้นหมาก ลพบุรี	๔๔
๕ สรุป อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ	๔๖
สรุปผลการวิจัย	๔๖
อภิปรายผล	๔๙
ข้อเสนอแนะ	๕๓
บรรณานุกรม	๕๔
ประวัติและผลงานวิชาการของผู้วิจัย	

สารบัญภาพ

ภาพที่ ๑	แผนผังกรอบแนวคิดการวิจัย	๔
ภาพที่ ๒	การแต่งกายสมัยทวารวดี	๒๑
ภาพที่ ๓	นางพุลศรี จีบแก้ว ผู้ทรงคุณวุฒิด้านประวัติศาสตร์ศิลปะ	๓๔
ภาพที่ ๔	ภาพชุดการแสดงระบำลวปุระ	๓๕
ภาพที่ ๕	ภาพทำรำและการแต่งกายระบำลวปุระ	๓๕
ภาพที่ ๖	ภาพวาดลายเส้นต่างหูสตรีทวารวดี, ประติมากรรมสมัยทวารวดี, และนักแสดงระบำลวปุระ	๓๖
ภาพที่ ๗	ภาพวาดลายเส้นสร้อยคอสตรีชาวทวารวดี และนักแสดงระบำลวปุระ	๓๖
ภาพที่ ๘	ภาพวาดลายเส้นกำไลข้อมือสตรีชาวทวารวดี และนักแสดงระบำลวปุระ	๓๗
ภาพที่ ๙	ภาพวาดลายเส้นเสื้อสตรีชาวทวารวดี, ประติมากรรมสมัยทวารวดี, และนักแสดงระบำลวปุระ	๓๗
ภาพที่ ๑๐	ภาพวาดลายเส้นการสวมสไบสตรีชาวทวารวดี, นักแสดงระบำลวปุระ และสตรีมอญบางชั้นหมาก ลพบุรี	๓๘
ภาพที่ ๑๑	ภาพวาดลายเส้นผ้าถุงจีบหน้านางสตรีชาวทวารวดี, ประติมากรรมเทวสตรีทวารวดี, นักแสดงระบำลวปุระ และสตรีมอญบางชั้นหมาก ลพบุรี	๓๘
ภาพที่ ๑๒	ภาพการแต่งกายเข็มขัด ผ้ารัดสะเอวของนักแสดงระบำลวปุระ	๓๙
ภาพที่ ๑๓	ภาพวาดลายเส้นการสวมเข็มขัด ผ้ารัดสะเอวของสตรีชาวทวารวดี	๓๙
ภาพที่ ๑๔	ทำรำระบำลวปุระ วิทยาลัยนาฏศิลป์ลพบุรี	๔๐
ภาพที่ ๑๕	ทำรำชาวมอญชุมนุมบางชั้นหมาก ลพบุรี	๔๐
ภาพที่ ๑๖	รำมอญโดยชาวมอญชุมนุมบางชั้นหมาก ลพบุรี	๔๑
ภาพที่ ๑๗	กระบวนทำรำที่ ๑ ทำออก	๔๑
ภาพที่ ๑๘	กระบวนทำรำที่ ๒ ทำไหว้	๔๒
ภาพที่ ๑๙	กระบวนทำรำที่ ๓ ทำสอดสูง	๔๒
ภาพที่ ๒๐	กระบวนทำรำที่ ๔ ทำจบ	๔๓
ภาพที่ ๒๑	นายน้ำว่า ร่มโพธิ์ทอง นายณรงค์ฤทธิ์ คงปิ่น และผู้วิจัย	๔๓
ภาพที่ ๒๒	พระปัญญาวุฒิ วัดอำพวัน ตำบลบางชั้นหมาก จังหวัดลพบุรี	๔๕
ภาพที่ ๒๓	นายสุทัศน์ หลีกपाल ผู้ใหญ่บ้าน ตำบลบางชั้นหมาก ลพบุรี	๔๕

บทที่ ๑

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของการวิจัย

นักวิชาการบางกลุ่มได้ศึกษาความเป็นมาของมอญ ในประวัติศาสตร์และบันทึกของจีนเมื่อประมาณ ๕๐๐ ปีก่อนพุทธกาล จนกระทั่งมีการก่อตั้งนครรัฐสำคัญของชนชาติมอญในช่วงพุทธศตวรรษที่ ๕-๖ คือ อาณาจักรสุธรรมวดีหรือสะเทิม ชนชาติมอญอาศัยกระจายไม่ค้อยู่รวมกันเป็นปึกแผ่น จนกระทั่งต่อมาเติบโตเป็นอาณาจักรทวารวดี มอญเป็นชนชาติที่มีวัฒนธรรมสูงทั้งด้านภาษา ศาสนา การปกครอง สถาปัตยกรรม ศิลปกรรม การเดินเรือ การค้าขาย ดนตรีและนาฏศิลป์ ส่งอิทธิพลต่อวัฒนธรรมของกลุ่มชนชาติอื่นในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ต่อเนื่องตลอดมา

ดินแดนในแถบกลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยา เป็นที่รวมของกลุ่มชนชาติขอม มอญ ละว้า ได้รับอิทธิพลวัฒนธรรมภายนอกมาปรุงแต่งกับวัฒนธรรมที่มีอยู่ เกิดการผสมผสานวัฒนธรรมของกลุ่มชนที่มีวัฒนธรรมต่างกัน แต่มีการรับวัฒนธรรมซึ่งกันและกันปฏิสัมพันธ์ทางวัฒนธรรมจนในที่สุดแล้ววัฒนธรรมทั้งสองจะถูกผสมกลมกลืนเป็นวัฒนธรรมชุดเดียวกัน ราวพุทธศตวรรษที่ ๑๑-๑๖ อาณาจักรทวารวดีได้ขยายอำนาจรัฐ ควบคุมเมืองสำคัญเหนือดินแดนสุวรรณภูมิ นักวิชาการมีความเห็นว่าเมืองหลวงของทวารวดีทางทิศตะวันตก คือ เมืองนครชัยศรี เมืองหลวงของทวารวดีทางทิศตะวันออก คือ เมืองลพบุรี (ละโว้) สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอกรมพระยาดำรงราชานุภาพ ทรงสันนิษฐานว่า คำว่าละโว้ น่าจะมาจากคำว่า ละหรือละว้า เพราะสมัยรัตนโกสินทร์ก็ยังมีพวกละว้ากระจายอยู่ทั่วไปในสยาม อิทธิพลจากอารยธรรมใหญ่จากจีนและอินเดียก่อให้เกิดงานศิลปะมากมาย ในที่สุดกลายเป็นงานศิลปกรรมที่มีลักษณะเฉพาะถิ่น แบบแผนของศิลปะหลายรูปแบบสัมพันธ์กับพุทธศาสนา เจือปนด้วยคติความเชื่อแบบพราหมณ์-ฮินดูและคติท้องถิ่นก็ตาม มีการสร้างศาสนสถานและโบราณวัตถุมากมาย จากหลักฐานจารึกบนเหรียญสมัยทวารวดี จารึกขอม และตำนานมีการ

กล่าวถึงชื่อ ลวปุระ อาณาจักรที่มีประวัติสืบเนื่องมาตั้งแต่สมัยทวารวดี งานศิลปกรรมสมัยนี้จึงเป็นศิลปกรรมทวารวดี

วัฒนธรรมทวารวดีมีรากฐานมาจากพุทธศาสนา จากหลักฐานทางประวัติศาสตร์เหรียญเงินพบที่พระปฐมเจดีย์ (นครปฐม) และอินทร์บุรี (สิงห์บุรี) บนเหรียญจารึกชื่อ ศรีทวารวดีศวรปุณยะ หมายความว่า พระเจ้าศรีทวารวดีผู้มีบุญอันประเสริฐ นอกจากนี้ยังพบจารึกชื่อ ทวารวดี บนฐานบัวศิลาทราย ที่อำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา และเหรียญเงินซึ่งพบที่อำเภออุทอง จังหวัดสุพรรณบุรีจารึกชื่อ ลวปุระ (สมเกียรติ โล่ห์เพ็ชรรัตน์. ๒๕๕๖ : ๑๐๖) ซึ่งเป็นชื่อเมืองสำคัญเมืองหนึ่งของอาณาจักรทวารวดี นักประวัติศาสตร์ศิลปะได้เรียกชื่อศิลปะที่พบว่า ศิลปะมอญ ทำให้ในช่วงเวลาหนึ่งนักวิชาการด้านประวัติศาสตร์ตั้งสมมติฐานว่า ประชากรในอาณาจักรทวารวดีเป็นคนเชื้อชาติมอญ นักวิชาการด้านภาษาและมานุษยวิทยา ได้จำแนกชนชาติมอญให้อยู่ในกลุ่มภาษามอญ-เขมร ตระกูลออสโตร-เอเชียติก (Austro-Asiatic) มอญเป็นชนชาติที่มีอารยธรรมสูง พบว่าวัฒนธรรมประเพณีชาวมอญมีอิทธิพลต่อหลายชาติในแถบสุวรรณภูมิ ทั้งด้านภาษา ศาสนา สถาปัตยกรรม นาฏศิลป์ ดนตรี และความเชื่อ อาณาจักรชาวมอญมีพื้นที่ทับซ้อนในดินแดนของประเทศไทยและพม่าของไทยในปัจจุบัน ขนาดพื้นที่ของอาณาจักรจะขึ้นอยู่กับศูนย์กลางของอำนาจการปกครองที่เปลี่ยนแปลงไป จากตำนานจามเทวีวงศ์กล่าวถึงนครหริภุญไชยว่า แต่เดิมประกอบด้วยชุมชนชาวม่านหรือพม่า จนกระทั่งมีการอพยพชาวมอญที่ติดตามพระนางจามเทวีจากดินแดนตอนใต้แม่น้ำปิง ได้แก่ แคว้นละโว้ เพื่อครองอาณาจักรหริภุญไชย และข้อความตอนต่อมาของตำนานเล่มนี้เรียกชาวหริภุญไชยว่า ชนชาวมอญ และเรียกกษัตริย์ของหริภุญไชยว่า พระเจ้ารามัญ นอกจากนี้ยังพบจารึกที่ใช้ภาษามอญอยู่ทั่วไป

วัฒนธรรมสมัยทวารวดีรับอิทธิพลจากอินเดียสมัยราชวงศ์คุปตะ ผ่านทางพม่า-มอญ ตั้งแต่พุทธศตวรรษที่ ๙-๑๑ ปัจจุบันได้พบหลักฐานมากมายทั้งจารึก โบราณวัตถุ โบราณสถาน ร่องรอยเมืองโบราณ ฯลฯ สนับสนุนความคิดหรือทฤษฎีของนักวิชาการว่า ชุมชนหรือผู้คนของ ทวารวดี ได้

สร้างงานศิลปกรรมที่มีลักษณะรูปแบบของตนเองจนสามารถเรียกได้ว่าเป็น วัฒนธรรมสมัยทวารวดี ที่มีอายุอยู่ในราวพุทธศตวรรษที่ ๑๐-๑๖ ปรากฏหลักฐานอยู่ทั่วทุกภาคของประเทศไทย ประวัติศาสตร์สมัยทวารวดีมีอิทธิพลอย่างสูงต่อดนตรีนาฏศิลป์ไทยอีกครั้ง เมื่อกรมศิลปากรนำมาใช้ สร้างสรรค์ระบำโบราณคดีชื่อว่า ระบำทวารวดี ในปี พ.ศ. ๒๕๑๐

ในราวปี พ.ศ. ๒๕๓๕ ได้มีนักวิชาการของกรมศิลปากรหลายท่านเห็นความสำคัญของการศึกษารวบรวมและเผยแพร่ความรู้เกี่ยวกับประวัติศาสตร์ลพบุรี ให้ปรากฏต่อสาธารณชน เนื่องจากที่ผ่านมานักศึกษาและประชาชนทั่วไป ต่างมีความเข้าใจว่าประวัติศาสตร์ของเมืองลพบุรีจะมีความเกี่ยวเนื่องเฉพาะกับวัฒนธรรมเขมรและศิลปะสมัยลพบุรีในพุทธศตวรรษที่ ๑๖-๑๘ เท่านั้น จากประเด็นดังกล่าวนี้ วิทยาลัยนาฏศิลป์ลพบุรีได้มีแรงบันดาลใจคิดสร้างสรรค์ระบำลพบุรี เพื่อประชาสัมพันธ์ประวัติศาสตร์เมืองลพบุรี

ผู้วิจัยเห็นว่าการสร้างสรรค์ระบำลพบุรี ในปี พ.ศ. ๒๕๓๕ นอกจากเพื่อประชาสัมพันธ์ ประวัติศาสตร์ลพบุรีในสมัยทวารวดีแล้ว ในกระบวนการสร้างสรรค์ระบำลพบุรีครั้งนั้น ผู้สร้างสรรค์ ได้นำวัฒนธรรมมอญปัจจุบัน ที่ยังคงมีการอนุรักษ์สืบทอดมาแต่โบราณกาล และยังคงมีการสืบสาน รักษาไว้ได้ในชุมชนบางชั้นหมาก อำเภอเมือง จังหวัดลพบุรี นำมาผสมผสานกับวัฒนธรรมทวารวดี ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาการผสมผสานวัฒนธรรมมอญสมัยทวารวดีกับวัฒนธรรมมอญในท้องถิ่นลพบุรี ที่มีอยู่ในกระบวนการสร้างสรรค์ระบำชุดนี้

วัตถุประสงค์

๑. เพื่อศึกษาการผสมผสานวัฒนธรรมมอญทวารวดีกับวัฒนธรรมมอญในท้องถิ่นลพบุรี จาก กระบวนการสร้างสรรค์ระบำลพบุรี

คำถามวิจัย

๑. กระบวนการสร้างสรรค์ระบำลพบุรีมีการผสมผสานวัฒนธรรมทวารวดีกับวัฒนธรรมอื่นๆ ในการตั้งชื่อระบำ การประดิษฐ์ท่ารำ เครื่องแต่งกาย และการประพันธ์เพลงอย่างไรบ้าง

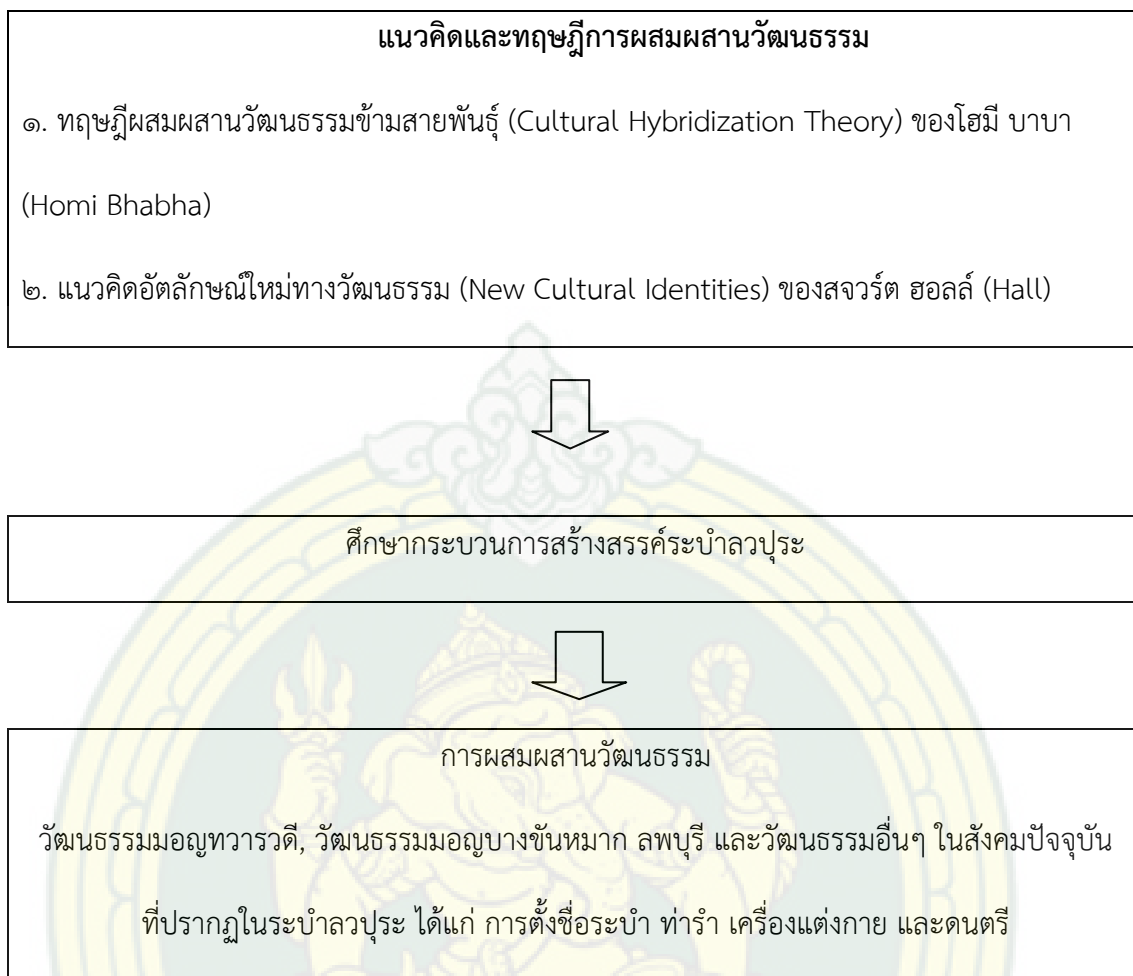
ขอบเขตของการวิจัย

๑. ขอบเขตด้านเนื้อหา ศึกษาการผสมผสานวัฒนธรรมมอญทวารวดีกับวัฒนธรรมมอญในท้องถิ่นลพบุรี ที่ถูกนำมาใช้ในกระบวนการสร้างสรรค์ระบำลพบุรี ประกอบด้วย การตั้งชื่อระบำ การออกแบบท่ารำ เครื่องแต่งกาย เครื่องประดับ ทำนองเพลง และการเลือกใช้เครื่องดนตรี
๒. ขอบเขตด้านพื้นที่ ระบำลพบุรี
๓. ขอบเขตด้านระยะเวลาในการดำเนินการ ตั้งแต่ ๑ มี.ค. ๒๕๕๘ – ๑๕ ก.ย. ๒๕๕๘
๔. ขอบเขตด้านวิธีการวิจัยใช้ วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ

กรอบแนวคิดการวิจัย

กรอบแนวคิดทฤษฎีที่ใช้ ได้แก่ ทฤษฎีการผสมผสานข้ามสายพันธุ์ทางวัฒนธรรม (Cultural Hybridization Theory) ของ โฮมี บาบ่า (Homi Bhabha) แนวคิดการผสมผสานทางวัฒนธรรม (Cultural Integration) ในรูปแบบของการข้ามสายพันธุ์ทางวัฒนธรรม (Cultural Hybridity) ที่มีการปฏิสัมพันธ์ระหว่างวัฒนธรรมโลกและวัฒนธรรมท้องถิ่น (Homi Bhabha. 1994 : 71-122) และการสร้างอัตลักษณ์ใหม่ทางวัฒนธรรม (New Cultural Identities) ของ สจวร์ต ฮอลล์ (Stuart Hall) (Hall, Stuart. 2000)

แผนผังกรอบแนวคิดการวิจัย

ภาพที่ ๑ แผนผังกรอบแนวคิดการวิจัย

ที่มา : ผู้วิจัย, ๒๕๕๘.

นิยามศัพท์

๑. วัฒนธรรมสมัยทวารวดี หมายถึง แบบแผนวัฒนธรรมที่ได้รับอิทธิพลจากอินเดียสมัยราชวงศ์คุปตะ ผ่านทางพม่า-มอญ ตั้งแต่พุทธศตวรรษที่ ๙-๑๑ จากการค้นพบหลักฐานประวัติศาสตร์จำนวนมาก ได้แก่ จารึก โบราณวัตถุ โบราณสถาน ฯลฯ นักวิชาการสันนิษฐานว่าชุมชนหรือผู้คนของทวารวดี คือ ชาวมอญ ได้สร้างงานศิลปกรรมที่มีลักษณะรูปแบบของตนเองจนสามารถเรียกได้ว่าเป็นวัฒนธรรมสมัยทวารวดี ที่มีอายุอยู่ในราวพุทธศตวรรษที่ ๑๐-๑๖ ปรากฏหลักฐานอยู่ทั่วทุกภาคของ

ประเทศไทย นักปราชญ์ด้านประวัติศาสตร์และโบราณคดีหลายท่าน สันนิษฐานว่าศูนย์กลางของ
ทวารวดีด้านตะวันออก คือ ลพบุรี ศูนย์กลางด้านตะวันตก คือ นครปฐมและสุพรรณบุรี

๒. การผสมผสานวัฒนธรรม (Acculturation) หมายถึง การปฏิสัมพันธ์ของวัฒนธรรมที่มีอยู่
ตั้งแต่สองกลุ่มขึ้นไป ที่มีทั้งการผสมผสานข้ามสายพันธุ์ผ่านกาลเวลา จนสามารถสร้างอัตลักษณ์ใหม่
ทางวัฒนธรรมให้เกิดขึ้นในท้องถิ่นได้ในเวลาต่อมา

๓. กระบวนการสร้างสรรค์ศิลปะการแสดงระบำลพบุรี หมายถึง การตั้งชื่อระบำ ประดิษฐ์
ท่ารำ เครื่องแต่งกาย และการประพันธ์เพลงระบำลพบุรี

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

๑. ผลที่ได้รับจากการวิจัยครั้งนี้ จะช่วยประชาสัมพันธ์ประวัติศาสตร์ลพบุรีสมัยทวารวดีในสู่
สาธารณชน และเผยแพร่ความรู้วัฒนธรรมไทยรามัญที่ยังมีปรากฏให้เห็นในท้องถิ่นลพบุรี

๒. นักศึกษาและประชาชนทั่วไป ได้ตระหนักถึงความสำคัญของวัฒนธรรมในท้องถิ่น และมี
ความรู้สึกที่ดีต่อวัฒนธรรมที่มีความแตกต่างกันทั้งในประเทศไทยและในภูมิภาคอาเซียน แต่มีการ
ผสมผสานวัฒนธรรมสืบเนื่องกันมาตั้งแต่อดีตจนกลายเป็นวัฒนธรรมร่วมกันปัจจุบัน

บทที่ ๒

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

เนื่องจากงานวิจัยนี้มีความเกี่ยวข้องกับเรื่องของ การผสมผสานวัฒนธรรม วัฒนธรรมมอญสมัย ทวารวดี วัฒนธรรมมอญบางชั้นหมาก ประวัติศาสตร์ลพบุรีสมัยทวารวดี และระบำนวลปุระ ผู้วิจัยได้ ศึกษาเอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ทบทวนวรรณกรรมในประเด็นดังต่อไปนี้

๑. แนวคิดทฤษฎีการผสมผสานวัฒนธรรม
๒. ประวัติศาสตร์ลพบุรีสมัยทวารวดี
๓. ระบำนวลปุระ
๔. งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมทวารวดี
๕. งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการผสมผสานวัฒนธรรม
๖. งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมมอญ

แนวคิดทฤษฎีการผสมผสานวัฒนธรรม

วัฒนธรรมเป็นวิถีชีวิตของคนในสังคม สร้างขึ้นมาจากกลุ่มชนที่มีความเป็นมาทาง ประวัติศาสตร์และเผ่าพันธุ์ที่แตกต่างกัน ไพฑูรย์ มีกุล (๒๕๓๑ : ๗๖-๗๘) ได้อธิบายกระบวนการ ทางวัฒนธรรมของกลุ่มชนที่แตกต่างกันแต่อาศัยอยู่ในดินแดนเดียวกัน หรือมีการติดต่อไปมาหาสู่กัน ทำให้ความแตกต่างทางวัฒนธรรมค่อยๆ หดไป จนเกิดการผสมผสานวัฒนธรรมผสมกลมกลืนเป็น วัฒนธรรมของกลุ่มชนกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งได้ในเวลาต่อมา เช่นเดียวกับสุภัตรา สุภาพ (๒๕๓๕ : ๓-๒๐) ที่มีความเห็นว่ามรดกทางวัฒนธรรมของไทยในอดีต ไม่ว่าจะเป็นการแต่งกาย การกินอยู่ การศึกษา การปกครอง การทำมาหากิน ความเชื่อและความคิด สิ่งเหล่านี้ได้ผ่านการผสมผสานวัฒนธรรมสั่งสม ต่อเนื่องกันมาเป็นเวลายาวนาน จนกลายเป็นวัฒนธรรมใหม่ภายใต้วัฒนธรรมไทย

นักวิชาการมานุษยวิทยาสำนักเบอร์มิงแฮม ได้เสนอแนวคิดทฤษฎีการผสมผสานข้ามสาย พันธุ์ทางวัฒนธรรม (Cultural Hybridization Theory) โฮมี บาบา (Homi Bhabha) (1994 : 71-

122) กล่าวว่า โดยธรรมชาติแล้วไม่เคยมีวัฒนธรรมใดเป็นหนึ่งเดียว แต่ทุกวัฒนธรรมจะมีลักษณะ พันธ์ทางลูกผสม หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งว่าไม่มีวัฒนธรรมใดๆ ที่สมบูรณ์แบบใดในตัวของมันเอง แต่ทุก วัฒนธรรมจะเปลี่ยนแปลงอย่างสัมพันธ์กับวัฒนธรรมอื่นๆ ตลอดเวลา ทุกวัฒนธรรมล้วนมีการผสม ข้ามสายพันธุ์ทั้งสิ้น ไม่เคยมีวัฒนธรรมใดที่หยุดนิ่งหรือเป็นหนึ่งเดียวในตัวเอง ทุกวัฒนธรรมจะมีความ แตกต่างและมีความหลากหลายในตัวเองเสมอ เช่น ภาษาไทยที่ใช้ในการสื่อสารของแต่ละภาค สำเนียงของคนภาคเหนือ ภาคอีสาน ภาคกลาง ภาคใต้ สำเนียงคนสุพรรณ สำเนียงคนกรุงเทพ จะมี สำเนียงพูดสื่อสารที่แตกต่างกัน หรือตัวอย่างกรณีการใช้ภาษาอังกฤษสื่อสาร สำเนียงแบบคนอังกฤษ สำเนียงแบบคนอเมริกัน สำเนียงแบบคนออสเตรเลีย ต่างก็มีสำเนียงพูดสื่อสารที่แตกต่างกัน หากมอง ผิวเผินวัฒนธรรมโลกบางอย่างอาจมองว่ามีเพียงหนึ่งเดียว หากมองลึกในรายละเอียดก็จะพบความ แตกต่างหลากหลายอยู่ภายใน

โฮมี บาบา (Homi Bhabha) จึงมีความเชื่อมั่นว่า ทุกวัฒนธรรมจะเปลี่ยนแปลงอยู่ ตลอดเวลา โดยปฏิสัมพันธ์กับวัฒนธรรมอื่นเสมอ วรรณคดีไทยมีที่มาจากการปฏิสัมพันธ์กับ วัฒนธรรมที่หลากหลาย ไม่ว่าจะเป็น รามเกียรติ์ อิเหนา แม้แต่พระอภัยมณีก็สะท้อนภาพความ หลากหลายทางวัฒนธรรม วิเคราะห์ได้จากการที่สุนทรภู่ใช้สัญชาติของตัวละครเป็นแขก ฝรั่งเศส จีน นอกจากนี้ยังมีตัวอย่างขนมที่ชาวโปรตุเกสนำมาเผยแพร่ไว้ตั้งแต่สมัยอยุธยา ได้แก่ ทองหยิบ ฝอยทอง เม็ดขนุน สังขยา ฯลฯ ได้ผสมผสานวัฒนธรรมข้ามสายพันธุ์มาเป็นขนมไทย ด้วยเหตุผล ดังกล่าวนี้อโฮมี บาบา จึงสรุปไว้ว่า ในทุกวัฒนธรรมในโลกล้วนมีการเปิดรับปฏิสัมพันธ์กันและแปล ความหมายระหว่างกันและกันตลอดเวลา เพราะไม่เคยมีวัฒนธรรมใดในโลกนี้ ที่มีสมบูรณ์ในตัวเอง

การข้ามสายพันธุ์ของวัฒนธรรม เป็นปรากฏการณ์ปฏิสัมพันธ์ระหว่างวัฒนธรรมโลกและ วัฒนธรรมท้องถิ่น สัมพันธภาพดังกล่าว สามารถแสดงออกในรูปแบบการข้ามสายพันธุ์ทางวัฒนธรรม (Cultural Hybridity) ที่มีได้มีเพียงหนึ่งเดียว ในบางครั้งกระบวนการผสมผสานอาจเป็นไปแบบลงตัว บางครั้งอาจเป็นกระบวนการที่วัฒนธรรมของโลกและท้องถิ่นเดินไปอย่างคู่ขนานหรือต่างฝ่ายต่าง

แยกกันอยู่ บางครั้งอาจเป็นส่วนผสมที่ไม่เข้ากัน และในบางครั้งการผสมผสานทางวัฒนธรรมก็อาจนำไปสู่ความขัดแย้ง (Conflict) ได้เช่นกัน สจวร์ต ฮอลล์ (Hall) (1994 : 42-45) ได้ขยายความเสริมว่า เมื่อมีการผสมผสานวัฒนธรรมโลกและวัฒนธรรมท้องถิ่นเข้าด้วยกันจะเกิดปรากฏการณ์ที่เรียกว่าอัตลักษณ์แบบใหม่ทางวัฒนธรรม (New Cultural Identities) ขึ้นเสมอ เนื่องจากวัฒนธรรมโลกและท้องถิ่น มีการพบปะและผสมผสานกันได้ตลอด แม้แต่วัฒนธรรมที่เป็นลูกผสมอยู่แล้ว ก็สามารถผสมผสานแตกลูกก่อกำเนิดเป็นอัตลักษณ์ใหม่ๆ ทางวัฒนธรรมขึ้นได้เสมอ อมรา พงศาพิชญ์ (๒๕๔๓ : ๘-๒๓) จึงสรุปว่า การผสมผสานทางวัฒนธรรม เป็นการปฏิสัมพันธ์ทางวัฒนธรรมของชนสองกลุ่มที่มีวัฒนธรรมต่างกัน แต่มีการรับวัฒนธรรมซึ่งกันและกัน สุดท้ายวัฒนธรรมทั้งสองจะถูกผสมกลมกลืนเป็นวัฒนธรรมชุดเดียวกัน

อานันท์ กาญจนพันธุ์ (๒๕๕๖ : ๒๒๔-๒๖๕) ได้อธิบายความหมายของวัฒนธรรมว่าเป็นระบบคุณค่า ระบบความหมาย ระบบความคิด ที่คนในพื้นที่หรือในดินแดนหนึ่งมีอยู่ร่วมกัน ในทางมานุษยวิทยาได้มองความหมายวัฒนธรรมที่มีลักษณะสัมพันธ์ (Cultural Relative) ซึ่งหมายความว่าต่างมีวัฒนธรรมที่แตกต่างกัน เป็นของตนเอง เชื่อว่าคนเท่าเทียมกันโดยไม่คำนึงถึงชาติพันธุ์แต่ยอมรับความแตกต่างทางศาสนาและวัฒนธรรม เน้นความซับซ้อนของพหุวัฒนธรรม มีมุมมองเรื่องลักษณะลูกผสมทางวัฒนธรรม และอัตลักษณ์เชิงซ้อน แนวความคิดนี้จึงมองวัฒนธรรมที่มีความหลากหลายและเลื่อนไหลได้ซึ่งทำให้คนสามารถเป็นสมาชิกหลายชุมชนได้ ไม่ต้องผูกติดกับความแตกต่างทางวัฒนธรรมที่ตายตัว ดังที่ พอล กิลรอย (Paul Gilroy) ได้เสนอว่า ชาติพันธุ์เป็นกระบวนการสร้างอัตลักษณ์ที่ไม่มีวันจบสิ้น ความคิดเช่นนี้จะช่วยลดอคติระหว่างวัฒนธรรมลงได้บ้าง

สมชัย ใจดี (๒๕๕๖: ๒-๒๔) กล่าวถึงวัฒนธรรมในแง่วิถีการดำเนินชีวิตของกลุ่มชน ซึ่งหมายรวมถึงความคิด ศิลปะ วรรณคดี ดนตรี ปรัชญา ศีลธรรม จรรยา ภาษา กฎหมาย ความเชื่อ ขนบธรรมเนียมประเพณีและสิ่งต่างๆ ที่มนุษย์สร้างขึ้นและได้ถ่ายทอดให้กับคนรุ่นต่อๆ มา เป็นเรื่องของ การเรียนรู้จากคนกลุ่มหนึ่งไปยังคนอีกกลุ่มหนึ่ง เก็บสิ่งดีไว้สู่คนรุ่นต่อไป วัฒนธรรมจึงหมายถึง

การดำเนินชีวิตของกลุ่มคนที่แสดงออกถึงความเจริญงอกงาม เรียบร้อยกลมเกลียวและศีลธรรมของประชาชน

ชาติไทยเป็นชาติที่มีวัฒนธรรมอันดีงามมาแต่โบราณ วัฒนธรรมที่มีและปฏิบัติกันอยู่ส่วนหนึ่งได้ถ่ายทอดจากบรรพบุรุษมายังอนุชนรุ่นหลัง ทำให้เรามีความประเพณีและการปฏิบัติอย่างที่เราเป็นอยู่ จากการที่เราได้มีการติดต่อกับชนชาติอื่นๆ เพื่อเชื่อมโยงสัมพันธ์ไมตรี ค้าขาย หรือด้วยเหตุใดก็ตาม วัฒนธรรมของชนชาติที่เราเกี่ยวข้องด้วย ได้แก่ มอญ ขอม อินเดีย จีน เป็นต้น จึงเข้ามามีอิทธิพลในวิถีชีวิตสังคมไทย ถูกดัดแปลงผสมผสานจนกลายเป็นวัฒนธรรมไทย

อิทธิพลวัฒนธรรมอินเดีย ปรากฏในศาสนา การปกครอง ขนบธรรมเนียมประเพณี วรรณคดี ศิลปกรรมอย่างกว้างขวางคติความเชื่อในเรื่องนี้มีอิทธิพลต่อวรรณกรรม เช่น เมตตา จงรักภักดีต่อ กษัตริย์ กตัญญูกตเวที การให้อภัย ฯลฯ ศาสนาพุทธ-พราหมณ์มีอิทธิพล ทั้งในด้านการปกครอง กิริยามารยาทชีวิตความเป็นอยู่ ภาษาไทยได้รับอิทธิพลจากตัวอักษรขอม ภาษาบาลีและสันสกฤตจาก ศาสนาพุทธ-พราหมณ์เช่นกัน คติความเชื่อในการประกอบพิธีกรรมจากวรรณกรรมของอินเดียยกย่อง ศาสนาเทิดทูนพระมหากษัตริย์ ความเชื่อกษัตริย์เป็นสมมติเทพ ทำให้เกิดการใช้ราชาศัพท์ พิธีการในราชสำนัก เกิดประเพณีได้แก่ การแต่งงาน งานศพ ปลุกบ้าน การตั้งศาลพระภูมิ เป็นต้น

สังคมไทยมีการเลือกสรรวัฒนธรรมที่ดงามเป็นประโยชน์ เข้ากับสภาพความเป็นอยู่จากที่อื่น ยอมรับให้เข้ามาผสมผสานกับวัฒนธรรมที่มีมาแต่ดั้งเดิม ดัดแปลงให้เข้ากับคติความเชื่อของสังคมในแต่ละยุคสมัย และได้พยายามส่งเสริมและรักษาวัฒนธรรมที่ดีงามเหล่านี้ตลอดมา

นอกจากนี้ความมั่นคงทางด้านสังคม เศรษฐกิจและการเมืองการปกครอง ก็ยังเป็นปัจจัยเกื้อหนุนวัฒนธรรมให้คงอยู่ และเป็นปัจจัยที่บั่นทอนวัฒนธรรมด้วยเช่นกัน มีดังนี้

๑. สอดคล้องหรือเข้ากับความประเพณีที่มีอยู่เดิม
๒. อิทธิพลพระพุทธศาสนาต่อชีวิตของคนไทย
๓. ประชาชนส่วนใหญ่เห็นคุณค่าประโยชน์ จะรักษาและปฏิบัติตามวัฒนธรรมนั้น

๔. กลุ่มผลประโยชน์ที่ต้องการรักษาวัฒนธรรม จะคัดค้านการเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมที่ตนเห็นว่าดี และจะสนับสนุนการเปลี่ยนแปลงที่ทำให้วัฒนธรรมที่ตนส่งเสริมดีขึ้น

๕. ผู้มีอำนาจทางการเมืองการปกครองช่วยส่งเสริมวัฒนธรรม

๖. สภาพทางเศรษฐกิจดีคนอยู่สงบสุขวัฒนธรรมจะดำรงอยู่ได้และมีวัฒนธรรมใหม่เพิ่มขึ้น

๗. สภาพทางการเมืองมั่นคงเป็นปกติสุข วัฒนธรรมจะดำรงอยู่ได้อย่างมั่นคง

นิยพรรณ วรณศิริ (๒๕๔๐ : ๖๖) กล่าวถึงแนวคิดการหยิบยืมทางวัฒนธรรม (Cultural Borrowing Interchange) ว่า เกิดจากวัฒนธรรมที่ต่างกันมาพบกันย่อมมีการหยิบยืมแลกเปลี่ยนกัน การที่บุคคลจากต่างวัฒนธรรมมาสัมพันธ์กัน ย่อมหาทางที่จะแลกเปลี่ยนความเข้าใจซึ่งกันและกัน มิฉะนั้นจะทำความเข้าใจกันไม่ได้ วิธีการแสดงออกซึ่งความคิดของบุคคลหนึ่งเมื่อเป็นที่เข้าใจของอีกบุคคลหนึ่งแล้ว บุคคลหลังนี้ย่อมจะจดจำไว้ใช้ในคราวต่อไป ตัวอย่างของการหยิบยืมวัฒนธรรมทางภาษา เช่น คำว่า “ก๋วยเตี๋ยว” หรือ “เกี๊ยว” นำมาใช้จนลืมนว่าเป็นคำจีน แสดงให้เห็นว่าหลังจากวัฒนธรรมที่ต่างกันมาพบกัน และเกิดการแลกเปลี่ยนกันในระยะเวลาที่สม่ำเสมอและยาวนานพอสมควร วัฒนธรรมทั้งสองจะผสมผสานกันปะปนกัน แต่ก็ยังรู้ว่าเป็นวัฒนธรรมของใคร เมื่อผู้หยิบยืมวัฒนธรรมกลับเข้าสู่กลุ่มชนเดิมของตน บุคคลนั้นก็ยังคงประพฤติปฏิบัติตามวัฒนธรรมของตนไปตามเดิม แต่เมื่อออกมาพบปะกับผู้คนจากวัฒนธรรมอื่นอีก ก็จะผสมผสานวัฒนธรรมของเขาเข้ากับวัฒนธรรมใหม่อีก ดังเช่น คนจีนในสังคมไทยออกนอกบ้านก็จะพูดภาษาไทยทำตัวแบบคนไทยแต่เมื่อกลับบ้านก็จะพูดภาษาจีน กินอาหารจีน ไหว้เจ้า ไหว้พระจันทร์ ส่วนคนไทยก็กินอาหารจีน และใช้ภาษาจีนปะปนในภาษาไทย เป็นต้น

นิคม มุสิกคามะ (๒๕๔๕ : ๗๔) กล่าวว่าวัฒนธรรมเป็นศาสตร์สาขาหนึ่งในสังคมศาสตร์ ซึ่งมีองค์ประกอบโครงสร้างเนื้อหาหลักอยู่ ๕ สาขา คือ

๑. การดำรงชีวิต ได้แก่ งาน อาหาร เสื้อผ้า ยารักษาโรค ที่อยู่อาศัย

๒. สังคม เป็นเรื่องราวการดำเนินชีวิตรวมกันของคน ที่มีระเบียบการปกครอง ศีลธรรม กฎหมาย เศรษฐกิจการเมือง

๓. ศาสนา จริยธรรม เป็นเรื่องของหลักเกณฑ์พิธีกรรม ศีลธรรม ค่านิยมของสังคมนั้นๆ

๔. สุนทรียศาสตร์ เป็นเรื่องของความงาม ที่สัมผัสได้ด้วย หู ตา จมูก และปาก เช่น รูปแบบ บ้านเรือนที่อยู่อาศัย การตกแต่ง และการร้องรำทำเพลง การดนตรี

๕. ภาษา คือ การเขียน การพูด เพื่อสืบทอดความรู้ การแสดงออกของเผ่าพันธุ์นั้นๆ”

วิถีชีวิตทั้ง ๕ ประการเมื่อรวมตัวกัน ก็สามารถแสดงภาพ “เอกลักษณ์ทางวัฒนธรรม” ซึ่งมีการพัฒนาในที่ดีขึ้นหรือเลวลง ในด้านผลสัมฤทธิ์ของวัฒนธรรมที่ทำให้ชีวิตของผู้คนเป็นสุข แบ่งออก ๒ ประเด็น คือ การเปลี่ยนแปลงในทางที่ดีเรียกว่าการพัฒนา และการเปลี่ยนแปลงในทางที่เลวเรียกว่า หายนะ ซึ่งสังคมใดไม่มีการเปลี่ยนแปลงสังคมนั้นจะดำรงอยู่ไม่ได้ สำหรับการเปลี่ยนแปลงที่ถูกทาง จะทำให้พัฒนาไปในทางที่ดีขึ้นช่วยเสริมความก้าวหน้า เสริมพลังสังคมให้เข้มแข็ง แต่ต้องอยู่บนพื้นฐานความรู้และทรัพยากรของตนเอง การรับแบบแผนจากภายนอกเข้ามาเสริมปรับปรุง เพื่อสร้างมิติทางวัฒนธรรมแบบใหม่ จะต้องพิจารณาว่าแนวทางใหม่ขัดแย้งกับรากฐานสังคมเดิมหรือไม่

สรุปแนวความคิดการผสมผสานทางวัฒนธรรมในงานวิจัยนี้ หมายถึง วัฒนธรรมที่แตกต่างกันมา พบปะปฏิสัมพันธ์กัน ซึ่งอาจเกิดมาจากการรับ การหยิบบั้ม การผสมผสาน และมีการแลกเปลี่ยนทาง วัฒนธรรมของตนกับชนชาติอื่น หรือการนำวัฒนธรรมของต่างชาติเข้ามาใช้ในวัฒนธรรมของตน ใน ระยะเวลาที่ยาวนานและสม่ำเสมอพอสมควร วัฒนธรรมทั้งสองจึงผสมผสานกลมกลืนเป็นวัฒนธรรม รูปแบบใหม่ โดยมีรากฐานมาจากวัฒนธรรมเดิมทั้งสองซึ่งสามารถระบุได้และระบุไม่ได้ชัดเจน

ประวัติศาสตร์ลพบุรีสมัยทวารวดี

ศาสตราจารย์ ม.จ. สุกัทรดิศ ดิศกุล อธิบายเรื่องทวารวดี (กรมศิลปากร. ๒๕๓๖ : ๙-๖๙) ไว้ว่าใน พ.ศ. ๒๔๒๗ นายแซมวอล บील (Samuel Beal) เป็นบุคคลแรกที่กล่าวถึงอาณาจักรโกลโลโปติ (T'o-lo-po-ti) ตามที่พระภิกษุจีน ฮวนซัง(Hsuan-tsang) หรือ เหียนซัง (Hiuan-tsang) ได้กล่าวถึง

ชื่ออาณาจักรที่ตั้งอยู่ระหว่างประเทศพม่าและกัมพูชาในพุทธศตวรรษที่ ๑๒ นั้น น่าจะหมายถึง อาณาจักรทวารวดี ที่ตั้งอยู่ในบริเวณดินแดนตอนกลางของประเทศไทยในปัจจุบัน และสันนิษฐานว่า ตรงกับคำภาษาสันสกฤตว่า ‘ทวารวดี’ ใน พ.ศ. ๒๔๔๗ นายโพล เปลลิโต์ (Paul Pelliot) ก็ได้ ยอมรับความเห็นนี้และยังกล่าวด้วยว่าประชาชนของอาณาจักรทวารวดี คงเป็นเชื้อชาติมอญหรือขอม อย่างไรก็ดี คำว่าอาณาจักรทวารวดี ก็ยังเป็นสิ่งที่เลื่อนลอยอยู่มากในสมัยนั้น แม้ว่าจะได้พบร่องรอย ของอาณาจักรที่นับถือพุทธศาสนาอยู่บ้างทางลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยาตอนใต้ ในปี พ.ศ. ๒๔๗๒ ศาสตราจารย์ยอร์ช เซเดส์ ได้เริ่มนำคำ ‘ทวารวดี’ มาใช้เรียกกลุ่มศิลปะซึ่งพบที่นครปฐม ลพบุรี ราชบุรี อโยธยา และปราจีนบุรี ซึ่งมีลักษณะศิลปะที่แตกต่างไปจากศิลปะไทยและศิลปะเขมร โดย ศาสตราจารย์ยอร์ช เซเดส์ ได้นำศิลปะกลุ่มนี้ไปเปรียบเทียบกับ ศิลปะอินเดียสมัยราชวงศ์คุปตะซึ่งมี อายุอยู่ระหว่าง พุทธศตวรรษที่ ๙-๑๑ และได้กำหนดอายุกลุ่มศิลปะทวารวดีว่าอยู่ในช่วงพุทธ ศตวรรษที่ ๑๐-๑๒ จากการที่นำชื่อ ‘ทวารวดี’ มาใช้เรียกอาณาจักร และเรียกแบบศิลปะที่ปรากฏ หลักฐานที่พบในประเทศไทยที่มีอายุสมัยอยู่ในช่วง พุทธศตวรรษที่ ๑๐-๑๖ นั้น จนถึงปัจจุบันได้พบ หลักฐานเพิ่มเติมมากมายทั้งจารึก โบราณวัตถุ โบราณสถาน ร่องรอยเมืองโบราณ ฯลฯ สนับสนุน ความคิดหรือทฤษฎีของนักวิชาการว่า มีชุมชน หรือบ้านเมือง หรือนครรัฐที่ใช้ชื่อเรียกว่า ‘ทวารวดี’ แต่จะกว้างขวางหรือมีรูปแบบการปกครองเป็นแบบอาณาจักรหรือไม่นั้น ยังไม่อาจสรุปได้ และชุมชน หรือผู้คนของบ้านเมืองหรือนครรัฐนี้ได้ผลิตหรือสร้างศิลปกรรมที่มีลักษณะรูปแบบของตนเองจนอาจ เรียกได้ว่าเป็น แบบศิลปะทวารวดี ที่มีอายุอยู่ในราวพุทธศตวรรษที่ ๑๐-๑๖ ปรากฏหลักฐานการจัด กระจายอยู่ทั่วไปทุกภาคของประเทศไทย

แต่เดิมนั้นการนำชื่อ “ทวารวดี” มาใช้เป็นชื่ออาณาจักรในบริเวณลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยานั้น นอกจากหลักฐานจดหมายเหตุของจีนแล้วยังมีหลักฐานสนับสนุนเพิ่มเติมคือ การค้นพบเหรียญเงิน ๒ เหรียญใกล้กับวัดพระประโทน จังหวัดนครปฐม เมื่อ พ.ศ. ๒๔๘๖ เหรียญทั้ง ๒ จารึกเป็นภาษา สันสกฤตว่า “ศรีทวารวดี ศวรบุญยะ” ซึ่งแปลว่า “บุญของผู้เป็นเจ้า (ศรี) ทวารวดี” และในปี พ.ศ.

๒๕๐๗ ได้พบเหรียญที่มีจารึกแบบเดียวกันนี้ที่อุทอง จังหวัดสุพรรณบุรี ซึ่งการพบเหรียญที่มีจารึกที่จังหวัดนครปฐมและสุพรรณบุรีได้สนับสนุนข้อสันนิษฐานของศาสตราจารย์ออร์ซ เซเดส์เป็นอย่างดี อย่างไรก็ตาม ต่อมาในปี พ.ศ. ๒๕๒๒ ได้ปรากฏว่าพบเหรียญเงินที่มีจารึกแบบเดียวกันที่บ้านคูเมือง อำเภออินทร์บุรี จังหวัดสิงห์บุรี การพบเหรียญเงินที่มีจารึกว่า “ศรีทวารวดี” นอกเขตเมืองนครปฐมและสุพรรณบุรี ทำให้ความสำคัญของหลักฐานเรื่องเหรียญซึ่งเคยเป็นหลักฐานสำคัญที่จะชี้บอกว่าเมืองที่พบจะต้องเคยเป็นศูนย์กลางหรือราชธานีของหลักฐานเรื่องเหรียญซึ่งเคยเป็นหลักฐานสำคัญที่จะชี้บอกว่าเมืองที่พบจะต้องเคยเป็นศูนย์กลางหรือราชธานีของอาณาจักรทวารวดีนั้นจะด้อยลงไป นอกจากนครปฐม และสุพรรณบุรีแล้ว ลพบุรีก็เป็นเมืองสำคัญอีกเมืองหนึ่งที่นักปราชญ์หลายท่านลงความเห็นว่าจะน่าจะเป็นศูนย์กลางของอาณาจักรทวารวดีเพราะได้พบเหรียญเงินมีจารึกว่า “ลวปุระ” ที่อุทอง โดยสันนิษฐานว่าอาจจะเป็นศูนย์กลางด้านตะวันออก (ขณะที่นครปฐมเป็นศูนย์กลางด้านตะวันตก) หรือเป็นศูนย์กลางในฐานะเมืองหลวงของอาณาจักรทวารวดี โดยศึกษาจากสภาพที่ตั้งทางภูมิศาสตร์ประกอบกับหลักฐานโบราณวัตถุสถาน และหลักฐานเอกสารต่างๆ รวมทั้งจดหมายเหตุของจีนตลอดจนจารึกที่พบในบริเวณเมืองด้วย

สำหรับความคิดเห็นของนักประวัติศาสตร์ปัจจุบัน บางท่านมีความเห็นว่า ชุมชนโบราณ ที่พัฒนาขึ้นในบริเวณลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยา ในสมัยประวัติศาสตร์ตอนต้น ซึ่งรู้จักกันในนามว่า อาณาจักรทวารวดีนั้นยังไม่น่าจะจัดว่าเป็นรูปของรัฐอาณาจักรที่จะต้องมียานาจทางการเมืองอยู่ที่ศูนย์กลางคือเมืองหลวงแต่อย่างใดหากแต่เป็นเพียงพัฒนาการของชุมชนเมืองที่เป็นอิสระต่อกัน ที่เกิดขึ้นพร้อมๆ กัน ในบริเวณลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยาหลายเมืองด้วยกัน แต่ละเมืองจัดเป็น “เมืองเบ็ดเสร็จ” เมืองหนึ่งๆ นั้นคือ เป็นเมืองที่มีองค์ประกอบอันสมบูรณ์อยู่ในตัวเอง ทั้งทางด้านเศรษฐกิจ ศาสนา ความเชื่อ และมีอำนาจทางการเมืองเหนือชุมชนหมู่บ้านรอบๆ และเมืองบริวารที่อยู่ในรัศมีใกล้เคียงกันเท่านั้น ส่วนลักษณะรูปแบบของศิลปกรรมที่คล้ายคลึงกันที่พบในบริเวณนี้ ก็เป็นพัฒนาการทางวัฒนธรรมที่ร่วมกัน เนื่องจากกลุ่มเมืองโบราณเหล่านี้แต่ละเมือง ตั้งอยู่ในตำแหน่งที่สามารถติดต่อกับเมืองอื่นๆ

ได้ ทั้งทางบกและทางน้ำ นอกจากนั้นยังตั้งอยู่ใกล้บริเวณชายฝั่งทะเล เพื่อสะดวกแก่การติดต่อค้าขายระหว่างเมือง และค้าขายกับต่างประเทศโดยตรงอีกด้วยด้วยผลการศึกษาเกี่ยวกับตำแหน่งที่ตั้งและสภาพภูมิศาสตร์ของเมืองโบราณบริเวณที่ราบภาคกลางของประเทศโดยนักภูมิศาสตร์และนักธรณีวิทยาพบว่า เมืองโบราณสมัยประวัติศาสตร์ยุคแรกเริ่มบริเวณลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยาทุกเมือง จะมีทางน้ำเข้าออกต่อกับฝั่งทะเลโดยตรง ซึ่งแนวฝั่งทะเลเดิมบริเวณที่ราบเจ้าพระยา มีลักษณะเป็นอ่าวลึกเข้าไปในแผ่นดิน ด้านเหนือจรดลพบุรี และสิงห์บุรี ด้านตะวันตกจรดราชบุรี นครปฐม อุทอง สุพรรณบุรี ด้านตะวันออกจรดนครนายก พนัสนิคม และชลบุรี ซึ่งเป็นเมืองโบราณที่สำคัญทั้งนั้นแต่ยังมีนักปราชญ์บางท่านในปัจจุบันเห็นว่า ชื่อ “ทวารวดี” เป็นเพียงชื่อราชวงศ์หนึ่งซึ่งมีเมืองหลวงอยู่ที่เมืองลพบุรี และเจริญรุ่งเรืองอยู่เพียงชั่วระยะหนึ่งหลังพุทธศตวรรษที่ ๑๒ เท่านั้น ไม่ใช่ชื่ออาณาจักรใหญ่โตดังที่เคยเข้าใจกัน ดังนั้นจึงไม่ควรจะใช้เป็นชื่อเรียกรูปแบบศิลปะที่พบเหมือนกัน ในบริเวณลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยา แต่เสนอให้ใช้ชื่อกลุ่มชน “มอญ” ซึ่งท่านมีความเห็นว่าน่าจะเป็นกลุ่มชนที่เป็นเจ้าของวัฒนธรรมและศิลปกรรมต่างๆ ที่พบในบริเวณนี้ โดยท่านได้อ้างอิงการตั้งข้อสังเกตของศาสตราจารย์ ยอร์ช เซเดส์ ที่ว่าประชาชนของอาณาจักรทวารวดี ซึ่งมีถิ่นฐานอยู่บริเวณที่ราบลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยานี้เป็นชนเผ่ามอญเนื่องจากพบจารึกภาษามอญที่เมืองนครปฐม ราชบุรี และลพบุรี

จากการพบโบราณวัตถุ โบราณสถานที่มีลักษณะศิลปกรรมแบบทวารวดี รวมทั้งร่องรอยคูน้ำคันดินของเมืองโบราณแบบทวารวดีจำนวนมาก นอกจากพบบริเวณลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยา แม่น้ำท่าจีน และแม่น้ำแม่กลองแล้ว ทางภาคเหนือยังพบถึงจังหวัดลำพูน ทางภาคใต้พบที่จังหวัดปัตตานี และทางภาคตะวันออกเฉียงเหนือพบบริเวณอีสานบนและอีสานล่าง เช่น ขอนแก่น สกลนคร มหาสารคาม กาฬสินธุ์ บุรีรัมย์ นครราชสีมา ฯลฯ แต่ก็ยังไม่พบหลักฐานเพียงพอที่จะสรุปประเด็นปัญหาเกี่ยวกับ “ทวารวดี” ได้ ไม่ว่าจะเป็นปัญหาเรื่องขอบเขตหรือความยิ่งใหญ่ของอาณาจักรทวารวดีครอบคลุมพื้นที่ใดบ้าง ปัญหาเรื่องเมืองหลวงหรือศูนย์กลางของอาณาจักรทวารวดีอยู่ที่ใด ปัญหาเรื่องใครคือเจ้าของอาณาจักรหรือวัฒนธรรมหรือศิลปะแบบทวารวดีหรือแม้แต่ปัญหาที่ว่าควรจะใช้ชื่อใดที่

เหมาะสมและถูกต้องสำหรับชุมชนหรือเมืองโบราณหรือรูปแบบศิลปะที่พบนี้ว่าอย่างไร เป็นเรื่องที่ยังถกเถียงกันอยู่ ต้องการหลักฐานประกอบเพิ่มเติมเพื่อยืนยันหรือพิสูจน์อีกมาก

ลักษณะชุมชนโบราณ “ทวารวดี” จากข้อมูลด้านโบราณคดีซึ่งได้จากการขุดค้นชั้นดินภายในบริเวณเมืองโบราณสมัยทวารวดีในบริเวณภาคกลางและภาคตะวันตกของประเทศไทยนั้น ได้ให้ผลสรุปออกมาว่า เมืองโบราณสมัยทวารวดีส่วนใหญ่มีชุมชนอาศัยอยู่ติดต่อกันมา ตั้งแต่ช่วงทวารวดีตอนต้น (ประมาณพุทธศตวรรษที่ ๑๒ เป็นต้นมา) และกลุ่มชนเหล่านี้ได้สืบทอดรูปแบบวัฒนธรรมมาจากชุมชนสมัยก่อนทวารวดี ดังได้พบเครื่องมือเครื่องใช้ เช่น อาวุธเหล็กประเภทใบหอกเหล็ก และเครื่องประดับต่างๆ โดยเฉพาะพวกต่างหู กำไลโลหะ ซึ่งมีรูปแบบเดียวกับรูปแบบที่เคยปรากฏมาก่อนสมัยทวารวดี นอกจากนี้ยังได้พบเครื่องมือหินขัดซึ่งมีรูปแบบเดียวกับเครื่องมือหินขัดในสมัยก่อนประวัติศาสตร์ ในชั้นดินที่เคยเป็นที่อยู่อาศัยของชุมชนทวารวดีแทบทุกแห่งการค้นพบเครื่องมือเครื่องใช้ตลอดจนเครื่องประดับ ที่มีรูปแบบเหมือนหรือคล้ายคลึงกับแบบที่เคยปรากฏในชุมชนสมัยก่อนประวัติศาสตร์ และในชุมชนสมัยประวัติศาสตร์ตอนต้น ซึ่งเจริญขึ้นก่อนพุทธศตวรรษที่ ๑๒ นั้น บ่งบอกว่าชุมชนทวารวดี อาจเป็นชนกลุ่มเดียวกับชุมชนก่อนประวัติศาสตร์เหล่านั้นซึ่งต่อมาได้รับอิทธิพลวัฒนธรรมอินเดีย และมีพัฒนาการขึ้น มีการสร้างเมืองที่มีคูน้ำคันดินล้อมรอบ และรู้จักกันในชื่อ “ทวารวดี” ก็เป็นไปได้ หรืออาจเป็นชุมชนใหม่ที่เข้ามาตั้งถิ่นฐาน ได้มีความคุ้นเคยกับชุมชนในท้องถิ่นเดิม และรับวัฒนธรรมการทำเครื่องมือ เครื่องใช้บางอย่างมาก็เป็นไปได้ แต่ที่แน่ๆ ก็คือว่า ชุมชนที่อาศัยอยู่ในเมืองโบราณที่มีคูน้ำคันดินล้อมรอบเหล่านี้ บางเมืองได้อาศัยติดต่อกันมาไม่ขาดช่วง ตั้งแต่พุทธศตวรรษที่ ๑๒ จนถึงสมัยอยุธยา นอกจากบางเมืองที่ถูกทิ้งร้างไปหลังสมัยทวารวดี (หลังพุทธศตวรรษที่ ๑๗) ซึ่งสาเหตุการทิ้งเมืองส่วนใหญ่เกิดจากการขาดแคลนน้ำใช้ เนื่องจากแม่น้ำสำคัญเปลี่ยนทางเดิน เช่น เมืองนครปฐมโบราณ

ความสัมพันธ์ร่วมระหว่างชุมชนทวารวดีที่เห็นได้อย่างเด่นชัด คือ การนับถือพุทธศาสนา บริเวณเมืองโบราณและชุมชนโบราณทุกแห่ง ได้ค้นพบศิลปวัตถุที่เกี่ยวข้องกับพุทธศาสนาล้วน

เช่น พระพิมพ์ ธรรมจักร จารึก คาลา เป็นต้น โบราณสถานที่พบก็เป็นศาสนสถานในพุทธศาสนา ทั้งสิ้นการนับถือพุทธศาสนาร่วมกันทำให้มีการถ่ายทอดทางด้านศิลปกรรม และสถาปัตยกรรม รวมทั้งการถ่ายทอดทางด้านภาษาและวัฒนธรรมบางประการด้วย สิ่งที่เห็นได้ชัดเจนในการถ่ายทอดทางวัฒนธรรม คือ ภาษาเขมรสำหรับใช้ในชีวิตประจำวันซึ่งมีรูปแบบคล้ายกันทุกแห่ง โดยเฉพาะกลุ่มที่มีความเจริญในระหว่างพุทธศตวรรษที่ ๑๒-๑๖ นอกจากนี้ เครื่องประดับประเภทลูกปัด ทั้งที่ทำด้วยหินและทำด้วยแก้วก็มีความคล้ายคลึงเช่นกัน

ลักษณะการแสดงความสัมพันธ์ร่วมเช่นนี้ อาจจะไปถึงการติดต่อทางด้านเศรษฐกิจด้วย เช่น การแลกเปลี่ยนวัตถุดิบที่สามารถผลิตได้ในเมืองและชุมชนแต่ละแห่ง การค้นพบเหรียญเงินโบราณหลายแบบทั้งที่มีจารึกและไม่มีจารึก เป็นต้น แสดงว่าเมืองโบราณและชุมชนโบราณมีความสัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิด โดยเฉพาะเมืองและชุมชนที่มีอายุอยู่ระหว่างพุทธศตวรรษที่ ๑๒-๑๖ และเนื่องจากพื้นที่ของกลุ่มแม่น้ำแห่งนี้ไม่กว้างขวางนัก การคมนาคมทางน้ำเอื้ออำนวยต่อการติดต่อกันเป็นอย่างดี

เมืองโบราณสมัยทวารวดีโดยทั่วไปจะมีแผนผังไม่สม่ำเสมอ ส่วนใหญ่จะมีรูปค่อนข้างเป็นวงกลมมีคันดินและคูน้ำล้อมรอบหนึ่งหรือสองชั้น คูน้ำและคันดินที่สร้างล้อมรอบเมืองนี้คงเป็นการสร้างเพื่อกักเก็บน้ำไว้ใช้ และป้องกันน้ำท่วมมากกว่าเป็นการสร้างเพื่อป้องกันข้าศึกศัตรู และเมืองในวัฒนธรรมทวารวดียังมักตั้งอยู่ในที่ลุ่ม มีทางน้ำไหลผ่าน เพื่อสะดวกในการชักน้ำเข้ามาในเมือง และเป็นทางคมนาคมอีกด้วย ในเมืองทวารวดีที่มีขนาดค่อนข้างใหญ่นั้น นอกจากจะมีลักษณะสำคัญสองประการดังกล่าวมาแล้ว ยังมักปรากฏศาสนสถานขนาดใหญ่ตั้งอยู่เกือบกึ่งกลางเมือง โดยเห็นได้จากเมืองนครปฐมโบราณ มีวัดพระประโทนและเจดีย์จุลประโทนตั้งอยู่กึ่งกลางเมือง เมืองโบราณคูบัว จังหวัดราชบุรี มีโบราณสถานอยู่ใจกลางเมือง คือ วัดโขลงสุวรรณคีรี เมืองโบราณศรีเทพมีโบราณสถานเขาค้างใน อยู่ใจกลางเมือง เป็นต้น

การรับพุทธศาสนาของกลุ่มสังคมทวารวดี ราวพุทธศตวรรษที่ ๑๒ นั้นสืบเนื่องจากการรับวัฒนธรรมและความเชื่อจากภายนอก เข้ามาผสมผสานกับความเชื่อที่มีอยู่เดิมของกลุ่มชนทวารวดี จนเกิดโลกแห่งพุทธศาสนา คือมีพุทธศาสนาเป็นแกนหลักในสังคม ส่งผลต่อวัฒนธรรมความเป็นอยู่ในชีวิตประจำวันและสภาพการเมืองของสังคม การรับพุทธศาสนาสมัยนี้ได้ครอบคลุมคติความเชื่อเดิม และคติความเชื่ออื่นจากภายนอกให้อยู่ในกรอบของพุทธศาสนาด้วยกัน สถาปัตยกรรม ประติมากรรม อันได้แก่ รูปเคารพ ศาสนวัตถุ โบสถ์ เจดีย์ วิหารและอื่นๆ สร้างขึ้นเนื่องในพุทธศาสนาทั้งสิ้น จาก การขุดค้นทางโบราณคดี พบวัตถุที่ทำขึ้นก่อนศิลปะทวารวดีโดยคนพื้นเมืองที่รับคตินิยมความเชื่อจาก ภายนอกเข้ามา วัตถุเหล่านี้ผลิตขึ้นในท้องถิ่นแต่มีลักษณะบางอย่างของศิลปะอินเดียและแถบ ตะวันออกกลาง คติภายนอกอื่นที่แอบแฝงอยู่ในพุทธศาสนาทวารวดี ได้ปรากฏผสมผสานไปกับคติ ความเชื่อในพุทธศาสนา เช่น วัตถุศิลาฤกษ์ที่เจดีย์จุลปะโทน ซึ่งเชื่อกันว่าเป็นประเพณีทาง สถาปัตยกรรมที่เกี่ยวกับการกวณเกษียรสมุทรแพร่หลายอยู่ในจามปา อินโดนีเซีย และแหลมมลายู แต่ท่ามกลางความหลากหลายทางคติความเชื่อนี้ คติความเชื่อพื้นถิ่นยังคงแพร่หลายอยู่ในหมู่ชน ทั่วไป เช่น การพบประติมากรรมรูปคนงูสิงดินเผา เป็นต้น จากร่องรอยสถาปัตยกรรมและ ประติมากรรมทวารวดีชี้ให้เห็นความผสมผสานกลมกลืนกันระหว่างพุทธศาสนากับความเชื่ออื่นต่าง นิกาย ต่างลัทธิ ต่างคติ ได้สะสม หล่อหลอม เลือกล้วน เป็นเวลายาวนาน จนสะท้อนออกมาให้เห็น เป็นรูปแบบศิลปะทวารวดีที่โดดเด่น โดยแผ่ข้ามพรมแดนแห่งความแตกต่างไม่ว่าทางการเมืองหรือ วัฒนธรรม ดังนั้นศาสนสถานและสัญลักษณ์ของวัตถุรูปเคารพในศิลปะทวารวดีจึงแผ่กระจาย กว้างไกลออกไปรอบทิศ

ศิลปะแบบทวารวดีบริเวณภาคกลางและภาคตะวันตกของประเทศไทย โดยเฉพาะในเขต นครปฐม อุทอง และคูบัว ปรากฏโบราณสถานศิลปกรรมแบบหนึ่ง ซึ่งมีอายุระหว่างพุทธศตวรรษที่ ๑๒-๑๖ เป็นศิลปกรรมในพุทธศาสนาที่ได้รับอิทธิพลจากศิลปะอินเดียแบบคุปตะและหลังคุปตะ และ แบบปาละ เรียกกันว่า ศิลปะแบบทวารวดี ซึ่งร่องรอยและหลักฐานของโบราณสถานดังกล่าวนี้มีเป็น

จำนวนมาก มีขนาดใหญ่โต มีความประณีตงดงาม ทำให้สันนิษฐานได้ว่า ช่างหรือศิลปินผู้สร้างงานศิลปกรรมเหล่านี้ขึ้นมาคงมีเป็นจำนวนมากมีความรู้ ความสามารถสูง ในขณะเดียวกันก็มีเอกลักษณ์เป็นของตนเอง เห็นได้จากงานศิลปกรรมที่ปรากฏแม้จะรับอิทธิพลรูปแบบศิลปะจากภายนอกเข้ามาในขณะเดียวกันก็ได้ทิ้งรูปแบบงานศิลปกรรมท้องถิ่นที่มีอยู่เดิมแล้ว จึงเกิดเป็นศิลปะแบบทวารวดีโดยแท้ มิใช่เป็นการลอกเลียนแบบโดยขาดความเป็นตัวของตัวเอง

ศิลปะแบบทวารวดีได้ปรากฏหลายภูมิภาคของประเทศไทย ภาคเหนือขึ้นไปถึงหริภุญไชย จังหวัดลำพูน ภาคใต้ปรากฏที่เมืองโบราณที่เมืองโบราณยะรัง จังหวัดปัตตานี ภาคอีสานปรากฏที่เมืองศรีเทพ จังหวัดเพชรบูรณ์ เมืองฟ้าแดดสงยาง จังหวัดกาฬสินธุ์ เมืองเสมา จังหวัดนครราชสีมา และเมืองโบราณอื่นๆ ในเขตจังหวัดขอนแก่น สกลนคร มหาสารคาม ฯลฯ ทั้งนี้ศิลปะแบบทวารวดีที่ปรากฏตามเมืองหรือแหล่งต่างๆ นี้ ถึงแม้จะมีรูปแบบศิลปกรรมที่ร่วมกัน แต่ในรายละเอียดแล้วจะมีความแตกต่างกันด้วยอิทธิพลของศิลปะท้องถิ่นนั้นๆ เนื่องด้วยการเผยแพร่กระจายและการยอมรับอิทธิพลศิลปะแบบทวารวดีของแต่ละแห่งนั้น เป็นการรับอิทธิพลทางวัฒนธรรมและศาสนาพุทธร่วมกัน มิใช่เป็นการรับอิทธิพลด้วยเหตุทางการเมือง ดังนั้นช่างหรือศิลปินหรือผู้คนในสังคมแต่ละชุมชนจึงยังมีความอิสระเป็นของตนเอง

ประติมากรรมในศิลปะแบบทวารวดีส่วนใหญ่เป็นพระพุทธรูป ธรรมจักรและกวางหมอบ ประติมากรรมที่ใช้ตกแต่งศาสนสถาน และประติมากรรมอื่นๆ พระพุทธรูปศิลปะทวารวดีส่วนใหญ่สลักด้วยหิน ที่หล่อเป็นสำริดก็มีบ้างแต่มีขนาดเล็กพระพุทธรูปรุ่นแรกยังคงมีลักษณะแบบศิลปะอินเดียอยู่ แต่ในรุ่นหลังมามีลักษณะพระพักตร์เป็นพื้นเมืองมากยิ่งขึ้นเป็นต้นว่า ขมวดพระเกศาใหญ่ พระพักตร์แบน พระขนงทำเป็นเส้นนูนคดโค้งติดต่อกันดังรูปปึกกา พระเนตรโปน พระนาสิกแบน พระโอษฐ์หนา สำหรับพระพุทธรูปยืนแบบพื้นเมือง พระองค์ตั้งตรงทรงและทรงแสดงปางวิตรรกะ (ประทานธรรม) ทั้งสองพระหัตถ์ ปางนี้ในศิลปะทวารวดีหมายถึงปางเสด็จลงจากดาวดึงส์

พระพุทธรูปประทับนั่งโดยทั่วไปมักเป็นท่าขัดสมาธิ หากแต่ไขว้ข้อพระบาทหลวมๆ ตามแบบปรยางคสนะ และมักแสดงปางสมาธิเป็นพื้น พระพุทธรูปนั่งห้อยพระบาทแบบปรลมปทาสนะซึ่งมีเป็นจำนวนน้อย มักแสดงปางทรงแสดงธรรมด้วยพระหัตถ์ขวาเพียงข้างเดียว

สำหรับพระพุทธรูปที่เป็นสภาพสลักนูนต่ำนั้น มีทั้งที่เป็นขนาดใหญ่และขนาดเล็ก ที่เป็นขนาดใหญ่มักแกะสลักบนผนังถ้ำ เช่น ที่ถ้ำโพธิสัตว์ จังหวัดสระบุรี และถ้ำเขาอมורתน์ อำเภอสรีเทพ จังหวัดเพชรบูรณ์ เป็นต้น ที่เป็นภาพนูนต่ำขนาดเล็กมักปรากฏในรูปของพระพิมพ์ที่ทำด้วยดินเผา และดินดิบ ซึ่งพระพิมพ์ในศิลปะทวารวดีมักสร้างขึ้นเพื่อสืบอายุพระพุทธศาสนา ด้วยเหตุนี้จึงมักจารึกคาถา “เยธมมา” อันเป็นหัวใจของพุทธศาสนาที่ด้านหลังของพระพิมพ์เหล่านั้น

มีพระพุทธรูปอยู่แบบหนึ่งซึ่งยังไม่ทราบความหมายที่แน่นอน คือ พระพุทธรูปประทับนั่งหรือยืนเหนือหลังพนัสบดี รูปที่ประทับยืนบางรูปอาจหมายถึงพระพุทธรูปปางเสด็จลงจากดาวดึงส์ก็ได้ สัตว์ที่เรียกว่าพนัสบดีนั้น สังเกตดูจะเห็นปากเป็นครุฑ แต่มีหูและเขายาว โค มีปีกอย่างหงส์ น่าสันนิษฐานว่าครุฑคือพาหนะของพระนารายณ์ โคเป็นพาหนะของพระอิศวร หงส์เป็นพาหนะของพระพรหม เหตุที่สลักพระพุทธรูปขึ้นประดิษฐานเหนือหลังสัตว์พนัสบดี เห็นจะเป็นความคิดของพุทธศาสนิกชนในประเทศนี้ทำขึ้นเพื่อแสดงว่าพระพุทธศาสนามีอำนาจยิ่งใหญ่กว่าศาสนาพราหมณ์ รูปเช่นนี้ไม่เคยปรากฏในประเทศอินเดีย ภาพสลักบนผนังถ้ำโพธิสัตว์ จังหวัดสระบุรี ได้แสดงภาพพระนารายณ์ และพระอิศวรหรือพระพรหมกำลังยืนและนั่งฟังพระพุทธรูปประทานเทศนา ก็ดูจะสนับสนุนความข้อนี้ พระพุทธรูปประทับนั่งหรือยืนเหนือหลังพนัสบดีเหล่านี้แต่เดิมอาจติดอยู่บนคู่ของธรรมจักรก็ได้ ในศิลปะทวารวดียังมีการทำประติมากรรมลอยตัวรูปธรรมจักรและกวางหมอบเป็นสัญลักษณ์ของพระพุทธเจ้าปางปฐมเทศนา ณ อิสปตนมฤคทายวัน เมืองพาราณสีควบคู่ไปด้วย และธรรมจักรนี้คงตั้งอยู่บนเสาสูงหน้าสถูป เช่น ในประเทศอินเดีย เป็นต้น

เนื่องจากการที่ทวารวดีมีความเกี่ยวเนื่องอาณาจักรมอญในพม่า สุรพล วิรุฬห์รักษ์ (๒๕๕๓ : ๙-๑๙) ได้สรุปชื่อเมืองในประวัติศาสตร์และพงศาวดารของพม่า ที่เกี่ยวข้องับวัฒนธรรมทวารวดี

และเชื่อมโยงถึงวัฒนธรรมไทย พม่า มอญ และชนชาติอื่นๆ เมืองเหล่านี้ ได้แก่ สะเทิม ศรีเกษตร แปร พุกาม หงสาวดี อังวะ ตองอู โมฮวง สะแกง อมรปุระ มัณฑะเลย์ และย่างกุ้ง

พม่าสมัยโบราณประกอบด้วยชนหลายเชื้อชาติ อาทิ พยู พม่า ไทยใหญ่ อาระคัน กะฉิ่น กะเหรี่ยง มอญ เป็นต้น ชนชาติมอญมีเชื้อสายเผ่าพันธุ์มองโกลอพยพมาจากดินแดนตะวันตกของประเทศจีนเมื่อประมาณ ๕๐๐ ปีก่อนพุทธกาล นครรัฐสำคัญเก่าแก่ของมอญ คือ อาณาจักรสะเทิม (Thaton) ชนชาติมอญกระจัดกระจายไม่ค่อยอาศัยอยู่รวมกันเป็นปึกแผ่น จนกระทั่งต่อมาเติบโตเป็น อาณาจักรทวารวดี มอญเป็นชนชาติที่มีวัฒนธรรมสูงทั้งด้านภาษา ศาสนา การปกครอง สถาปัตยกรรม ศิลปกรรม การเดินเรือ การค้าขาย ดนตรีและนาฏศิลป์ ที่ส่งอิทธิพลต่อวัฒนธรรมชนชาติต่างๆ ในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้

ส่วนประติมากรรมศิลปะทวารวดีที่เจริญรุ่งเรืองในแถบลุ่มน้ำเจ้าพระยา ตั้งแต่พุทธศตวรรษที่ ๑๑-๑๖ ศาสตราจารย์ ม.จ. สุภัทรดิศ ดิศกุล (๒๕๔๘ : ๔๓-๔๘) ประทานอธิบายว่าได้รับอิทธิพลมาจากศิลปะแบบคุปตะและหลังคุปตะของอินเดีย และขยายอิทธิพลไปยังภาคเหนือ ภาคอีสาน และภาคใต้ของประเทศไทย ประติมากรรมที่พบเป็นพระพุทธรูปและรูปที่เกี่ยวข้องในพุทธศาสนาเถรวาท สลักจากหินที่หล่อจากสัมฤทธิ์มีขนาดเล็ก ปูนและดินเผามีน้อย ลักษณะพระพุทธรูปมีขมวดพระเศวตใหญ่ พระพักตร์ค่อนข้างแบน พระขนงเป็นเส้นนูนโค้งต่อกันคล้ายปีกกา พระเนตรโปน พระนาสิกแบน พระโอษฐ์หนา พระอังสาใหญ่ บั้นพระองค์เล็ก ครองจีวรบางแนบติดกับพระองค์ไม่มีริ้วพระหัตถ์แสดงปางทรงแสดงธรรมทั้งสองพระหัตถ์ ส่วนภาคอีสานพบงานประติมากรรมสมัยทวารวดีที่สมบูรณ์สวยงาม ใบเสมาที่พบมีลักษณะคล้ายกลีบบัว สลักภาพนูนต่ำพุทธประวัติ ตอนพระพุทธเจ้าเสด็จกลับสู่กรุงกบิลพัสดุ์ ประทับห้อยพระบาท ด้านบนเป็นภาพพระนางพิมพาประทับเบี่ยงซ้าย ทรงสยายพระเศวตเช็ดพระบาทพระพุทธองค์ พระราหูลทรงขึ้นพระหัตถ์ไปทางพระพุทธองค์ เบื้องขวามีคนนั่งชันเขาสวมศิราภรณ์และเครื่องประดับกาย ตอนกลางภาพเป็นแนวกำแพงเมืองและซุ้มประตูมี

ทหารเผ่าด้านใน ๔ คน ด้านล่างสุดเป็นแนวบัวคว่ำบัวหงายมีเกสรบัวประกอบ โบราณวัตถุนี้มีความสำคัญ คือแสดงถึงการผสมผสานระหว่างวัฒนธรรมอินเดียกับวัฒนธรรมพื้นถิ่นอีสาน

ส่วนการสยายพระเกศาและการเช็ดพระบาท เป็นการแสดงความเคารพอย่างสูงในวัฒนธรรมอินเดียโบราณ ศาสตราจารย์ ดร.สันติ เล็กสุขุม (๒๕๔๔ : ๓๔-๓๕) อธิบายต่อไปอีกว่าภาพลักษณะนี้พบมากในศิลปะมอญและพม่าอาจมีอิทธิพลมายังภาคอีสานของไทยก็ได้ และอธิบายศิลปะที่ปรากฏในธรรมจักรตกแต่งด้วยการจำหลักนูนต่ำ บริเวณสันกงเป็นลายใบไม้เรียงต่อกันไปโดยรอบ ตัววงประดับด้วยแถบลายดอกกลมสลับกับสี่เหลี่ยมขนมเปียกปูนที่ชี้กำ ๑๕ ซี่ มีลายใบไม้กั้นขดเรียงซ้อนขึ้นไปเป็นชั้นๆ มีจารึกบริเวณคอกงและชี้กำ เป็นอักษรปัลลวะ ภาษาบาลี จำนวน ๒๔ บรรทัด อายุราวพุทธศตวรรษที่ ๑๒ กว้างหมอบ สลักลอยตัวเป็นรูปกวางนอนหมอบหันศีรษะเลี้ยวมาทางด้านหลัง

ธรรมจักรชิ้นนี้ เป็นโบราณวัตถุชิ้นสำคัญที่แสดงให้เห็นถึงฝีมืออันประณีต และความชำนาญของช่างสลักหินสมัยทวารวดีที่นครปฐม ลายดอกกลมสลับสี่เหลี่ยมขนมเปียกปูนดังเช่นที่จำหลักบนธรรมจักร มีต้นแบบมาจากศิลปะอินเดียสมัยคุปตะและหลังคุปตะ เป็นต้นเค้าของลายประจำยามก้ามปูในปัจจุบัน นิยมใช้ประดับตกแต่งงานศิลปะสมัยทวารวดี อีกทั้งยังปรากฏในงานศิลปะขอมสมัยก่อนเมืองพระนคร ศิลปะจามในประเทศกัมพูชาและเวียดนาม ซึ่งมีอายุร่วมสมัยกัน

ศิลปกรรมภาพปูนปั้น ประดับศาสนสถานต่างๆ ให้ข้อมูลเกี่ยวกับความหลากหลายทางด้านชาติพันธุ์ ของคนที่เข้ามาค้าขายในดินแดนแห่งนี้ ผาสุข อินทรารุช (๒๕๕๑: ๔-๗๙) กล่าวถึง ลักษณะหน้าตา การแต่งกาย เครื่องประดับ แม้ว่าอาจจะมีลักษณะไม่ตรงกับความจริงเสมอไป เพราะต้องมีการปัจจัยเรื่องแบบอย่างของลวดลายที่นิยมในสมัยนั้นมามีผลต่อการสร้างสรรค์งานของช่าง แต่หลักฐานที่ได้จากการขุดค้นทางโบราณคดี เป็นข้อมูลที่สะท้อนวิถีชีวิตแง่มุมต่างๆ ของชาวทวารวดีที่น่าเชื่อถือ

การศึกษาวิเคราะห์เอกสารที่เกี่ยวข้องกับลพบุรีสมัยทวารวดีสันนิษฐานได้ว่า ลพบุรีศูนย์กลางของทวารวดี ปกครองโดยกษัตริย์ดูแลทุกขุสขประชาชนชาวมอญ และทำนุบำรุง

พระพุทธศาสนาฝ่ายเถรวาท ซึ่งเป็นศาสนาสำคัญ นอกเหนือจากศาสนาพราหมณ์และความเชื่อภูตผี เทวดาของชนพื้นเมือง สภาพสังคมแบ่งชนชั้น เป็น ชนชั้นสูง สามัญชน และทาส การค้าขาย ต่างประเทศดำเนินการโดยชนชั้นสูงหรือชนชั้นปกครอง ประชาชนส่วนใหญ่ประกอบอาชีพ เกษตรกรรม หัตถกรรม และช่างโลหะ ภาษาที่ใช้คือ ภาษาบาลี ภาษาสันสกฤต และ ภาษามอญ นักวิชาการมีความเห็นว่าภาษาบาลีใช้จารึกหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ภาษาสันสกฤตใช้ในหมู่ ชนชั้นปกครอง และภาษามอญใช้ในหมู่สามัญชน

ดินแดนแถบลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยา เป็นที่รวมของกลุ่มชนชาติขอม มอญ ละว้า ได้รับอิทธิพล วัฒนธรรมภายนอกมาปรุงแต่งกับวัฒนธรรมที่มีอยู่ เกิดการผสมผสานวัฒนธรรมของกลุ่มชนที่มี วัฒนธรรมต่างกัน ราวพุทธศตวรรษที่ ๑๑-๑๖ อาณาจักรทวารวดีได้ขยายอำนาจรัฐ ควบคุมเมือง สำคัญเหนือดินแดนสุวรรณภูมิ นักวิชาการด้านประวัติศาสตร์มีความเห็นว่าเมืองหลวงของทวารวดี ทางทิศตะวันตก คือ เมืองอู่ทอง และเมืองนครชัยศรี เมืองหลวงของทวารวดีทางทิศตะวันตก คือ เมืองลพบุรี สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอกรมพระยาดำรงราชานุภาพ ทรงสันนิษฐานว่า คำว่าละโว้ น่าจะมาจากคำว่า ละวะหรือละว้า เพราะสมัยรัตนโกสินทร์ก็ยังมีพวกละว้ากระจายอยู่ทั่วไปในสยาม

จากการที่ลพบุรีมีการติดต่อค้าขายกับต่างชาติ โดยเฉพาะอินเดียซึ่งลพบุรีทำการค้าขาย มากกว่าชาติอื่น จึงทำให้วัฒนธรรมจากอินเดียได้เข้ามาผสมผสานกับวัฒนธรรมท้องถิ่นของลพบุรีที่มี มาแต่เดิมตั้งแต่สมัยก่อนประวัติศาสตร์ เกิดเป็นรูปแบบทางวัฒนธรรมที่คล้ายคลึงกันในชุมชนที่มีการ ติดต่อสัมพันธ์กัน โดยมีคติความเชื่อทางพุทธศาสนาเป็นสิ่งที่ทำให้เกิดวัฒนธรรมร่วมขึ้นในกลุ่มชน และขยายรูปแบบวัฒนธรรมทางพุทธศาสนานี้ออกไปเป็นวัฒนธรรมทวารวดี รูปแบบวัฒนธรรมร่วม จากอินเดียนี้ปรากฏเด่นชัดในพุทธศตวรรษที่ ๑๑-๑๔ และเนื่องจากวัฒนธรรมทวารวดีเป็น วัฒนธรรมในพุทธศาสนาฝ่ายหินยาน จึงพบพระพุทธรูป ศีลาจารึก และซากพระสถูปแบบทวารวดี ในเขตแคว้นละโว้หรือลพบุรี สฤยดีพงศ์ ขุนทรง (๒๕๔๘: ๔๓-๔๘) ได้ศึกษาจดหมายเหตุจีน เรียกว่า ทงเตียน (Tung-tien) ที่บันทึกไว้ตั้งแต่พุทธศตวรรษที่ ๑๔ กล่าวถึงระบบราชการ กองทหาร

ผู้ปกครองดูแลประชาชน และการค้าขายของชาวทวารวดี ซึ่งมีการใช้เงินตราเหรียญเงินเป็นเครื่องแลกเปลี่ยน ชาวเมืองส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรมและอาชีพการค้าขาย นับถือพุทธศาสนา มีภาษาเขียนที่ใช้ซึ่งแตกต่างไปจากภาษาจีน และมีเครื่องดนตรีที่ใช้เล่นได้แก่ การเป่าสังข์และตีกลอง การแต่งกายบุคคลสมัยทวารวดี พิจารณาจากภาพประติมากรรม ซึ่งกรมศิลปากรขุดได้จากตำบลคูบัว ราชบุรีและอำเภออุ้มทอง สุพรรณบุรีเห็นว่ามีลักษณะคล้ายคลึงกับวัฒนธรรมของชาวอินเดีย ภาพการแต่งกายที่จัดทำขึ้นจากประติมากรรมชุดนี้ เป็นตอนนำเครื่องสักการะไปบูชาพระพุทธรูป สตรีชาวทวารวดีส่วนใหญ่ทำผมเกล้ามวย หรือถักเปียเป็นจอมสูงขึ้นไปเหนือศีรษะรัดตรงกลางให้ตอนบนสยายออกเป็นแฉกๆ อย่างน่าชม บางครั้งพบว่าถักเปียจัดเรียงเป็นเส้นลงมาเป็นกรอบวงหน้า นิยมประดับต่างหูทำเป็นแผ่นกลมหรือห่วงกลม สร้อยคอทำเป็นแผ่นทับทรวงรูปสี่เหลี่ยมขนมเปียกปูน จำหลักเป็นลวดลายกนก ไม่นิยมการสวมเสื้อ ใช้ผ้าสะพายเฉียงบางๆ เหวี่ยงบ่าซ้ายไหลมาข้างขวา ประดับต้นแขนด้วยกำไลเล็กๆ ซึ่งทำด้วยทองคำสำริดและลูกปัดมีค่าสีต่างๆ ไม่สวมใส่รองเท้า นุ่งผ้าผืนเดียวทับซ้อนกันข้างหน้าทิ้งชายแนบลำตัว

ภาพที่ ๒ การแต่งกายสมัยทวารวดี

ที่มา : สฤณีพงศ์ ขุนทรง, ๒๕๕๕, น. ๔๙

จากการติดต่อค้าขายระหว่างชาวต่างชาติกับอาณาจักรทวารวดี จึงมีวัฒนธรรมจากอินเดีย จีน เปอร์เซีย เขมร มอญ พม่า มีผลให้วัฒนธรรมต่างชาติบางอย่างถูกปรับใช้ให้เหมาะสมกับวิถีชีวิต และประเพณีดั้งเดิมดังนี้

๑. ด้านอักษรศาสตร์ได้รับอิทธิพลจากภาษาขอม ภาษาบาลี-สันสกฤต
 ๒. ด้านกฎหมายรับรากฐานกฎหมายคัมภีร์พระธรรมศาสตร์จากอินเดียผ่านมาทางมอญ
 ๓. ด้านศาสนาแว่นแคว้นโบราณ เช่น ทวารวดี ได้รับพุทธศาสนาและได้ถ่ายทอดแก่อาณาจักรอื่น ซึ่งมีผลต่อการดำเนินชีวิตและการสร้างสรรค์ศิลปวัฒนธรรม
 ๔. ด้านวรรณกรรมจากอินเดีย ขวา จีน มอญ เป็นต้น
 ๕. ด้านวิถีการดำเนินชีวิต เช่น กินหมากพลู ใช้เครื่องเทศปรุงอาหารจากอินเดีย การปรุงอาหารแบบผัดกระเทาะน้ำมันจากจีน การทำเครื่องถ้วยชามจากช่างชาวจีน เป็นต้น
 ๖. ด้านการแต่งกาย คนไทยสมัยก่อนนุ่งโจงกระเบนแบบชาวอินเดีย เป็นต้น
- จากข้อมูลด้านประวัติศาสตร์ที่กล่าวมาสรุปได้ว่า ลวปุระ หมายถึง เมืองทวารวดีอีกเมืองหนึ่ง จากการพบหลักฐานเงินเหรียญจารึกคำว่า ลว และ ปุระ เป็นภาษาสันสกฤตรูปแบบเดียวกันกับที่พบบนเหรียญเงินทวารวดีอื่นๆ ที่ นครปฐม เมืองอู่ทองโบราณ เมืองอินทร์บุรี เป็นต้น

ระบาลวปุระ

ระบาลวปุระ ผลงานสร้างสรรค์เมื่อปี ๒๕๓๕ ของวิทยาลัยนาฏศิลป์ลพบุรี กรมศิลปากร (๒๕๓๖ : ๒๘ – ๓๘) ได้กล่าวถึงวัตถุประสงค์ไว้ว่า ต้องการให้ประชาชนภาคภูมิใจประวัติศาสตร์ ลพบุรีสมัยทวารวดีโดยใช้ดนตรีและนาฏศิลป์เป็นสื่อ ทำร่ำและดนตรีประดิษฐ์ขึ้นใหม่ตามข้อมูลหลักฐานทางประวัติศาสตร์ ลวปุระ คือ ชื่ออาณาจักรลพบุรี ที่มีอายุสมัยอยู่ในราวพุทธศตวรรษที่ ๑๑-๑๕ มีความเจริญรุ่งเรืองสูงสุดในยุคสมัยทวารวดี มีหลักฐานทางโบราณคดีที่พบในจังหวัดลพบุรี เช่น พระพุทธรูป ประติมากรรม สลูป ศิลาจารึก เป็นต้น การแสดงชุดนี้สื่อให้เห็นความอ่อนหวาน

นุ่นนวล ให้บรรณารักษ์และผู้ชมจากดนตรีที่ไพเราะและทำร่าเริงอย่างงดงาม ประพันธ์ทำนองเพลงโดย
 นายน้ำว่า ร่มโพธิ์ทอง ส่วนเครื่องแต่งกายประยุกต์จากศิลปะทวารวดีเป็นเสื้อยืดดอกกลมแขนงูดสีเนื้อ
 นุ่งผ้าจีบหน้านางสีแดงยาวครึ่งน่องเดินลูกไม้แถบลายขวางสีทอง สไบเฉียงสีเขียวแบบมอญไหล่ขวา
 หักชายไปด้านหลัง ปลอยชายด้านหน้าไหล่ซ้าย ชายสไบร้อยลูกปัดสีขาว ผ้ารัดสะเอวตัดเย็บด้วย
 ลักหลาดสีดำ เครื่องประดับได้แก่ สร้อยคอ ต่างหู กำไลมือ ศีรษะเกล้ามวยลูกจันทร์แบนใส่เกี้ยว ลีลา
 ทำรำยึดตามแบบทำรำชาวมอญพื้นบ้านตำบลบางขันหมาก อำเภอเมือง ลพบุรี รวมกับทำรำบางท่า
 ในเพลงแม่บทไทย เช่น ท่าแขกเต้าเข้ารัง ท่าเยื้องพายกฐิน ท่าเลียบค่าย ท่าหลงไหลได้สิ้น บ่งบอกถึง
 ลักษณะและอุปนิสัยของชาวมอญที่มีความนัมนวลอ่อนหวาน และเพื่อให้เหมาะสมกับทำนองเพลง
 ทำรำจึงมีลักษณะของการโยกตัวกลมไหล ไช้วงเหลื่อมเขมร มี ๔ กระบวนท่า ดังนี้ ท่าที่ ๑ ท่าออก
 เดินถัดเท้าซ้ายแขนแสดงความอ่อนช้อยของสาวชาวมอญ ท่าที่ ๒ ท่าไหว้เป็นการแสดงความเคารพ
 และรำลึกถึงบรรพบุรุษในดินแดนลพบุรี ท่าที่ ๓ ท่าสอดสูงมีลักษณะการโยกตัวกลมไหลตามลีลา
 การรำรำของชาวมอญ ท่าที่ ๔ ท่าจบเป็นท่าที่แสดงความสนุกสนานร่าเริงของหญิงสาวชาวมอญ

ระบำลพบุรีมีกระบวนการสร้างสรรค์คล้ายกับระบำทวารวดี หนึ่งในชุดการแสดงโบราณคดี
 ของกรมศิลปากร พรเทพ บุญจันทร์เพ็ชร (๒๕๕๘ : ๒๘๐-๔๒๕) ระบุว่ากระบวนการประดิษฐ์ทำรำ
 เครื่องดนตรี เครื่องแต่งกาย จากภาพปั้นและภาพจำหลักที่พบในโบราณสถานสมัยทวารวดี เช่น คูบัว
 อุทอง นครปฐม และโคกไม้แดง นักปราชญ์ทางโบราณคดีวินิจฉัยตามหลักฐานว่าชาวทวารวดีเป็น
 มอญ หรือชนเผ่าที่พูดภาษามอญ ดนตรีและทำรำจึงมีสำเนียงและลีลาเป็นแบบมอญ เครื่องดนตรี
 ประกอบด้วย จะเข้ ขลุ่ย ระนาดตัด ตะโพนมอญ ฉิ่ง ฉาบ และกรับ ผู้ประดิษฐ์ทำรำ คือ นางลมุล
 ยมะคุปต์ และนางเฉลย ศุขะวณิช แสดงครั้งแรก เมื่อวันที่ ๑๒ มีนาคม ๒๕๑๐ การแต่งกาย
 ประกอบด้วย เสื้อรัดอกสีเนื้อ ผ้านุ่งจีบหน้านางสีทองและสีน้ำตาลเดินลูกไม้แถบขวางลำตัวต่อเชิง
 ด้วยผ้าตาดสีทอง สไบชายทั้งสองข้างตัดเป็นมุมแหลมแบบหางปลาขลิบริมด้วยลูกไม้แถบสีทอง
 เครื่องประดับกำไลต้นแขน กำไลมือ กำไลข้อเท้า ผ้านประดับลูกกระพรวนตามความยาวของข้อเท้า

เข็มขัดผ้าหรือเข็มขัดโลหะ จี๋นาง ต่างหูห่วงสีเงิน ผมหเก้ามวยลูกจันทร์ กลางศีรษะสวมเกี้ยวกลม
สวมกระบังหน้า

งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมทวารวดี

ศักดิ์ชัย สายสิงห์ (๒๕๕๓ : ๖๘ - ๑๖๙) ศึกษารูปแบบศิลปกรรมที่พบในเมืองมอญโบราณ
ระยะเริ่มแรกในราวพุทธศตวรรษที่ ๑๒ - ๑๓ น่าจะได้รับอิทธิพลจากศิลปะอมราวดี งานศิลปกรรม
สำคัญส่วนใหญ่เป็นภาพสลักนูนสูง เล่าเรื่องพุทธประวัติและพระสาวก เทวดา และรูปบุคคล มีภาพ
เล่าเรื่องส่วนหนึ่ง วางองค์ประกอบของภาพเหมือนกับศิลปะอมราวดี

สืบแสง พรหมบุญ (๒๕๓๐ : ๑๒๐ - ๑๒๔) กล่าวถึงสัญลักษณ์ที่ปรากฏบนเหรียญทวารวดี
ล้วนแต่เป็นสัญลักษณ์แห่งความเป็นสิริมงคลทั้งสิ้นที่แสดงถึงเทพเจ้า อำนาจและความมีโชค
สัญลักษณ์ที่ปรากฏบนเหรียญในความหมายของ ฟ้า แผ่นดิน น้ำ มีรูปของพระอาทิตย์ พระจันทร์
ปลา ปราสาท อาจหมายถึงความสมดุลของจักรวาลที่นำความผาสุกทั้งมวล เหรียญเงินสมัยทวารวดี
อีกแบบหนึ่งพบที่บริเวณเมืองอุทองโบราณมีจารึกภาษาสันสกฤตโบราณของสมัยพุทธศตวรรษที่ ๑๒
ด้านหนึ่งจารึกเป็นชื่อของ ลวปุระ ซึ่งหมายถึงเมืองทวารวดีอีกเมืองหนึ่งคือ ละโว้หรือลพบุรี เป็น
ภาษาสันสกฤตรูปแบบเดียวกันกับที่พบบนเหรียญเงินทวารวดีอีก ๔ เหรียญ ที่จารึกชื่อของทวารวดีว่า
ศรีทวารวดี ศวรปุณยะ ทั้ง ๔ เหรียญต่างพบในสภาพที่ต่างกันซึ่งนับว่ามีความสำคัญมากคือ พบที่
นครปฐม ๒ เหรียญ เมืองอุทองโบราณ ๑ เหรียญ เมืองอินทร์บุรีจังหวัดสิงห์บุรี ๑ เหรียญ จึงอาจ
นับว่าลพบุรี นครปฐม อุทอง และอินทร์บุรี เป็นเมืองทวารวดีร่วมสมัยเดียวกันและน่าจะมี
ความสัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิด

งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการผสมผสานวัฒนธรรม

เครือจิต ศรีบุญนาถ (๒๕๕๓ : ๑ - ๙) ศึกษารูปแบบลักษณะการผสมผสานทางวัฒนธรรม
พบว่าท่าแร่ เครื่องแต่งกายและดนตรีระบำอัปสราสราญ ได้รับอิทธิพลวัฒนธรรมพื้นบ้าน วัฒนธรรม

อินเดีย และวัฒนธรรมขอม มีการผสมผสานทำร่าจากราชสำนัก ทำร่าพื้นบ้าน และทำร่าจากภาพศิลา
จำหลักในปราสาทศิขรภูมิและปราสาทนครวัด

สมาพร คล้ายวิเชียร (๒๕๕๑ : ๑-๓) ศึกษาการผสมผสานวัฒนธรรมทวารวดีกับวัฒนธรรม
เขมรในชุมชนโบราณ จากพระโพธิสัตว์ศรีอารยเมตไตรยพบว่า เมื่อปีพุทธศักราช ๒๕๐๗ มีการขุดพบ
ปฏิมากรรมสำริด ศิลปะเขมรสมัยก่อนเมืองพระนครจำนวนถึง ๓๐๐ องค์ ในกรุภายใต้ปราสาทเขมร
สมัยพระนครองค์หนึ่งที่อำเภอประโคนชัยจังหวัดบุรีรัมย์ ปฏิมากรรมที่พบส่วนใหญ่เป็นพระโพธิสัตว์
แต่บางส่วนเป็นพระพุทธรูป กล่าวกันว่า ปฏิมากรรมเหล่านี้ ถูกนำออกไปต่างประเทศเป็นจำนวนมาก
ต่อมาในปีพุทธศักราช ๒๕๑๔ นายเสนอ นาคินทรชาติ ได้ขุดพบปฏิมากรรมสำริดจำนวน ๓ องค์ เป็น
พระพุทธรูป ๑ องค์ พระโพธิสัตว์ ๒ องค์ที่บ้านฝ้าย อำเภอหนองหงส์ จังหวัดบุรีรัมย์ ซึ่งก่อนหน้านี้
ได้ขุดพบพระพุทธรูปศิลา ๒ องค์ องค์หนึ่งเป็นพระพุทธรูปนาคปรก ส่วนอีกองค์หนึ่งเป็นพระพุทธรูป
ปางเสด็จลงจากดาวดึงส์ จากการศึกษารูปแบบประติมากรรมที่พบในจังหวัดบุรีรัมย์พบว่า มีรูปแบบ
คล้ายคลึงกับที่พบในอำเภอศรีเทพ จังหวัดเพชรบูรณ์ จึงทำให้สันนิษฐานได้ว่ามีความสัมพันธ์เกี่ยวโยง
แสดงถึงการผสมผสานกันของวัฒนธรรมทวารวดีและวัฒนธรรมเขมร

ธนัช ถิ่นวัฒนากุล (๒๕๕๘ : ๓ - ๔๐) ศึกษากระบวนการสร้างสรรค์การแสดงจ๊วไทยจากการ
ผสมผสานทางวัฒนธรรม พบว่ากระบวนการสร้างสรรค์การแสดงจ๊วไทยจากการผสมผสานทาง
วัฒนธรรมเรื่อง “พระสุธน” โดยใช้ภาษาไทยในการแสดง ประกอบด้วย ๑) องค์ประกอบที่สำคัญ คือ
การเตรียมการแสดง การดำเนินการแสดง การประเมินผลการแสดง ๒) สุนทรียลักษณ์ของการแสดง
จ๊วไทยจากการผสมผสานทางวัฒนธรรม เรื่องพระสุธน ได้แก่ ศิลปะและเทคนิคการแสดง วรรณกรรม
ที่ใช้ในการแสดง ประเพณีและบทบาทของตัวละคร ดนตรีและการขับร้อง เครื่องแต่งกาย การ
แต่งหน้า เวที ฉาก และอุปกรณ์ประกอบฉาก แต่ลักษณะสำคัญที่สุดที่ผู้วิจัยเลือกนำมาใช้ในงานวิจัย
คือ วรรณกรรมที่ใช้ในการแสดงที่มีลักษณะแตกต่างจากวรรณกรรมที่ใช้ในการแสดงเดิมคือ
วรรณกรรมจีน รวมถึงกระบวนการแสดงที่แตกต่างจากการแสดงจ๊วแต่จ๊วโดยทั่วไป ที่มักจัดการแสดง

ตามศาลเจ้าของจีน แต่การแสดงครั้งนี้จัดในสถาบันอุดมศึกษา ๓) ทศนคติของผู้ชมการแสดงงิ้วไทย เรื่องพระสุธน ซึ่งเป็นนิสิตนักศึกษา และประชาชนทั่วไป พบว่าบทบาทของตัวละคร เครื่องแต่งกาย การแต่งหน้าเป็นสุนทรียลักษณ์ที่ผู้ชมชื่นชอบมากที่สุด ในขณะที่สุนทรียลักษณ์ที่สำคัญคือดนตรีและการขับร้องกลับไม่ได้รับความชื่นชอบเท่าที่ควร อาจเป็นเพราะความคุ้นชินของผู้ชมกับสำเนียงขับร้อง และการเจรจาของงิ้วและปัญหาจากระบบเสียง ในขณะที่นักวิชาการและนักวิชาชีพทางการละครสมัยใหม่และการแสดงงิ้วให้ทรรศนะว่า เป็นการสร้างสรรค์สื่อสารการแสดงทางวัฒนธรรมอีกหนึ่งประเภทที่มีความน่าสนใจ จากกรอบแนวคิดทางการละครสมัยใหม่มาประยุกต์ใช้ในการสร้างสรรค์ และสื่อสารกับผู้ชมโดยอาศัยภาษาและวรรณกรรมที่ใช้ในการแสดงเป็นเครื่องมือสำคัญของการสื่อสาร ก่อให้เกิดนวัตกรรมสื่อสารการแสดงจากการผสมผสานทางวัฒนธรรม

งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมมอญ

พิมพ์ชนา พาณิษฐ์กุล (๒๕๕๔) วิเคราะห์การเลือกภาษาและและศึกษาวิธีการอ้างภาษาของคนไทยเชื้อสายมอญบางชนชั้นมาก ในตำบลบางชั้นหมาก จังหวัดลพบุรี ผลการวิจัย พบว่า โดยทั่วไปคนไทยเชื้อสายมอญบางชนชั้นมากเลือกใช้ภาษาไทยมากที่สุดรองลงมาเป็นภาษามอญ และน้อยสุด คือ ภาษาไทยสลับมอญ และเมื่อพิจารณาแต่ละแวดวงภาษา พบว่า คนไทยเชื้อสายมอญบางชนชั้นมากเลือกใช้ภาษามอญสูงที่สุด ในแวดวงงานประเพณีและศาสนา ที่รองลงมา คือ ในแวดวงครอบครัว เพื่อนที่ทำงาน และน้อยสุดคือ ในแวดวงตลาด โดยกลุ่มที่เลือกใช้ภาษามอญสูงที่สุดคือ กลุ่มผู้มีอายุ ๔๖-๖๕ ปี ที่รองลงมา คือ กลุ่มผู้มีอายุ ๒๖-๔๕ ปี และที่น้อยสุดคือ กลุ่มผู้มีอายุ ๕-๒๕ ปี ทั้งนี้ ความแตกต่างในการเลือกภาษาในแต่ละแวดวงและช่วงอายุ ที่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ส่วนผลการศึกษากิจกรรมการอ้างภาษา พบว่า กิจกรรมเพื่อการอ้างภาษามอญโดยเฉพาะในชุมชนมอญบางชนชั้นมากนั้น เพิ่งจะเริ่มและยังไม่มีที่ชัดเจน แต่กิจกรรมในการอ้างประเพณีและวัฒนธรรมมีอยู่มาก ซึ่งมักจะสอดแทรกเรื่องการอ้างภาษาไว้ด้วย ถึงแม้ผู้วิจัยจะพบว่า การใช้ภาษามอญน้อยลงตามอายุ และโดยรวมแล้วคนไทยเชื้อสายมอญบางชนชั้นมากเลือกใช้ภาษาไทยมากที่สุด

ผู้วิจัยก็ยังเชื่อว่าชาวชุมชนมอญบางชั้นหมากจะไม่เปลี่ยนภาษา เพราะชาวชุมชนเริ่มมีการรวมกลุ่ม และการปฏิบัติอย่างเป็นแบบแผนเพื่อธำรงภาษาและวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ตน ซึ่งจากการประสบความสำเร็จในกิจกรรมธำรงประเพณี และความหวงแหนเอกลักษณ์ชาติพันธุ์คนเชื้อสายมอญ บางชั้นหมากที่ผู้วิจัยสังเกตเห็น ผู้วิจัยคิดว่าการธำรงภาษาที่เพิ่งจะริเริ่มในชุมชนนี้จะประสบความสำเร็จ หรืออย่างน้อยภาษามอญก็จะไม่สูญไปจากชุมชนนี้

ณรงค์ฤทธิ์ คงปิ่น (๒๕๓๙ : ๑ - ๒๗) ศึกษาประวัติความเป็นมาของปีพาทย์มอญ ตลอดทั้ง วัฒนธรรมดนตรีมอญรูปแบบต่างๆ ที่มีความเกี่ยวข้อง อันเป็นผลมาจากแง่มุมเชิงประวัติศาสตร์ มานุษยวิทยา และดนตรีวิทยา ปีพาทย์มอญแสดงให้เห็นถึงการผสมผสานทางด้านวัฒนธรรมดนตรี ระหว่างมอญและไทย ซึ่งได้มีการสร้างสรรค์ สืบทอด และพัฒนาจากอดีตถึงปัจจุบันมาโดยลำดับ ผลการวิจัยพบว่าวัฒนธรรมดนตรีมอญมี ๓ รูปแบบ คือ มอญร้องไห้ มอญรำและทะเลยมมอญ มีการผสมผสานวัฒนธรรมดนตรีมอญโบราณและวัฒนธรรมดนตรีของปีพาทย์ไทย และนำมาบูรณาการจน เกิดเป็นรูปแบบการนำเสนอร่วมกัน ปีพาทย์มอญมีบทบาทและความสำคัญจนกลายเป็นวงปีพาทย์ รูปแบบหนึ่งของดุริยางคศิลป์ไทย

วงปีพาทย์มอญนี้ เดิมมีแต่ฆ้องวงใหญ่ ปี่มอญ ตะโพนมอญ เปิงมางลูกเดียว ฉิ่ง และฉาบ เท่านั้น ต่อมาหลวงประดิษฐไพเราะ (ศร ศิลปะบรรเลง) ได้คิดปรับปรุงวงปีพาทย์มอญโดยนำเอา เครื่องดนตรีไทย แต่กะสลักลงรักปิดทองอย่างของมอญเข้าผสม เช่น ระนาดเอก ระนาดทุ้ม และ ฆ้องวงเล็ก เป็นต้น โดยที่ท่านเห็นว่าทั้งปีพาทย์มอญและเพลงมอญ มีน้ำเสียงเยือกเย็นเหมาะที่จะใช้ ในงานศพท่านจึงได้นำไปใช้ในงานดังกล่าวแทนปีพาทย์นางหงส์ จนกลายเป็นประเพณีติดต่อมาทุกวันนี้ ทำให้เข้าใจว่าวงปีพาทย์มอญใช้สำหรับงานศพเท่านั้น ความจริงปีพาทย์มอญนั้นใช้ได้ทั่วไปทั้ง งานมงคลและงานอวมงคล

ไฉน สนสกุล (๒๕๓๕ : ๖ - ๑๗๙) ศึกษาการธำรงชาติพันธุ์และการผสมกลมกลืนวัฒนธรรม และวิถีชีวิตของชาวมอญพบว่า ชาวมอญบางชั้นหมากมีการปรับตัวให้เข้ากับสังคมไทยได้เป็นอย่างดี

เพราะว่า มอญและไทยมีความสัมพันธ์แบบยอมรับกันโดยไม่อคติตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน จึงทำให้มีการผสมกลมกลืนจากมอญมาเป็นไทยส่วนใหญ่ ปัจจัยที่ทำให้เกิดการผสมกลมกลืนดังกล่าวได้แก่ นโยบายของรัฐ การศึกษา อาชีพ การแต่งงาน และการตั้งถิ่นฐานและการอพยพย้ายถิ่น อย่างไรก็ตาม จากการศึกษายังพบอีกว่า ชาวมอญบางชนชั้นยังคงรักษาเอกลักษณ์ของกลุ่มบางประการไว้จนถึงปัจจุบัน เอกลักษณ์ที่แสดงให้เห็นถึงความเป็นกลุ่มชาติพันธุ์มอญได้แก่ ภาษา ศาสนา พิธีกรรม ความเชื่อและขนบธรรมเนียมประเพณี ซึ่งเอกลักษณ์เหล่านั้นมีบางส่วนที่ผสมกลมกลืนเข้ากับวัฒนธรรมไทยซึ่งเป็นชนกลุ่มใหญ่ของประเทศด้วย

สรุปงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับ เรื่องทวารวดี การผสมผสานวัฒนธรรม และวัฒนธรรมมอญ ได้กล่าวถึงข้อมูล ดังนี้

๑. ลวปุระ หมายถึงเมืองทวารวดีอีกเมืองหนึ่ง พบหลักฐานจากเงินเหรียญจารึกชื่อลวปุระ ที่หมายถึงเมืองละโว้หรือลพบุรี เป็นภาษาสันสกฤตรูปแบบเดียวกันกับที่พบบนเหรียญเงินทวารวดีอีก ๔ เหรียญ ที่จารึกเป็นชื่อของทวารวดีว่า ศรีทวารวดี ศรปุณยะ ทั้ง ๔ เหรียญต่างพบในสภาพที่ต่างกัน ซึ่งน่าจะมีความสำคัญมากคือ พบที่นครปฐม ๒ เหรียญ เมืองอู่ทองโบราณ ๑ เหรียญ เมืองอินทร์บุรี จังหวัดสิงห์บุรี ๑ เหรียญ จึงอาจนับว่าลพบุรี นครปฐม อู่ทอง และอินทร์บุรี เป็นเมืองทวารวดีร่วมสมัยเดียวกันและน่าจะมีความสัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิด

๒. วัฒนธรรมดนตรีมอญมี ๓ รูปแบบ คือ มอญร้องไห้ มอญรำและทะเลยมอญ มีการผสมผสานวัฒนธรรมดนตรีมอญโบราณและวัฒนธรรมดนตรีของปีพาทย์ไทย และนำมาบูรณาการจนเกิดเป็นรูปแบบการนำเสนอร่วมกัน ปีพาทย์มอญมีบทบาทและความสำคัญจนกลายเป็นวงปีพาทย์รูปแบบหนึ่งของดุริยางคศิลป์ไทย

๓. โดยธรรมชาติแล้วไม่เคยมีวัฒนธรรมใดที่เป็นหนึ่งเดียว ทุกวัฒนธรรมไม่มีวัฒนธรรมที่สมบูรณ์ในตัวของมันเอง จะเปลี่ยนแปลงผสมผสานสัมพันธ์กับวัฒนธรรมอื่นตลอดเวลา การผสมผสานวัฒนธรรมในงานวิจัยนี้ หมายถึง วัฒนธรรมที่แตกต่างกันสองวัฒนธรรมมาปฏิสัมพันธ์กัน

ซึ่งอาจเกิดมาจากการรับหยิบยืมผสมผสานแลกเปลี่ยนทางวัฒนธรรม ระหว่างชนชาติของตนกับชนชาติอื่น หรือนำวัฒนธรรมต่างชาติมาใช้ในวัฒนธรรมของตนสม่ำเสมอ ในเวลาที่ยาวนานพอสมควร วัฒนธรรมทั้งสองผสมผสานกลมกลืนกลายเป็นวัฒนธรรมรูปแบบใหม่ โดยมีรากฐานมาจากวัฒนธรรมเดิม งานวิจัยนี้มุ่งเน้นศึกษาการผสมผสานวัฒนธรรมในมิติทางด้านดนตรี นาฏศิลป์

๕. ชาวมอญบางชั้นหมากมีการปรับตัวให้เข้ากับสังคมไทยได้เป็นอย่างดีตั้งแต่อดีต ชาวมอญบางชั้นหมากยังคงรักษาเอกลักษณ์ของกลุ่มบางประการที่แสดงให้เห็นถึงความเป็นกลุ่มชาติพันธุ์มอญ ได้แก่ ภาษา ศาสนา พิธีกรรม ความเชื่อและขนบธรรมเนียมประเพณีไว้ได้จนถึงปัจจุบัน ซึ่งเอกลักษณ์เหล่านั้นมีบางส่วนที่ผสมกลมกลืนเข้ากับวัฒนธรรม ไทยซึ่งเป็นชนกลุ่มใหญ่ของประเทศด้วย

บทที่ ๓

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาการผสมผสานวัฒนธรรมมอญทวารวดีกับวัฒนธรรมมอญในท้องถิ่นลพบุรี จากกระบวนการสร้างสรรค์ระบำลพบุรี ดำเนินการวิจัยตามลำดับขั้นตอน ดังนี้

การเก็บรวบรวมข้อมูล

การวิจัยนี้ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ เก็บรวบรวมข้อมูลโดยวิธีศึกษาเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับ ผสมผสานวัฒนธรรม ประวัติศาสตร์ลพบุรีสมัยทวารวดี

การสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิทางด้านดนตรี นาฏศิลป์ และด้านประวัติศาสตร์ ในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับการผสมผสานวัฒนธรรมสมัยทวารวดีและวัฒนธรรมในท้องถิ่นลพบุรี จากกระบวนการสร้างสรรค์ระบำลพบุรี ได้แก่ การตั้งชื่อชุดการแสดง ท่ารำ การแต่งกาย และเพลง

ขอบเขตของการวิจัย

๑. ขอบเขตด้านเนื้อหา ศึกษาการผสมผสานวัฒนธรรมมอญทวารวดีกับวัฒนธรรมมอญในท้องถิ่นลพบุรี ที่ถูกนำมาใช้ในกระบวนการสร้างสรรค์ระบำลพบุรี ประกอบด้วย การตั้งชื่อระบำ การออกแบบท่ารำ เครื่องแต่งกาย เครื่องประดับ ทำนองเพลง และการเลือกใช้เครื่องดนตรี

๒. ขอบเขตด้านพื้นที่ ระบำลพบุรี

๓. ขอบเขตด้านระยะเวลาในการดำเนินการ ตั้งแต่ ๑ มี.ค. ๒๕๕๘ – ๑๕ ก.ย. ๒๕๕๘

๔. ขอบเขตด้านวิธีการวิจัยใช้ วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

๑. แบบบันทึกการสัมภาษณ์

๒. แบบบันทึกการวิเคราะห์เอกสาร

๓. แบบบันทึกการเก็บรวบรวมข้อมูล

๔. ผู้ช่วยนักวิจัยและผู้ประสานงานในพื้นที่

๕. กล้องถ่ายภาพนิ่งและถ่ายภาพเคลื่อนไหว

๖. เครื่องบันทึกเสียง

การสร้างเครื่องมือวิจัย

เครื่องมือหลักที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้คือ แบบบันทึกการวิเคราะห์เอกสาร และแบบบันทึกการสัมภาษณ์ ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น มีรายละเอียด ดังนี้

๑. แบบบันทึกการวิเคราะห์เอกสาร บันทึกเนื้อหาข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการผสมผสานวัฒนธรรม กระบวนการสร้างสรรค์ระบำลวปุระ วัฒนธรรมสมัยทวารวดี วัฒนธรรมมอญ และปัทมมอญ

๒. แบบบันทึกการสัมภาษณ์แบ่งออกเป็น ๒ ส่วนคือ ข้อมูลส่วนตัวของผู้ให้ข้อมูลและเนื้อหาที่ใช้ในการสัมภาษณ์ เนื้อหาที่ใช้การสัมภาษณ์กำหนดให้เป็นหัวข้อที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

๒.๑ ชื่อโครงการ วัน เดือน ปี เวลา สถานที่ อำเภอ จังหวัด และบรรยากาศการสัมภาษณ์

๒.๒ ข้อมูลส่วนบุคคล ชื่อผู้ให้ข้อมูล อาชีพ ประวัติการทำงาน ความเชี่ยวชาญ ประสบการณ์ องค์ความรู้และการสืบทอดความรู้ที่ควรค่าแก่การให้ข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้

๒.๓ กรอบเนื้อหาการสัมภาษณ์ คือ วัฒนธรรมมอญ ระบำลวปุระ วัฒนธรรมสมัยทวารวดี เครื่องดนตรีสมัยทวารวดี เครื่องแต่งกายสมัยทวารวดี การผสมผสานวัฒนธรรมสมัยทวารวดีที่พบในเครื่องแต่งกาย ท่ารำ เพลง

๓. ผู้วิจัยให้ผู้เชี่ยวชาญ ตรวจสอบความเที่ยงตรงของเครื่องมือด้านเนื้อหา ต่อจากนั้นนำไปให้ผู้ทรงคุณวุฒิด้านเนื้อหาและด้านการวิจัยจำนวน ๕ คน ตรวจสอบความเหมาะสมของเครื่องมือวิจัย ทางด้านโครงสร้างและเนื้อหาการสัมภาษณ์ จากนั้นจึงนำแบบบันทึกการสัมภาษณ์ มาปรับปรุงแก้ไขทั้งด้านโครงสร้างและเนื้อหา รวมถึงการใช้ภาษา จากนั้นจึงนำเครื่องมือวิจัยนี้ไปให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบอีกครั้ง

ทดสอบความน่าเชื่อถือของเครื่องมือ โดยนำใช้กับกลุ่มบุคคลที่มีลักษณะใกล้เคียงกับแหล่งข้อมูล ก่อนนำออกใช้จริงเก็บรวบรวมข้อมูลในสนามวิจัย

วิธีดำเนินการวิจัย

๑. ผู้วิจัยศึกษาเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการผสมผสานวัฒนธรรม ศึกษาบริบทของวัฒนธรรมทวารวดี ประวัติศาสตร์ศิลปทวารวดี ชุดการแสดงโบราณคดี หลักฐานโบราณคดี ประวัติศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมสมัยทวารวดี และระบำนาลปุระ สรุปวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อนำมาออกแบบการวิจัยตามระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ วางแผนการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยวิธีการศึกษาเอกสาร และการสัมภาษณ์ กำหนดขอบเขตการวิจัยใช้ระบำนาลปุระศึกษาการผสมผสานวัฒนธรรมสมัยทวารวดีกับวัฒนธรรมมอญปัจจุบัน จากชุมชนบางชั้นหมาก จังหวัดลพบุรี

๒. สร้างเครื่องมือวิจัย ได้แก่แบบบันทึกการสัมภาษณ์ เก็บรวบรวมข้อมูลโดยการสัมภาษณ์เชิงลึก ผู้สร้างสรรค์ระบำนาลปุระเกี่ยวกับ อิทธิพลวัฒนธรรมทวารวดีที่มีต่อระบำนาลปุระ ปัจจัยด้านสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติ ความคิด ความเชื่อ ค่านิยม และวัฒนธรรม ที่มีผลทำให้เกิดรูปแบบการผสมผสานทางวัฒนธรรมสมัยทวารวดี อันเป็นที่มาของการกำหนดวัตถุประสงค์ การวางกรอบแนวคิด รวมถึงวิธีการประดิษฐ์ท่ารำ การแต่งกายและดนตรี ที่ใช้ในการแสดงระบำนาลปุระ

๓. กำหนดผู้ให้ข้อมูลเป็น ๓ กลุ่ม ได้แก่ คณะผู้สร้างสรรค์ระบำนาลปุระ ผู้ทรงคุณวุฒิด้านประวัติศาสตร์ และผู้ทรงคุณวุฒิด้านวัฒนธรรมพื้นบ้านมอญบางชั้นหมาก ลพบุรี ในประเด็นต่อไปนี้

๓.๑ อิทธิพลวัฒนธรรมทวารวดีที่มีต่อระบำนาลปุระ

๓.๒ การผสมผสานทางวัฒนธรรมสมัยทวารวดีในระบำนาลปุระ

๓.๓ การประดิษฐ์ท่ารำ

๓.๔ เครื่องแต่งกายและเครื่องประดับ

๓.๕ การประพันธ์เพลงและเครื่องดนตรี

๔. คัดเลือกผู้ให้ข้อมูลการสัมภาษณ์ที่มีคุณสมบัติ ดังต่อไปนี้

๔.๑ ผู้สร้างสรรค์ระบิลวปุระ

๔.๒ ผู้ทรงคุณวุฒิด้านประวัติศาสตร์ศิลปะของไทย

๔.๓ ผู้ทรงคุณวุฒิด้านการอนุรักษ์สืบสานวัฒนธรรมของชาวมอญในชุมชนบางขันหมาก จังหวัดลพบุรี

๕. นำข้อมูลที่ได้มาตรวจสอบคุณภาพข้อมูลทั้งหมดดังนี้

๕.๑ การศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการวิจัยนี้ ตรวจสอบข้อมูลที่ได้ว่าเป็นข้อมูลที่นำเชื่อถือจากแหล่งข้อมูลปฐมภูมิ ทุติยภูมิ ผู้แต่งเป็นที่ยอมรับในวงวิชาการ

๕.๒ การสัมภาษณ์ตรวจสอบข้อมูลที่ได้มาจากผู้ให้ข้อมูล ได้แก่ คณะผู้สร้างสรรค์ชุดการแสดงระบิลวปุระ ผู้ทรงคุณวุฒิด้านดนตรีนาฏศิลป์ นำข้อมูลทั้งหมดที่รวบรวมได้มาตรวจสอบข้อมูลโดยวิธีการแบบสามเส้า (Data Triangulation)

๖. การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยตรวจสอบข้อมูลที่ได้จากการศึกษาเอกสาร และการสัมภาษณ์อีกครั้ง โดยวิธีการแบบสามเส้า (Data Triangulation) ตรวจสอบจากแหล่งข้อมูลในด้านเวลา สถานที่และบุคคล เพื่อยืนยันข้อมูลให้เกิดความถูกต้องชัดเจน ก่อนนำมาสังเคราะห์หาความเกี่ยวเนื่องสัมพันธ์กันทางวิชาการ ระหว่างการผสมผสานวัฒนธรรมสมัยทวารวดีกับวัฒนธรรมท้องถิ่นลพบุรี สรุปผลการวิเคราะห์ข้อมูลให้เห็นถึงอิทธิพลของวัฒนธรรมสมัยทวารวดีที่ผสมผสานในท่ารำ การแต่งกาย ดนตรี ของระบิลวปุระ

๗. สรุปผลการวิเคราะห์ข้อมูล และรายงานผลในเชิงพรรณนาวิเคราะห์ (Descriptive Analysis) โดยใช้ข้อมูลจากการวิเคราะห์เอกสาร การสัมภาษณ์

๘. สรุปและอภิปรายผล จัดทำรูปเล่มรายงานผลการวิจัยเสนอสถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์และเขียนบทความวิจัยลงในวารสารวิชาการ เผยแพร่ในเวทีการประชุมระดับชาตินานาชาติ

การวิเคราะห์ข้อมูล

สรุปผลข้อมูลที่ได้ทั้งหมด แยกแยะตามประเด็น ตัดทอนและสรุปสิ่งที่ค้นพบ จดบันทึก
เรียงลำดับ จัดกลุ่มการวิเคราะห์ ตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูลอีกครั้ง โดยวิธีการแบบสามเส้า
(Data Triangulation) โดยผู้วิจัยจะทำการตรวจสอบจากแหล่งข้อมูลในด้านเวลา สถานที่และบุคคล
เพื่อยืนยันข้อมูลให้เกิดความถูกต้องชัดเจนสรุปผลให้ตรงตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ตามลำดับประเด็น
การวิจัย เพื่อการนำเสนอผลการวิเคราะห์ต่อไป

บทที่ ๔

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง การสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง กับกระบวนการสร้างสรรค์กระบälวปุระ ๓ กลุ่ม ได้แก่ ผู้สร้างสรรค์กระบälวปุระ นักประวัติศาสตร์ และนักปราชญ์ท้องถิ่นลพบุรี นำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์ การตั้งชื่อกระบäl การออกแบบเครื่องแต่งกาย การประดิษฐ์ทำรำ และดนตรี สรุปได้ดังนี้

๑. การตั้งชื่อกระบälวปุระ การสัมภาษณ์เชิงลึกนางวัฒนา โกศินานนท์ ทำให้ทราบว่าท่านได้ ใช้ชื่อเมืองโบราณของลพบุรีในสมัยทวารวดีมาเป็นชื่อกระบäl เพื่อประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนได้มี ความรู้ความเข้าใจประวัติศาสตร์เมืองลพบุรี นางวัฒนา โกศินานนท์ได้แรงบันดาลใจเรื่องนี้จากการ สนทนาแลกเปลี่ยนความรู้กับนายสด แดงเอียด เรื่อง การค้นพบเหรียญเงินที่มีจารึกคำว่า ลวปุระ ซึ่ง เป็นชื่อเมืองโบราณของลพบุรีในสมัยทวารวดี นางวัฒนา โกศินานนท์ จึงได้กลับมาศึกษาเอกสาร พบว่า ในปี พ.ศ. ๒๔๗๒ ศาสตราจารย์ยอร์ช เซเดส์ ได้เริ่มนำคำ ‘ทวารวดี’ มาใช้เรียกกลุ่มศิลปะซึ่ง พบที่นครปฐม ลพบุรี ราชบุรี อโยธยา และปราจีนบุรี ซึ่งมีลักษณะศิลปะที่แตกต่างไปจากศิลปะไทย และศิลปะเขมร โดยศาสตราจารย์ยอร์ช เซเดส์ ได้นำศิลปะกลุ่มนี้ไปเปรียบเทียบกับ ศิลปะอินเดีย สมัยราชวงศ์คุปตะซึ่งมีอายุอยู่ระหว่าง พุทธศตวรรษที่ ๙-๑๑ และได้กำหนดอายุกลุ่มศิลปะทวารวดี ว่าอยู่ในช่วงพุทธศตวรรษที่ ๑๐-๑๒ จากนั้นมีการนำชื่อ ‘ทวารวดี’ มาใช้เรียกอาณาจักร และ เรียกชื่อรูปแบบศิลปะที่ปรากฏหลักฐาน พบในประเทศไทยที่มีอายุสมัยอยู่ในช่วงพุทธศตวรรษที่ ๑๐- ๑๖ ปัจจุบันได้พบหลักฐานเพิ่มเติมทั้งจารึก โบราณวัตถุ โบราณสถาน ร่องรอยเมืองโบราณสมัย ทวารวดีจำนวนมาก สนับสนุนความคิดหรือทฤษฎีของนักวิชาการว่า มีชุมชน หรือบ้านเมือง หรือ นครรัฐที่ใช้ชื่อเรียกว่า ‘ทวารวดี’ แต่จะกว้างขวางหรือมีรูปแบบการปกครองเป็นแบบอาณาจักร หรือไม่นั้น ยังไม่อาจสรุปได้ และชุมชนหรือผู้คนของบ้านเมืองหรือนครรัฐเหล่านี้ ได้ผลิตหรือสร้าง

ศิลปกรรมที่มีลักษณะรูปแบบของตนเองที่เรียกว่า แบบศิลปะทวารวดี ที่มีอายุอยู่ในราวพุทธศตวรรษที่ ๑๐-๑๖ ปรากฏหลักฐานกระจายอยู่ทั่วไปในทุกภูมิภาคของประเทศไทย

แต่เดิมการนำชื่อ “ทวารวดี” มาใช้เป็นชื่ออาณาจักรในบริเวณลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยานั้น นอกจากหลักฐานจากจดหมายเหตุของจีนแล้ว ยังมีหลักฐานสนับสนุนเพิ่มเติมคือ ได้มีการค้นพบเหรียญเงิน ๒ เหรียญใกล้กับวัดพระประโทน จังหวัดนครปฐม เมื่อ พ.ศ. ๒๔๘๖ เหรียญทั้ง ๒ จารึกเป็นภาษาสันสกฤตว่า “ศรีทวารวดี ศวรบุญยะ” ซึ่งแปลว่า “บุญของผู้เป็นเจ้า (ศรี) ทวารวดี” และในปี พ.ศ. ๒๕๐๗ ได้พบเหรียญที่มีจารึกแบบเดียวกันนี้ที่อุทอง จังหวัดสุพรรณบุรี ซึ่งการพบเหรียญที่มีจารึกที่จังหวัดนครปฐมและสุพรรณบุรี ได้สนับสนุนข้อสันนิษฐานของศาสตราจารย์ออร์ช เซเดส์ เป็นอย่างดี อย่างไรก็ตาม ต่อมาในปี พ.ศ. ๒๕๒๒ ได้ปรากฏว่าพบเหรียญเงินที่มีจารึกแบบเดียวกันนี้อีกที่บ้านคูเมือง อำเภอนิคมพัฒนา จังหวัดสิงห์บุรี การพบเหรียญเงินที่จารึกว่า “ศรีทวารวดี” นอกเขตเมืองนครปฐม และสุพรรณบุรี ทำให้ความสำคัญของหลักฐานเรื่องเหรียญ ซึ่งเคยเป็นหลักฐานสำคัญที่จะบ่งชี้ว่าเมืองที่พบเหรียญ จะต้องเป็นศูนย์กลางหรือราชธานีของอาณาจักรทวารวดีนั้น ดูจะด้อยลงไป นอกจากนครปฐมและสุพรรณบุรีแล้ว ลพบุรีก็เป็นอีกเมืองหนึ่ง ที่ปราชญ์หลายท่านลงความเห็นว่าจะน่าจะเป็นศูนย์กลางของอาณาจักรทวารวดีเพราะได้พบเหรียญเงินมีจารึกว่า “ลวปุระ” ที่อุทอง โดยสันนิษฐานว่าอาจจะเป็นศูนย์กลางด้านตะวันออก (ขณะที่นครปฐมเป็นศูนย์กลางด้านตะวันตก) หรือเป็นศูนย์กลางในฐานะเมืองหลวงของอาณาจักรทวารวดี โดยศึกษาจากสภาพที่ตั้งทางภูมิศาสตร์ประกอบกับหลักฐานโบราณวัตถุสถาน และหลักฐานเอกสาร รวมทั้งจดหมายเหตุของจีนตลอดจนจารึกที่พบในบริเวณเมืองด้วย

สำหรับความคิดเห็นของนักประวัติศาสตร์ปัจจุบัน บางท่านมีความเห็นว่า ชุมชนโบราณ ที่พัฒนาขึ้นในบริเวณลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยา ในสมัยประวัติศาสตร์ตอนต้น ซึ่งรู้จักกันในนามว่า อาณาจักรทวารวดีนั้นยังไม่น่าจะจัดว่าเป็นรูปของรัฐอาณาจักรที่จะต้องใช้อำนาจทางการเมืองอยู่ที่ศูนย์กลางคือเมืองหลวงแต่อย่างใด หากแต่เป็นเพียงพัฒนาการของชุมชนเมืองที่เป็นอิสระต่อกัน เกิดขึ้นพร้อมๆ

กันในบริเวณลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยาหลายเมือง แต่ละเมืองจัดเป็นเมืองเบ็ดเสร็จ นั่นคือ เป็นเมืองที่มีองค์ประกอบอันสมบูรณ์อยู่ในตัวเอง ทั้งทางด้านเศรษฐกิจ ศาสนา ความเชื่อ และมีอำนาจทางการเมืองเหนือชุมชนและเมืองบริวารที่อยู่รายรอบในรัศมีใกล้เคียงกันเท่านั้น ส่วนลักษณะรูปแบบของศิลปกรรมอันคล้ายคลึงกันที่พบในบริเวณนี้ ก็เป็นพัฒนาการทางวัฒนธรรมที่มีมาร่วมกัน เนื่องจากกลุ่มเมืองโบราณเหล่านี้แต่ละเมือง ตั้งอยู่ในตำแหน่งที่สามารถติดต่อกับเมืองอื่นๆ ได้ ทั้งทางบกและทางน้ำ นอกจากนั้นยังตั้งอยู่ใกล้บริเวณชายฝั่งทะเล เพื่อสะดวกแก่การติดต่อค้าขายระหว่างเมือง และค้าขายกับต่างประเทศโดยตรงอีกด้วย ผลการศึกษาเกี่ยวกับตำแหน่งที่ตั้งและสภาพภูมิศาสตร์ของเมืองโบราณบริเวณที่ราบภาคกลางของประเทศไทย โดยนักภูมิศาสตร์และนักธรณีวิทยาพบว่าเมืองโบราณสมัยประวัติศาสตร์ยุคแรกเริ่มบริเวณลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยาทุกเมือง จะมีทางน้ำเข้าออกต่อกับฝั่งทะเลโดยตรง ซึ่งแนวฝั่งทะเลเดิมบริเวณที่ราบเจ้าพระยา มีลักษณะเป็นอ่าวลึกเข้าไปในแผ่นดินด้านเหนือจรดลพบุรี และสิงห์บุรี ด้านตะวันตกจรดราชบุรี นครปฐม อุทอง สุพรรณบุรี ด้านตะวันออกจรดนครนายก พนัสนิคม และชลบุรี ซึ่งเป็นเมืองโบราณที่สำคัญทั้งสิ้น

แต่ยังมีนักปราชญ์บางท่านในปัจจุบันเห็นว่า ชื่อ ทวารวดี ไม่ใช่ชื่ออาณาจักรใหญ่โตดังที่เคยเข้าใจกัน จึงไม่ควรจะใช้เป็นชื่อเรียกรูปแบบศิลปะที่พบ ในบริเวณลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยา แต่เสนอให้ใช้ชื่อกลุ่มชน “มอญ” ซึ่งท่านมีความเห็นว่าน่าจะเป็นกลุ่มชนที่เป็นเจ้าของวัฒนธรรมและศิลปกรรมต่างๆ ที่พบในบริเวณนี้ เนื่องจากพบจารึกภาษามอญที่เมืองนครปฐม ราชบุรี และลพบุรี

จากการสัมภาษณ์เชิงลึกนางพุลศรี จีบแก้ว ได้ให้ความเห็นว่าศิลปะทวารวดีเป็นสกุลช่างของชาวมอญ เป็นงานศิลปะที่เริ่มต้นในกลุ่มชุมชนมอญ ที่ได้รับอิทธิพลศิลปะมาจากอินเดีย ซึ่งมีจุดเด่นสำคัญของศิลปะที่มีเอกลักษณ์เฉพาะแตกต่างไปจากศิลปะอื่นๆ ของอาณาจักรใกล้เคียงในดินแดนสุวรรณภูมิที่อยู่ร่วมสมัยเดียวกัน จึงนับได้ว่ากลุ่มชุมชนมอญคือเจ้าของและเป็นผู้เริ่มต้นงานศิลปะทวารวดี ศิลปะทวารวดีของชาวมอญบริสุทธิ์จึงถือว่าเป็นสกุลช่างที่มีอายุของงานศิลปะเก่าแก่ที่สุด มีจุดเริ่มต้นมาตั้งแต่ราวๆ พุทธศตวรรษที่ ๑๑

ภาพที่ ๓ นางพุลศรี จีบแก้ว ผู้ทรงคุณวุฒิด้านประวัติศาสตร์ศิลปะ
ที่มา : ผู้วิจัย, ๒๕๕๘

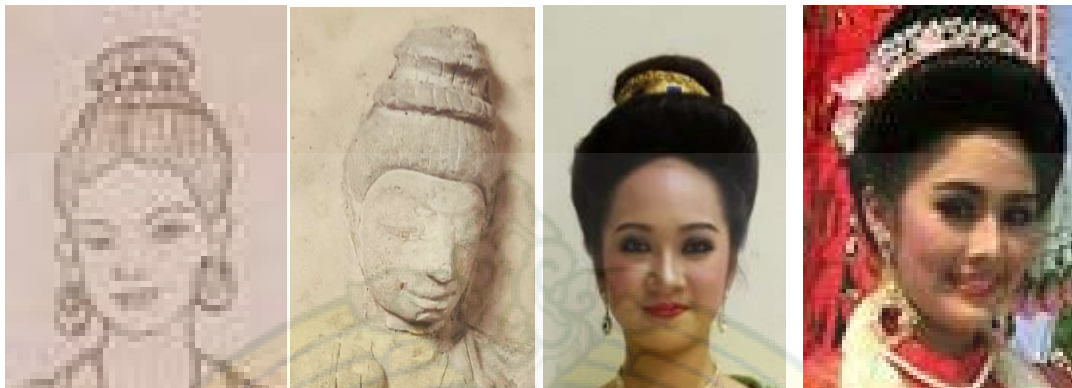
๒. เครื่องแต่งกายระบำลวปุระ จากการสัมภาษณ์เชิงลึกนางวัฒนา โกศินานนท์ พบว่าได้ใช้ข้อมูลจากการศึกษาเอกสาร ภาพวาดลายเส้นสตรีชาวทวารวดี ประติมากรรมสมัยทวารวดี ประยุกต์กับการแต่งกายของชาวมอญบางชิ้นหาก ลพบุรี ออกแบบสร้างสรรค์ ทรงผม ต่างหู สร้อยคอ กำไล ข้อมือ เสื้อ สไบ ผ้าถุง เข็มขัด ผ้ารัดสะเอว

ภาพที่ ๔ ภาพวาดลายเส้นการแต่งกายสมัยทวารวดี และนักแสดงระบำลวปุระ
ที่มา : สฤณีพงศ์ ขุนทรง, ๒๕๕๕, น. ๔๙ และผู้วิจัย, ๒๕๕๘

๒.๑ ทรงผม เก้ามวยลูกจันทร์แบนใส่เกี้ยว ประยุกต์ใช้ข้อมูลจากภาพวาดลายเส้นสตรี

ทวารวดี และทรงผมของสตรีขอมอญุมชนบางชั้นหมาก ลพบุรี

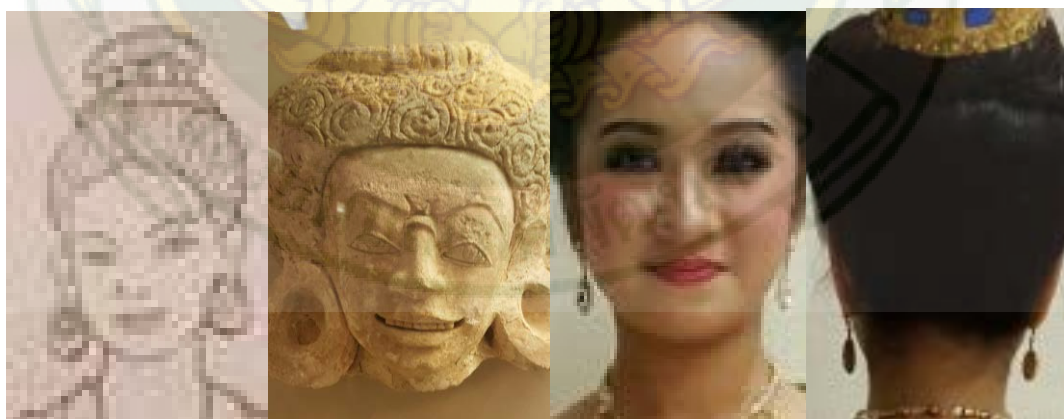

ภาพที่ ๕ ภาพวาดลายเส้นทรงผมสตรีทวารวดี, ประติมากรรมสมัยทวารวดี, นักแสดงระบำลพบุรี และสตรีขอมอญบางชั้นหมาก

ที่มา : สฤณีพงศ์ ขุนทรง, ๒๕๕๕, น. ๔๙ และผู้วิจัย, ๒๕๕๘

๒.๒ ต่างหู ออกแบบประยุกต์ให้มีรูปร่างลักษณะคล้ายรูป หยดน้ำ เนื่องจากผู้สร้างสรรค์มี

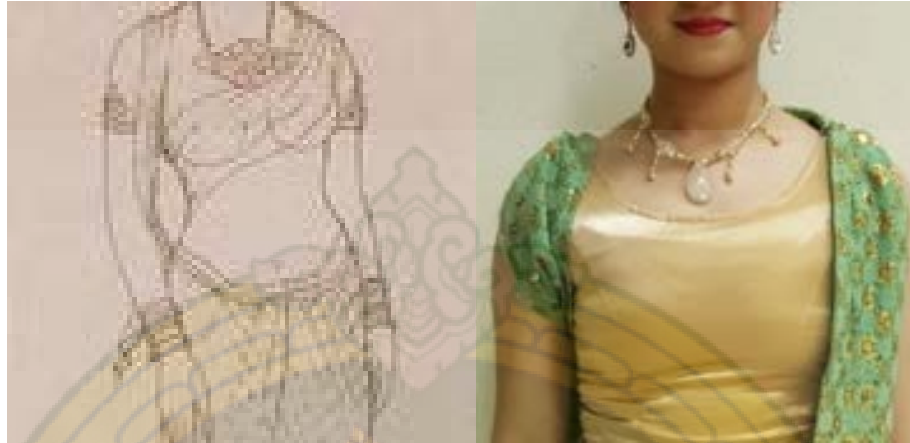
ความประสงค์ให้สอดคล้องกับรากศัพท์คำว่า “ลว” ที่แปลความตามพจนานุกรมว่า หยดน้ำ จินตนาการประยุกต์รวมกับต่างหูจากประติมากรรมหน้าบุคคลสมัยทวารวดี และภาพวาดลายเส้น สตรีชาวทวารวดี ที่แสดงลักษณะต่างหูเป็นทรงกลม

ภาพที่ ๖ ภาพวาดลายเส้นต่างหูสตรีทวารวดี, ประติมากรรมสมัยทวารวดี, และนักแสดงระบำลพบุรี

ที่มา : สฤณีพงศ์ ขุนทรง, ๒๕๕๕, น. ๔๙ และผู้วิจัย, ๒๕๕๘

๒.๓ สร้อยคอ ใช้ข้อมูลจากภาพวาดลายเส้นสตรีชาวทวารวดี จินตนาการประยุกต์ให้ สร้อยคอเป็นทรงกลมรี เนื่องจากผู้สร้างสรรค์มีความประสงค์ให้สอดคล้องกับรากศัพท์คำว่า “ลว” ที่ แปลความตามพจนานุกรมว่า หยดน้ำ เช่นเดียวกับต่างหู เพื่อแสดงเอกลักษณ์ของระบำลวปุระ

ภาพที่ ๗ ภาพวาดลายเส้นสร้อยคอสตรีชาวทวารวดี และนักแสดงระบำลวปุระ
ที่มา : สฤณีพงศ์ ขุนทรง, ๒๕๕๕, น. ๔๙ และผู้วิจัย, ๒๕๕๘

๒.๔ กำไลข้อมือ ใช้ข้อมูลจากภาพสลัก ประติมากรรม ภาพวาดลายเส้นสตรีชาว ทวารวดี การแต่งกายของชาวมอญท้องถิ่นชุมชนบางขันหมาก จังหวัดลพบุรีปัจจุบัน

ภาพที่ ๘ ภาพวาดลายเส้นกำไลข้อมือสตรีชาวทวารวดี และนักแสดงระบำลวปุระ
ที่มา : สฤณีพงศ์ ขุนทรง, ๒๕๕๕, น. ๔๙ และผู้วิจัย, ๒๕๕๘

๒.๕ เสื้อยืดคอกกลมแขนกุดสีเนื้อ ใช้ข้อมูลจากภาพประติมากรรม ภาพวาดลายเส้นสตรี

ชาวทวารวดี การแต่งกายของชาวมอญชุมชนบางขันหมาก จังหวัดลพบุรี

ภาพที่ ๙ ภาพวาดลายเส้นเสื้อสตรีชาวทวารวดี, ประติมากรรมสมัยทวารวดี, และนักแสดงระบำลพบุรี

ที่มา : สฤณีพงศ์ ขุนทรง, ๒๕๕๕, น. ๔๙, พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติพระนารายณ์ และผู้วิจัย, ๒๕๕๘

๒.๖ สไบเฉียง สีเขียวไหล่ขาวทิ้งชายไปด้านหลัง ปล่อยชายด้านหน้าไหล่ซ้าย ชายสไบร้อย

ลูกปัดสีขาว ใช้ข้อมูลจากภาพวาดลายเส้นสตรีชาวทวารวดี การแต่งกายของชาวมอญบางขันหมาก จังหวัดลพบุรี

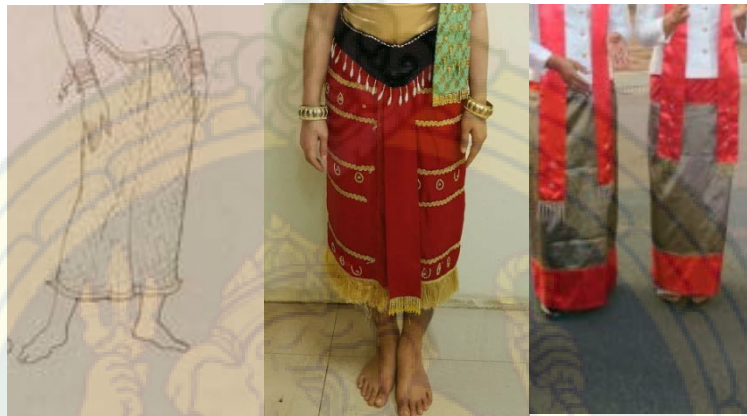

ภาพที่ ๑๐ ภาพวาดลายเส้นการสวมสไบสตรีชาวทวารวดี, นักแสดงระบำลพบุรี
และสตรีมอญบางชั้นหมาก ลพบุรี

ที่มา : สฤณีพงศ์ ขุนทรง, ๒๕๕๕, น. ๔๙, ผู้วิจัย, ๒๕๕๘

๒.๗ ผ้านุ่ง จีบหน้านางสีแดงยาวครึ่งน่องเดินลูกไม้แถบลายขวางสีทอง ใช้ข้อมูลจาก

ภาพวาดลายเส้นชาวทวารวดี และประติมากรรมเทวสตรีสมัยทวารวดี

ภาพที่ ๑๑ ภาพวาดลายเส้นผ้านุ่งจีบหน้านางสตรีชาวทวารวดี, ประติมากรรมเทวสตรีทวารวดี,
นักแสดงระบำลพบุรี และสตรีมอญบางชั้นหมาก ลพบุรี

ที่มา : สฤณีพงศ์ ขุนทรง, ๒๕๕๕, น. ๔๙, พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติพระนารายณ์, ผู้วิจัย, ๒๕๕๘

๒.๘ เข็มขัด ผ้ารัดสะเอว ตัดเย็บด้วยสักหลาดสีดำ ใช้ข้อมูลจากภาพสลัก ประติมากรรม

ภาพวาดลายเส้นสตรีชาวทวารวดี

ภาพที่ ๑๒ ภาพการแต่งกายเข้มขัด ผ้ารัดสะเวยของนักแสดงระบำลาวปุระ
ที่มา : ผู้วิจัย, ๒๕๕๘

ภาพที่ ๑๓ ภาพวาดลายเส้นการสวมเข้มขัด ผ้ารัดสะเวยของสตรีชาวทวารวดี
ที่มา : สฤณีดีพงศ์ ขุนทรง, ๒๕๕๕ , น. ๔๙

๓. **ทำร้า** จากการสัมภาษณ์เชิงลึกนางวัฒนา โกศินานนท์ ได้ข้อมูลว่าคณะทำงานสร้างสรรค์
ระบำลวปุระ ได้จินตนาการถึงอดีตในยุคสมัยทวารวดีว่าเป็นดินแดนที่มีความสงบสุข กลุ่มชาวมอญ
มีการติดต่อค้าขายและรับวัฒนธรรมจากภายนอก การสร้างสรรค์ทำร้าจึงมีความอ่อนช้อยนุ่มนวลโดย
ประยุกต์ทำร้าชาวมอญบางชั้นหมาก ลพบุรี ผสมผสานกับทำร้าในเพลงแม่บทไทย

ภาพที่ ๑๔ ทำร้าระบำลวปุระ วิทยาลัยนาฏศิลป์ลพบุรี

ที่มา : ผู้วิจัย, ๒๕๕๘

ภาพที่ ๑๕ ทำร้าชาวมอญชุมชนบางชั้นหมาก ลพบุรี

ที่มา : วัดอัมพวัน ตำบลบางชั้นหมาก อำเภอเมือง ลพบุรี, ๒๕๕๘

ภาพที่ ๑๖ รำมอญโดยชาวมอญชุมชนบางชันหมาก ลพบุรี

ที่มา : วัดอัมพวัน ตำบลบางชันหมาก อำเภอเมือง ลพบุรี, ๑๑ สิงหาคม ๒๕๕๘

ลีลาท่ารำจากท่ารำชาวมอญพื้นบ้านบางชันหมาก ลพบุรี ที่นำมาประยุกต์รวมกับท่ารำในเพลงแม่บทไทย เช่น ท่าแขกเต้าเข้ารัง ท่าเยื้องพายกฐิน ท่าเลียบค่าย ท่าหลงไหลได้สิ้น เพื่อบอกถึงอุปนิสัยของชาวมอญ ที่มีความนั้มนวลอ่อนหวานและเหมาะสมกับทำนองเพลง ท่ารำจึงมีลักษณะของการโยกตัวกลมไหล่ ใช้วงเหลี่ยมเขมร

กระบวนท่าที่ ๑ ท่าออกเดินถัดเท้าส่ายแขนแสดงความอ่อนช้อยของสาวชาวมอญ

กระบวนท่าที่ ๒ ท่าไหว้เป็นการแสดงความเคารพและรำลึกถึงบรรพบุรุษในดินแดนลาวปุระ

กระบวนท่าที่ ๓ ท่าสอสูงมีลักษณะการโยกตัวกลมไหล่ตามลีลาการรำรำของชาวมอญ

กระบวนท่าที่ ๔ ท่าจบเป็นท่าที่แสดงความสนุกสนานรำเริงของหญิงสาวชาวมอญ

ภาพที่ ๑๗ กระบวนท่ารำที่ ๑ ทำออก

ที่มา : ผู้วิจัย, ๒๕๕๘

ภาพที่ ๑๘ กระบวนท่ารำที่ ๒ ทำไหว้

ที่มา : ผู้วิจัย, ๒๕๕๘

ภาพที่ ๑๙ กระบวนท่ารำที่ ๓ ทำสอดสูง

ที่มา : ผู้วิจัย, ๒๕๕๘

ภาพที่ ๒๐ กระบวนท่ารำที่ ๔ ทำจบ

ที่มา : ผู้วิจัย, ๒๕๕๘

๔. ดนตรีที่ใช้ในระบำลวปุระ จากการสัมภาษณ์เชิงลึก นายน้ำว่า ร่มโพธิ์ทอง ผู้ประพันธ์

เพลงระบำลวปุระ ใช้ข้อมูลที่สันนิษฐานว่าประชากรอาณาจักรลวปุระเป็นชาวมอญยุคสมัยทวารวดี จึงผสมผสานวัฒนธรรมสมัยทวารวดีกับวัฒนธรรมดนตรีปี่พาทย์มอญที่ยังคงมีการสืบทอดต่อเนื่องมา จนถึงปัจจุบัน สร้างสรรค์เพลงระบำลวปุระให้เป็นเพลงไทยที่มีสำเนียงพม่า-มอญ เป็นเพลง ๒ ชั้น มี

ทั้งหมด ๔ ท่อน บรรเลงโดยวงปี่พาทย์มอญ เครื่องดนตรีที่ใช้ประกอบด้วย จะเข้ ขลุ่ย ฆ้องวง ระนาดเอก ระนาดทุ้ม ระนาดตัด ฆ้องวง ตะโพนมอญ ฉิ่ง ฉาบ กรับ กลองเปิงมาง เป็นต้น

ภาพที่ ๒๑ นายน้ำว่า ร่มโพธิ์ทอง นายณรงค์ฤทธิ์ คงปิ่น และผู้วิจัย

ที่มา : ผู้วิจัย, ๗ มกราคม ๒๕๕๘

ความเป็นมาของการนำปี่พาทย์มอญมาใช้ในระบำนวประณั้น ได้ข้อมูลเพิ่มเติมจากการสัมภาษณ์เชิงลึกนายณรงค์ฤทธิ์ คงปิ่น ได้สรุปความเห็นไว้ว่า ประวัติความเป็นมาของปี่พาทย์มอญ และวัฒนธรรมดนตรีมอญรูปแบบต่างๆ เป็นผลมาจากแง่มุมเชิงประวัติศาสตร์ มานุษยวิทยา และดนตรีวิทยา ปี่พาทย์มอญแสดงให้เห็นถึงการผสมผสานทางด้านวัฒนธรรมดนตรีระหว่างมอญและไทย ซึ่งได้มีการสร้างสรรค์ สืบทอด และพัฒนาจากอดีตถึงปัจจุบันมาโดยลำดับ พบว่าวัฒนธรรมดนตรีมอญมี ๓ รูปแบบ คือ มอญร้องไห้ มอญรำและทะเลยมอญ การผสมผสานวัฒนธรรมดนตรีมอญโบราณและวัฒนธรรมดนตรีปี่พาทย์ไทยบูรณาการเป็นรูปแบบการนำเสนอร่วมกัน ปี่พาทย์มอญได้มีบทบาทและมีความสำคัญ พัฒนาต่อเนื่องจนกลายมาเป็นรูปแบบหนึ่งของดุริยางคศิลป์ไทย

วงปี่พาทย์มอญนี้เดิมมีแต่ฆ้องวงใหญ่ ปี่มอญ ตะโพนมอญ เปิงมางลูกเดียว ฉิ่ง และฉาบเท่านั้น ต่อมาหลวงประดิษฐไพเราะ (ศร ศิลปะบรรเลง) ได้คิดปรับปรุงวงปี่พาทย์มอญโดยนำเอาเครื่องดนตรีไทย แต่กะสลักลงรักปิดทองอย่างของมอญเข้าผสม เช่น ระนาดเอก ระนาดทุ้ม และฆ้องวงเล็ก เป็นต้น โดยที่ท่านเห็นว่าทั้งปี่พาทย์มอญและเพลงมอญ มีน้ำเสียงเยือกเย็นเหมาะที่จะใช้ในงานศพท่านจึงได้นำไปใช้ในงานดังกล่าวแทนปี่พาทย์นางหงส์ จนกลายเป็นประเพณีติดต่อมาทุก

วันนี้ ทำให้เข้าใจว่าวงปีพาทย์มอญใช้สำหรับงานศพเท่านั้น ความจริงปีพาทย์มอญนั้นใช้ได้ทั่วไปทั้งงานมงคลและงานอวมงคล

๖. วัฒนธรรมมอญบางชั้นหมาก ลพบุรี จากการสัมภาษณ์เชิงลึกนายสุทัศน์ หลีกพาล ผู้ใหญ่บ้าน ตำบลบางชั้นหมาก ลพบุรี ผู้มีความรู้เกี่ยวกับการอนุรักษ์สืบสานวัฒนธรรมชาวมอญบางชั้นหมาก ลพบุรี สรุปได้ว่า ได้มีอนุรักษ์สืบสานวัฒนธรรมการแต่งกาย การละเล่น การรำ ดนตรี ภาษาและคติความเชื่อของชาวไทยเชื้อสายมอญที่มีการสืบทอดต่อเนื่องมาตั้งแต่ในอดีต และยังนำมาประยุกต์ไว้ใช้ในชีวิตประจำวัน เช่นเดียวกับชาวไทยเชื้อสายมอญในท้องถิ่นชุมชนอื่นๆ ในประเทศไทย มีการรวมกลุ่มอย่างเป็นแบบแผนเพื่อธำรงภาษามอญและวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ตน ประสบความสำเร็จในการธำรงประเพณีและความหวงแหนในเอกลักษณ์ชาติพันธุ์ อย่างน้อยที่สุดภาษามอญและวัฒนธรรมมอญหลายประการ ก็จะไม่สูญหายไปจากชุมชนบางชั้นหมาก ลพบุรีแน่นอน

จากการสัมภาษณ์เชิงลึกพระปัญญาวุฒิ วัดอำพวัน ตำบลบางชั้นหมาก จังหวัดลพบุรี เกี่ยวกับวิถีชีวิตปัจจุบันชาวมอญบางชั้นหมาก ลพบุรี สรุปได้ว่า วิถีชีวิตของชาวมอญบางชั้นหมาก มีการปรับตัวให้เข้ากับสังคมไทยได้เป็นอย่างดี ทำให้มีการผสมกลมกลืนจากมอญมาเป็นไทยส่วนใหญ่ ปัจจัยที่ทำให้เกิดการผสมกลมกลืนดังกล่าวได้แก่ นโยบายของรัฐ การศึกษา อาชีพ การแต่งงาน การตั้งถิ่นฐานและการอพยพย้ายถิ่น เอกลักษณ์ที่แสดงให้เห็นถึงความเป็นกลุ่มชาติพันธุ์มอญได้แก่ ภาษา ศาสนา พิธีกรรม ความ เชื่อและขนบธรรมเนียมประเพณี ซึ่งเอกลักษณ์เหล่านั้นมีบางส่วนที่ผสมกลมกลืนเข้ากับวัฒนธรรมไทยได้เป็นอย่างดี

ภาพที่ ๒๒ พระปัญญาวุฒิ วัดอำพวัน ตำบลบางชันหมาก จังหวัดลพบุรี
ที่มา : ผู้วิจัย, ๒๕๕๘

ภาพที่ ๒๓ นายสุทัศน์ หลีกพาล ผู้ใหญ่บ้าน ตำบลบางชันหมาก ลพบุรี
ที่มา : ผู้วิจัย, ๒๕๕๘

บทที่ ๕

สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

สรุปผล

จากการศึกษาเอกสาร การสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ ๓ กลุ่มที่เป็น ผู้สร้างสรรค์ระบอบลพบุรี นักประวัติศาสตร์ และปราชญ์ท้องถิ่นชุมชนบางชั้นหมากจังหวัดลพบุรี สรุปผลการวิเคราะห์ข้อมูล การผสมผสานวัฒนธรรมสมัยทวารวดีกับวัฒนธรรมมอญบางชั้นหมาก ได้ดังนี้

๑. จากการศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้องกับประวัติศาสตร์ลพบุรี สมัยทวารวดี เพื่อนำมาใช้ในการสร้างสรรค์ระบอบลพบุรี ตั้งแต่ พ.ศ. ๒๕๓๕ จนถึง ๒๕๕๘ สรุปได้ว่า ภายหลังจากการล่มสลายของอาณาจักรมอญโบราณที่มีเมืองสะเทิม (Thaton) เป็นราชธานี อาณาจักรมอญไม่สามารถรวมตัวกันกลับมาเป็นอาณาจักรขนาดใหญ่แบบเดิมได้อีก เพราะกลุ่มชาวมอญได้พัฒนาการอยู่ร่วมกันของสังคมแต่ละกลุ่ม ที่เกิดจากสิ่งแวดล้อมที่ไม่เหมือนกัน แยกอำนาจการปกครองตนเองออกเป็น ๔ กลุ่มใหญ่ๆ และชาวมอญกลุ่มที่ตั้งถิ่นฐานบริเวณลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยา ในตอนกลางของประเทศไทยปัจจุบัน ที่นักประวัติศาสตร์เรียกชาวมอญกลุ่มนี้ว่า “ชาวมอญวัฒนธรรมทวารวดี” จุดที่น่าสนใจของชาวมอญกลุ่มนี้คือ รูปแบบโครงสร้างการเมืองและอำนาจการปกครอง จะไม่ใช่รูปแบบอาณาจักรเหมือนกลุ่มอื่นๆ แต่จะรวมกันและปกครองกันเอง อยู่เป็นกลุ่มย่อยอย่างอิสระตามแบบปรัชญา “สามัคคีธรรม” หรือในปัจจุบันนิยมเรียกว่า “สหนครรัฐ” คล้ายกับ “แคว้นวัชชี” ในอินเดียสมัยพุทธกาล จากหลักฐานทางโบราณคดีที่ค้นพบ (สมเกียรติ โล่ห์เพ็ชรรัตน์. ๒๕๕๖ : ๑๐๕-๑๐๖) นักประวัติศาสตร์จึงได้สันนิษฐานว่าเมืองศูนย์กลางของนครรัฐแห่งนี้น่าจะอยู่ที่เมืองโบราณอู่ทอง โดยสรุปจากหลักฐานและจำนวนของโบราณวัตถุที่มีการค้นพบ เช่น จารึกแผ่นทองแดงที่ระบุพระนามของกษัตริย์ และเหรียญเงินที่มีคำว่า “ศรีทวารวดีศวรปุณยะ” จำนวนหลายเหรียญ ส่วนนครปฐมนั้นนักประวัติศาสตร์ส่วนใหญ่ลงความเห็นสรุปให้เป็นเมืองศูนย์กลางทางพระพุทธศาสนาของชาวมอญทั้งหมดมาตั้งแต่สมัยมอญโบราณ

ส่วนเมืองศูนย์กลางที่มีความเจริญรุ่งเรืองมากและเป็นที่รู้จักกันไปทั่วโลกคือ เมืองลวปุระ หรือที่ต่อมาถูกเปลี่ยนชื่อมาเป็นเมืองละโว้หรือเมืองลพบุรีมาเป็นลำดับนั้น เมื่อเปรียบเทียบจากบันทึกของชาวจีนส่วนใหญ่จะพบคำว่า หลอหู่ หรือ ตูเหอหลอ ซึ่งสองคำนี้หมายถึงเมืองละโว้ อันเป็นชื่อเมืองในยุคหลังพุทธศตวรรษที่ ๑๖ ที่อยู่ภายใต้อิทธิพลของอาณาจักรขอม-เขมรหรือกัมพูชาแล้ว แต่ทว่าหากนำมาเปรียบเทียบกับการค้นพบเหรียญเงินที่เมืองอุทองซึ่งมีคำจารึกว่า ลวปุระ ที่มีอายุเก่าแก่กว่า ประกอบกับหลักฐานจดหมายเหตุบันทึกการเดินทางของหลวงจีนฟาเหียน ที่อยู่ในช่วงพุทธศตวรรษที่ ๑๐-๑๑ รวมทั้งคำว่า จุยลัอโปตี้ หรือ โถโลโปตี้ อันหมายถึง ทวารวดี ที่มีบันทึกการเดินทางของหลวงจีนเหียนจิ่งหรือพระถังซำจั๋ง และบันทึกของหลวงจีนอี้จิง ที่บันทึกไว้ในสมัยเดียวกัน ด้วยเหตุนี้สังคมทวารวดีจึงเป็นรูปแบบสหนครรัฐ ความเจริญของชุมชนและศูนย์กลางของอาณาจักรจึงมีการเปลี่ยนแปลงหมุนเวียนกันไป แต่สิ่งสำคัญก็คือนักประวัติศาสตร์และโบราณคดีต่างยอมรับกันว่า เมืองลวปุระ และเมืองอุทอง มีความโดดเด่นในยุคสมัยวัฒนธรรมทวารวดี มาจนถึงช่วงปลายยุคสมัยพุทธศตวรรษที่ ๑๖ มีการพบซากเมืองโบราณในบริเวณลุ่มน้ำเจ้าพระยา-ป่าสักจำนวนมากที่มีเรื่องราวประวัติศาสตร์ต่อเนื่องกันมาในยุคสมัยทวารวดี ได้แก่ เมืองขีดขิน เมืองลพบุรี เมืองชัยจำปา เมืองอุตะเภา เมืองคูเมือง เมืองจันเสน เมืองศรีเทพ เป็นต้น

การที่วิทยาลัยนาฏศิลป์ลพบุรีได้ใช้ชื่อ “ลวปุระ” เมืองโบราณสมัยทวารวดีในลุ่มแม่น้ำลพบุรี เจ้าพระยา และป่าสักเป็นชื่อระบำ เพราะต้องการประชาสัมพันธ์ประวัติศาสตร์เมืองลพบุรีในยุคสมัยทวารวดี การสร้างสรรค์ท่ารำ เครื่องแต่งกาย และดนตรี จึงศึกษาข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมสมัยทวารวดี ได้แก่ หลักฐานทางโบราณคดี เช่น ประติมากรรม จารึก เหรียญเงินจารึกอักษรลวปุระ ภาพวาดลายเส้นแสดงการแต่งกายชาวทวารวดี เป็นต้น

๒. การผสมผสานวัฒนธรรมสมัยทวารวดี กับวัฒนธรรมชาวมอญ บางชั้นหมาก ลพบุรี ในกระบวนการสร้างสรรค์เครื่องแต่งกาย ท่ารำ และดนตรี ระบำลวปุระ การสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ ๓

กลุ่ม ได้แก่ ผู้สร้างสรรค์ระบำลวปุระ นักประวัติศาสตร์ และปราชญ์ท้องถิ่นชุมชนบางชั้นหมาก จังหวัดลพบุรี สรุปได้ว่า

๒.๑ ทรงผมเกล้ามวยลูกจันทร์แบนใส่เกล้าใช้ข้อมูล ตึกดาปุ่นปิ่นสมัยทวารวดี ภาพวาดลายเส้นสตรีชาวทวารวดี และชวามอญชุมชนบางชั้นหมาก จังหวัดลพบุรี

๒.๒ เกี่ยวศีรษะรัดเกล้า ใช้ข้อมูลจากประติมากรรมเทวสตรี ตึกดาปุ่นปิ่นสมัยทวารวดี ที่จัดแสดงในพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ สมเด็จพระนารายณ์ฯ และภาพวาดลายเส้นสตรีชาวทวารวดี

๒.๓ การออกแบบต่างหู ใช้ข้อมูลจากเทวสตรี ลูกปัด ตึกดาปุ่นปิ่นสมัยทวารวดี ที่จัดแสดงในพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ สมเด็จพระนารายณ์ฯ ภาพวาดลายเส้นสตรีชาวทวารวดี และจินตนาการจากการตีความคำอธิบายศัพท์ “ลว” ตามพจนานุกรมว่าหมายถึง หยดน้ำ จึงประยุกต์ออกแบบต่างหูมีลักษณะเป็นรูปหยดน้ำ

๒.๔ การออกแบบสร้อยคอ ใช้ข้อมูลจากลูกปัด ภาพวาดลายเส้นสตรีชาวทวารวดี และ ตึกดาปุ่นปิ่นสมัยทวารวดี ที่จัดแสดงในพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ สมเด็จพระนารายณ์ฯ

๒.๕ กำไลมือใช้ข้อมูลจากตึกดาปุ่นปิ่นสมัยทวารวดี ที่จัดแสดงในพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ สมเด็จพระนารายณ์ฯ และภาพวาดลายเส้นสตรีชาวทวารวดี

๒.๖ การออกแบบเสื้อเสื้อมัดคอกกลมแขนงูส่นี้อ ใช้ข้อมูลจากเทวสตรี และภาพวาดลายเส้นสตรีชาวทวารวดี

๒.๗ การออกแบบสไบเฉียงสี่เหลี่ยมแบบมอญด้านไหล่ขวาทิ้งซ้ายไปด้านหลัง ปล่อยชายด้านหน้าไหล่ซ้าย ชายสไบร้อยลูกปัดสีขาว ใช้ข้อมูลจากภาพวาดลายเส้นสตรีชาวทวารวดี และการแต่งกายนักแสดงระบำทวารวดี

๒.๘ ผ้านุ่งจีบหน้านางสีแดงยาวครึ่งน่องเดินลูกไม้แถบลายขวางสีทอง ใช้ข้อมูลจากการแต่งกายนักแสดงระบำทวารวดี เทวสตรี และภาพวาดลายเส้นสตรีชาวทวารวดี

๒.๔ เชื้อชาติผู้ร่ำรวยสะอวดตัดเย็บด้วยสักหลาดสีดำ ใช้ข้อมูลจากภาพวาดลายเส้นสตรีชาว ทวารวดี และการแต่งกายของชาวไทย-มอญชุมชนบางชั้นหมาก จังหวัดลพบุรี

๓. ทำรำประยุกต์จาก ลีลาทำรำตามแบบทำรำชาวมอญตำบลบางชั้นหมาก อำเภอเมือง จังหวัดลพบุรี ทำรำบางท่าในเพลงแม่บทไทย เช่น ท่าแขกเต้าเข้ารัง ท่าเอื้องพายกฐิน ท่าเลียบค่าย ท่าหลงไหลได้สิ้น เพื่อสะท้อนลักษณะอุปนิสัยของชาวมอญที่มีความนัมนวลอ่อนหวาน และเพื่อให้เหมาะสมกับทำนองเพลง จึงใช้ลีลาทำรำลักษณะของการโยกตัวกลมไหล่ วงเหลี่ยมเขมร

กระบวนท่าที่ ๑ ท่าออก เดินถัดเท้าซ้ายแขนแสดงความอ่อนช้อยของสาวชาวมอญ

กระบวนท่าที่ ๒ ท่าไหว เป็นการแสดงความเคารพและรำลึกถึงบรรพบุรุษในดินแดนลพบุรี

กระบวนท่าที่ ๓ ท่าสอดสูง มีลักษณะการโยกตัวกลมไหล่ตามลีลาการรำรำของชาวมอญ

กระบวนท่าที่ ๔ ท่าจบ เป็นท่าที่แสดงความสนุกสนานร่าเริงของหญิงสาวชาวมอญ

๔. ทำนองเพลง เป็นเพลงสำเนียงมอญ ผู้ประพันธ์ตั้งใจใช้วัฒนธรรมดนตรีปี่พาทย์มอญที่ยัง มีการสืบทอดมาจนถึงปัจจุบัน เป็นผลจากการวิเคราะห์ข้อมูลว่าประชาชนทวารวดีเป็นชาวมอญ วัฒนธรรมดนตรีปี่พาทย์มอญ ได้มีการผสมผสานวัฒนธรรมผ่านมิติของกาลเวลากลับกลืนลงตัวเป็น แบบแผนหนึ่งในวัฒนธรรมดนตรีไทย เครื่องดนตรีประกอบด้วย จะเข้ ขลุ่ย ระนาดเอก ระนาดทุ้ม ระนาดตัด ฆ้องวง ตะโพนมอญ ฉิ่ง ฉาบ กรับ และกลองเปิงมาง

สรุปว่ากระบวนการสร้างสรรคศิลป์การแสดงระบำลพบุรี มีการผสมผสานวัฒนธรรมสมัย ทวารวดีกับวัฒนธรรมมอญบางชั้นหมาก ลพบุรี ในการตั้งชื่อระบำ เครื่องแต่งกาย ทำรำ และดนตรี มี จุดประสงค์เพื่อประชาสัมพันธ์ประวัติศาสตร์ลพบุรีสมัยทวารวดีโดยใช้ดนตรีนาฏศิลป์เป็นสื่อ

อภิปรายผล

๑. การผสมผสานวัฒนธรรมทวารวดีกับวัฒนธรรมมอญบางชั้นหมาก ลพบุรี ในระบำลพบุรี เป็นไปตามทฤษฎีการผสมผสานวัฒนธรรมข้ามสายพันธุ์ สอดคล้องกับแนวคิดของ โฮมี บาบ่า (Homi

Bhabha) (1994 : 71-122) นักวิชาการสำนักวัฒนธรรมศึกษาเมืองเบอร์มิงแฮม ได้กล่าวถึงทฤษฎีการผสมผสานข้ามสายพันธุ์ทางวัฒนธรรม (Cultural Hybridization Theory) ไว้ว่า “โดยธรรมชาติแล้ว ไม่มีวัฒนธรรมใดที่มีความสมบูรณ์ในตัวเอง ในทุกๆ วัฒนธรรมจะมีการเปลี่ยนแปลง ผสมผสานสัมพันธ์กับวัฒนธรรมอื่นตลอดเวลา การผสมผสานข้ามสายพันธุ์ทางวัฒนธรรม จึงเป็นการสร้างพื้นที่ใหม่และสร้างความหมายใหม่ ให้เกิดขึ้นตลอดเวลาในโลกแห่งวัฒนธรรม

หากมองผิวเผินวัฒนธรรมในโลกนี้ บางอย่างเหมือนว่าจะมีเพียงหนึ่งเดียว แต่ถ้าหากมองลึกในรายละเอียด จะมีความแตกต่างหลากหลายอยู่ในนั้นเสมอ วรรณคดีไทยของไทยหลายเรื่อง มีที่มาจาก การปฏิสัมพันธ์วัฒนธรรมต่างถิ่น เช่น รามเกียรติ์มาจากอินเดีย อิเหนามาจากชวา หรือ ในกรณีขนมไทย เช่น ทองหยิบ ฝอยทอง เม็ดขนุน สังขยา มีที่มาจากโปรตุเกส เป็นต้น ปรากฏการณ์ปฏิสัมพันธ์ระหว่างวัฒนธรรมโลกและวัฒนธรรมท้องถิ่น สามารถแสดงออกมาในรูปแบบของการข้ามสายพันธุ์ทางวัฒนธรรมที่ได้มีเพียงหนึ่งเดียว ในบางครั้งการผสมผสานอาจเป็นไปแบบลงตัว บางครั้งอาจเป็นการผสมผสานที่เดินไปอย่างคู่ขนานหรือต่างฝ่ายต่างแยกกันอยู่ แต่บางครั้งการผสมผสานทางวัฒนธรรม ก็อาจนำไปสู่ความขัดแย้ง (Conflict) ได้เช่นกัน และยังแนวคิดของสจวร์ต ฮอลล์ (Hall) ที่กล่าวว่า เมื่อใดก็ตามที่มีการผสมผสานวัฒนธรรมโลกและท้องถิ่นเข้าไว้ด้วยกัน จะเกิดปรากฏการณ์ที่เรียกว่า การสร้างอัตลักษณ์แบบใหม่ทางวัฒนธรรม (New Cultural Identities) ขึ้นมาเสมอและมี การข้ามสายพันธุ์ทางวัฒนธรรมเกิดขึ้นได้ แม้แต่วัฒนธรรมที่เป็นลูกผสมอยู่แล้วก็สามารถผสมผสาน แลกถูกแลกเปลี่ยนออกไปได้อีก สอดคล้องกับการศึกษาการผสมผสานทางวัฒนธรรมจากกระบวนการสร้างสรรค์การแสดงงิ้วไทยของธนัช ถิ่นวัฒนากุล (๒๕๔๘ : ๓ – ๔๐) พบว่า สุนทรีลักษณ์ของการแสดงงิ้วไทยจากการผสมผสานทางวัฒนธรรมจีนกับไทยใน ศิลปะและเทคนิคการแสดง วรรณกรรมที่ใช้ในการแสดง บทบาทของตัวละคร ดนตรีและการขับร้อง เครื่องแต่งกาย การแต่งหน้า เวที ฉาก และอุปกรณ์ประกอบฉาก แต่ลักษณะสำคัญที่สุด คือ วรรณกรรมที่ใช้ในการแสดงที่มีลักษณะแตกต่างจากวรรณกรรมที่ใช้ในการแสดงเดิมคือวรรณกรรมจีน กระบวนการแสดงแตกต่างจากงิ้วโดยทั่วไปที่

มักจัดการแสดงตามศาลเจ้าของจีน แต่การแสดงครั้งนี้จัดในห้องประชุมสถาบันอุดมศึกษา ในขณะที่นักวิชาการทางด้านการแสดงละครและจิวให้ทัศนะว่า เป็นการสร้างสรรค์การแสดงทางวัฒนธรรมที่มีความน่าสนใจ จากกรอบแนวคิดทางการละครสมัยใหม่มาประยุกต์ใช้ในการสร้างสรรค์ และสื่อสารกับผู้ชมโดยอาศัยภาษาและวรรณกรรมที่ใช้ในการแสดงเป็นเครื่องมือสำคัญของการสื่อสาร ก่อให้เกิดนวัตกรรมสื่อสารการแสดงจากการผสมผสานทางวัฒนธรรม

๒. ชื่อระบำ “ลวปุระ” สื่อถึงความรุ่งโรจน์ของประวัติศาสตร์เมืองลพบุรีสมัยทวารวดี เนื่องจากวัฒนธรรมสมัยทวารวดี คือ วัฒนธรรมของชาวมอญ จึงเป็นที่มาการนำข้อมูลวัฒนธรรมมอญมาใช้สร้างสรรค์ท่ารำ เครื่องแต่งกาย และเพลงที่ใช้ในชุดการแสดง สอดคล้องกับแนวคิดของศาสตราจารย์ มจ. สุภัทรดิศ ดิศกุล และนักวิชาการอีกหลายท่านที่สันนิษฐานว่า ลวปุระ คือเมืองศูนย์กลางของทวารวดี มีหลักฐานทางโบราณคดีที่พบในจังหวัดลพบุรี แสดงความเจริญรุ่งเรืองสูงสุดในยุคสมัยทวารวดี เช่น พระพุทธรูป ประติมากรรม สถูป จารึก เป็นต้น ประชากรเป็นชาวมอญ มีกษัตริย์ทำหน้าที่ปกครองดูแลทุกข์สุข และทำนุบำรุงพระพุทธศาสนาฝ่ายเถรวาท ซึ่งเป็นศาสนาสำคัญนอกเหนือจากศาสนาพราหมณ์และความเชื่อภูตผีเทวดาของชนพื้นเมือง สภาพสังคมมีการแบ่งเป็น คือ ชนชั้นสูง สามัญชน และทาส ประชากรส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม หัตถกรรม และช่างโลหะ การค้าขายต่างประเทศดำเนินการโดยชนชั้นสูงหรือชนชั้นปกครอง ภาษาที่ใช้คือ ภาษาบาลี ภาษาสันสกฤต และภาษามอญ นักวิชาการมีความเห็นว่าภาษาบาลีใช้จารึกหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ภาษาสันสกฤตใช้ในหมู่ชนชั้นปกครอง และภาษามอญใช้ในหมู่สามัญชน และยังสอดคล้องกับพรเทพ บุญจันทร์เพ็ชร์ (๒๕๕๘ : ๒๘๐-๔๒๕) ที่กล่าวถึงแนวคิดของกรมศิลปากรว่าใช้วัฒนธรรมมอญสร้างสรรค์เครื่องแต่งกาย ท่ารำ เพลง และเครื่องดนตรี ในการแสดงระบำโบราณคดีชุดระบำทวารวดี

๓. ท่ารำระบำลวปุระ สร้างสรรค์ขึ้นมาโดยประยุกต์จากท่าทางของเทวสตรี ท่ารำบางท่าในเพลงแม่บท และท่ารำชาวมอญบางชั้นหมาก ลพบุรี จินตนาการท่ารำของชาวมอญให้มีลีลาอ่อนช้อย

แสดงถึงความสงบบรมเย็นของอาณาจักรทวารวดี ที่เป็นแหล่งรวมของการติดต่อค้าขาย เป็นที่สมาคมของกลุ่มชนหลายชาติพันธุ์ แนวคิดนี้สอดคล้องตามข้อสันนิษฐานของ ศาสตราจารย์ ยอร์ช เซเดส์ ที่ว่า ประชาชนทวารวดี ซึ่งมีถิ่นฐานในลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยาเป็นชนเผ่ามอญ เนื่องจากพบจารึกภาษามอญที่เมืองนครปฐม ราชบุรี และลพบุรี แนวคิดของศาสตราจารย์ ยอร์ช เซเดส์ นี้ สอดคล้องกับแนวคิดการประดิษฐ์ระบำทวารวดีของกรมศิลปากร ที่ใช้วัฒนธรรมมอญประดิษฐ์ท่ารำ และเครื่องแต่งกาย และสอดคล้องกับข้อสันนิษฐานของ ศาสตราจารย์ ดร.สุรพล วิรุฬห์รักษ์ ที่เดินทางไปศึกษาประวัติศาสตร์นาฏศิลป์ในประเทศพม่า และสรุปประเด็นนี้ว่านาฏศิลป์มอญน่าจะมีรูปแบบของตนเองมานาน ตั้งแต่สมัยทวารวดี

๔. กระบวนการสร้างสรรค์เครื่องแต่งกายระบำลวปุระ ยึดตามแบบแผนสมุดภาพลายเส้น การแต่งกายชาวทวารวดีของกรมศิลปากร ที่เคยใช้เป็นต้นแบบสร้างสรรค์ ระบำโบราณคดีชุดระบำทวารวดี บางส่วนประยุกต์การแต่งกายของชาวมอญบางชั้นหมาก ลพบุรี นำมาใช้สร้างสรรค์เป็นเครื่องแต่งกายระบำลวปุระ ออกมาเป็น เสื้อยืดคอกลมแขนงูตีสีเนื้อ นุ่งผ้าจีบหน้านางสีแดงยาวครึ่งน่องเดินลูกไม้แถบลายขวางสีทอง สไบเฉียงสีเขียวแบบมอญด้านไหล่ขวาทิ้งชายไปด้านหลัง ปล่อยชายด้านหน้าไหล่ซ้าย ชายสไบร้อยลูกปัดสีขาว ผ้ารัดสะเอวตัดเย็บด้วยสักหลาดสีดำเครื่องประดับสร้อยคอต่างหูกำไลมือกำไลเท้าศีรษะเกล้ามวยลูกจันทร์แบนใส่เกี้ยว สอดคล้องกับแนวคิดของสฤณีพงศ์ ขุนทรง (๒๕๕๕) ที่ว่าการแต่งกายสตรีชาวทวารวดีตอนนำเครื่องสักการะไปบูชาพระพุทธรูป ส่วนใหญ่ทำผม เกล้ามวย หรือถักเปียเป็นจอมสูงขึ้นไปเหนือศีรษะรัดตรงกลางให้ตอนบนสยายออกเป็นแฉกๆ อย่าง น่าชม บางครั้งพบว่าถักเปียจัดเรียงเป็นเส้นลงมาเป็นกรอบวงหน้า นิยมประดับต่างหูทำเป็นแผ่นกลม หรือห้วงกลม ตกแต่งส่วนคอด้วยสายสร้อย ทำเป็น แผ่นทับทรวง เป็นรูปสี่เหลี่ยมขนมเปียกปูน จำหลักเป็นลวดลายนก ไม่นิยมการสวมเสื้อ ใช้ผ้าสะพายเฉียงบางๆ เฉียงบ่าซ้ายไหล่มาข้างขวา ประดับต้นแขนด้วยกำไลเล็กๆ ทำด้วยทองคำสำริดและลูกปัดสีต่างๆ ไม่สวมรองเท้า นุ่งผ้าผืนเดียวทับซ้อนกันข้างหน้าทิ้งชายแนบลำตัว ซึ่งสอดคล้องกับการนำแนวคิดของ

สจวร์ต ฮอลล์ (Hall) (1994 : 42-45) มาขยายความเสริมว่า เมื่อมีการผสมผสานวัฒนธรรมใหญ่ หมายถึงวัฒนธรรมทวารวดี กับวัฒนธรรมท้องถิ่นหมายถึงวัฒนธรรมมอญบางชั้นหมาก ลพบุรี เข้าด้วยกันจะเกิดปรากฏการณ์ที่เรียกว่า อัตลักษณ์แบบใหม่ทางวัฒนธรรม (New Cultural Identities) ที่มีการผสมผสานในกระบวนการสร้างสรรค์เครื่องแต่งกายระบำลวปุระ

๕. ดนตรีที่ใช้ในระบำลวปุระ นายน้าว่า ร่มโพธิ์ทอง ผู้ประพันธ์ได้วิเคราะห์ประวัติศาสตร์สมัยทวารวดีว่าเกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมมอญ ตั้งใจประพันธ์ทำนองเพลงเป็นเพลงไทยสำเนียงมอญ เครื่องดนตรีที่ใช้ ได้แก่ จะเข้ ขลุ่ย ระนาดเอก ระนาดทุ้ม ระนาดตัด ฆ้องวง ตะโพนมอญ ฉิ่ง ฉาบ กรับ และกลองเปิงมาง สอดคล้องกับผลการศึกษาของณรงค์ฤทธิ์ คงปิ่น ว่าปีพาทย์มอญแสดงให้เห็นถึงการผสมผสานวัฒนธรรมดนตรีระหว่างมอญและไทย ซึ่งได้มีการสร้างสรรค์ สืบทอด และพัฒนาจากอดีตถึงปัจจุบันมาโดยลำดับ มีการผสมผสานวัฒนธรรมดนตรีมอญโบราณและวัฒนธรรมดนตรีของปีพาทย์ไทย นำมาบูรณาการจนเกิดเป็นรูปแบบการนำเสนอร่วมกัน ปีพาทย์มอญมีบทบาทและความสำคัญ จนกลายเป็นวงปีพาทย์รูปแบบหนึ่งของดุริยางคศิลป์ไทย ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของโฮมี บาบ่า ว่าวัฒนธรรมที่มีความแตกต่างและหลากหลายในโลก ต่างมีปฏิสัมพันธ์และแปลความหมายระหว่างกันตลอดเวลา และสอดคล้องกับแนวคิดของอานันท์ กาญจนพันธุ์ ว่าคนเท่าเทียมกันโดยไม่คำนึงถึงชาติพันธุ์ วัฒนธรรมที่หลากหลายและเลื่อนไหลได้ ทำให้คนสามารถเป็นสมาชิกหลายชุมชน ไม่ยึดติดกับความแตกต่างทางวัฒนธรรมที่ตายตัว

เนื่องจากมอญกับไทยมีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกันเหมือนพี่เหมือนน้อง จึงมาสู่การผสมผสานวัฒนธรรมมอญสมัยทวารวดีกับวัฒนธรรมมอญบางชั้นหมาก ในท่ารำ เครื่องแต่งกาย ทำนองเพลงซึ่งเป็นกระบวนการสร้างสรรค์ระบำลวปุระ แม้เป็นการผสมผสานวัฒนธรรมเฉพาะกิจในการวิจัยนี้ ระหว่างวัฒนธรรมหลักดั้งเดิมทวารวดีกับวัฒนธรรมมอญบางชั้นหมาก จนแตกลูกเป็นวัฒนธรรมใหม่ที่ใช้ในท่ารำ เครื่องแต่งกาย และทำนองเพลงระบำลวปุระก็ตาม แต่ปรากฏการณ์นี้สอดคล้องกับแนวคิดของ สจวร์ต ฮอลล์ (Hall) ว่า เมื่อใดก็ตามที่มีการผสมผสานวัฒนธรรมโลกและวัฒนธรรม

ท้องถิ่นเข้าไว้ด้วยกัน จะเกิดเป็นอัตลักษณ์แบบใหม่ทางวัฒนธรรม (New Cultural Identities) ขึ้นมาเสมอ แม้แต่วัฒนธรรมที่เป็นลูกผสมอยู่แล้ว ก็สามารถผสมผสานแตกลูกเป็นอัตลักษณ์ใหม่ทางวัฒนธรรมขึ้นได้ และที่สำคัญกระบวนการก่อรูปแบบใหม่ทางวัฒนธรรมนี้ สามารถทำสิ่งที่เคยคิดว่าเป็นไปไม่ได้ให้เป็นไปได้ เช่นเดียวกับการผสมผสานวัฒนธรรมหลักที่มีความเป็นสากลคือวัฒนธรรมทวารวดีกับวัฒนธรรมท้องถิ่นของมอญบางชั้นหมาก ให้เกิดขึ้นได้จริงในระบอบประชาธิปไตยแล้ว ไม่เคยมีวัฒนธรรมใดที่เป็นหนึ่งเดียวบริสุทธิ์สมบูรณ์ในตัวของมันเอง

ข้อเสนอแนะ

๑. สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์ควรสนับสนุนการศึกษามรดกวัฒนธรรมท้องถิ่นของไทย ซึ่งมีการสืบสานวัฒนธรรมผสมผสานกับวิถีชีวิต และปรากฏในชุดการแสดงต่างๆ อีกหลายชุด และส่งเสริมให้มีการสร้างสรรค์ชุดการแสดง เพื่อใช้เป็นสื่อประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนมีความรู้เกี่ยวกับประวัติศาสตร์ของแต่ละท้องถิ่น

๒. วิทยาลัยนาฏศิลปบุรีควรรวบรวมองค์ความรู้ทางด้านวัฒนธรรมในท้องถิ่นลพบุรี เพื่อนำมาสร้างสรรค์พัฒนาต่อยอด บริการทางวิชาการเผยแพร่สู่ประชาชนให้มีความรู้ต่อไป

บรรณานุกรม

ภาษาไทย

กรมศิลปากร. พัฒนาการอารยธรรมไทย. กรุงเทพฯ : รุ่งศิลป์การพิมพ์. ๒๕๓๖.

กรมศิลปากร. มรดกศิลป์ดินแดนสุวรรณภูมิ. กรุงเทพฯ : รุ่งศิลป์การพิมพ์. ๒๕๕๔.

เครือจิต ศรีบุญนาถ. การผสมผสานทางวัฒนธรรม : ศิลปะการแสดงที่พัฒนาจากภาพศิลาจำหลัก

สถาปัตยกรรมขอมโบราณ. สุรินทร์ : มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์. ๒๕๕๓

จิตร ภูมิศักดิ์. ข้อเท็จจริงว่าด้วยชนชาติขอม. กรุงเทพฯ : เมืองโบราณ. ๒๕๔๗.

จิตร ภูมิศักดิ์. ความเป็นมาของคำสยาม ไทย ลาวและขอม และลักษณะทางสังคมของชื่อชนชาติ.

กรุงเทพฯ : พิชณศ. ๒๕๔๙

ฉันทนา เอี่ยมสกุล. ศิลปะการออกแบบทำรำ. กรุงเทพฯ : บพิธการพิมพ์. ๒๕๕๔.

ไฉน สนสกุล. การดำรงชาติพันธุ์และการผสมกลมกลืนของชาวมอญ : ศึกษาเฉพาะกรณีชุมชน

มอญบางขันหมาก จังหวัดลพบุรี. วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์

มหาวิทยาลัย. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. ๒๕๓๕.

ณรงค์ฤทธิ์ คงปิ่น. การศึกษาวัฒนธรรมดนตรีปี่พาทย์มอญ. วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต

บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. ๒๕๓๙.

ธนะ ถิ่นวัฒนากุล. กระบวนการสร้างสรรค์การแสดงจ๊วไทยจากการผสมผสานทางวัฒนธรรม.

กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. ๒๕๔๘.

ธิดา สาระยา. อารยธรรมไทย. พิมพ์ครั้งที่ ๓. กรุงเทพฯ : เมืองโบราณ. ๒๕๕๒.

ผาสุข อินทรารุณ. ทวารวดีการศึกษาเชิงวิเคราะห์จากหลักฐานทางโบราณคดี. กรุงเทพฯ :

อักษรสมัย. ๒๕๔๒.

----- . ทวารวดีธรรมจักร. กรุงเทพฯ : ภาควิชาโบราณคดี มหาวิทยาลัยศิลปากร. ๒๕๕๑.

พิมพ์ชนา พาณิษฐ์กุล. การเลือกภาษาและการดำรงภาษาของคนไทยเชื้อสายมอญบางขันหมาก

จังหวัดลพบุรี. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. ๒๕๕๔.

ไพโรจน์ ทองคำสุก. วิเคราะห์รูปแบบความเป็นครูสู่กระบวนการถ่ายทอดความรู้ของผู้เชี่ยวชาญ

นาฏศิลป์ไทยครูเฉลย ศุขะวณิช. กรุงเทพฯ : กรมศิลปากร. ๒๕๔๕

รุ่งโรจน์ ธรรมรุ่งเรือง. ประวัติ แนวความคิดและวิธีค้นคว้าวิชาประวัติศาสตร์ศิลปะไทย.

กรุงเทพฯ : เมืองโบราณ. ๒๕๕๑.

ศักดิ์ชัย สายสิงห์. พระพุทธรูปสำคัญและพุทธศิลป์ในดินแดนไทย. กรุงเทพฯ : พิสิทธ์เซนเตอร์.

๒๕๔๘.

----- ศิลปะพม่า. กรุงเทพฯ : มติชน. ๒๕๕๗.

สมเกียรติ โล่ห์เพ็ชรรัตน์. ศิลปะลพบุรีและศิลปะทวารวดีในประเทศไทย. พิมพ์ครั้งที่ ๑. กรุงเทพฯ :

อมรินทร์พรินต์ติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง. ๒๕๕๖.

สมชัย ใจดี. ประเพณีและวัฒนธรรมไทย. กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช. ๒๕๕๖.

สมสุข หินวิมาน. การผสมผสานวัฒนธรรม. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศิลปากร. ๒๕๕๑.

สมาพร คล้ายวิเชียร. การผสมผสานวัฒนธรรมทวารวดีกับวัฒนธรรมเขมรในชุมชนโบราณ.

กรุงเทพฯ : Categories. ๒๕๕๑.

สถิตย์พงศ์ ขุนทรง. ภาพชีวิตของชาวทวารวดี. กรุงเทพฯ : เมืองโบราณ. ๒๕๕๕.

สันติ เล็กสุขุม. ประวัติศาสตร์ศิลปะไทย (ฉบับย่อ). พิมพ์ครั้งที่ ๕. กรุงเทพฯ : เมืองโบราณ. ๒๕๕๔.

สืบแสง พรหมบุญ. รายงานวิจัยเรื่องการศึกษาวิจัยประวัติศาสตร์ท้องถิ่นลุ่มแม่น้ำจระเข้สามพัน

อ.อุทอง จ.สุพรรณบุรี. กรุงเทพฯ : สถาบันไทยคดีศึกษา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. ๒๕๓๐.

สุพัทธา สุภาพ. สังคมและวัฒนธรรมไทย. พิมพ์ครั้งที่ ๔. กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช. ๒๕๔๗

สุภัทรดิศ ดิศกุล. ม.จ.. พระศิวนาฏราชในศิลปะลพบุรี. กรุงเทพฯ : พิมพ์เนศ. ๒๕๑๕.

----- ศิลปะในประเทศไทย. พิมพ์ครั้งที่ ๑๐. กรุงเทพฯ : อมรินทร์การพิมพ์. ๒๕๓๙.

สุรพล วิรุฬห์รักษ์. หลักการแสดงนาฏศิลป์ปริทรรศน์. พิมพ์ครั้งที่ ๓. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์แห่ง

จุฬาลงกรณ์. ๒๕๔๗

----- นานุกศิลป์พม่า. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. ๒๕๕๓.

สุริยวุฒิ สุขสวัสดิ์,ม.ร.ว. ศิลปะร่วมแบบเขมรในประเทศไทย.กรุงเทพฯ : มติชน. ๒๕๓๘.

----- ปราสาทหินและทับหลัง. กรุงเทพฯ : สตาร์ปรีนท์. ๒๕๔๒.

อมรา พงศาพิชญ์. ความหลากหลายทางวัฒนธรรม : กระบวนทัศน์และบทบาทในประชาสังคม.

กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์. ๒๕๔๓

ภาษาอังกฤษ

Ania Loomba. **Colonialism / Postcolonialism. 2nd Edition.** London : Routledge.

2005.

Berker. **Theory and Practice. C. Cultural Studies.** Sage Publications. 2000.

Bhabha, H. **The Location of Culture.** London: Routledge. 1994.

Boeles, J. J. **A Note on the Ancient City called Lavapura,** Bangkok: Siam Society.

1967

Brian L. Foster. “Changing Ethnicity and Social resources in a Thai-Mon village”,

Ethnic Diversity and the control of Natural Resources in Southeast Asia.

U.S.A. : Michican, 1988.

Briggs Lawrence Palmer. **The Ancient Khmer Empire.** Bangkok : White Lotus. 1999.

Coeder, Gorge. **The Making of Southeast Asia.** Berkeley : U.C.L.A. Press. 1966.

David K. Wyatt. **Thailand A Short Story. 2nd Edition.** Chiangmai : Silkwarm Books.

2004.

Edward Said. **Orientalism.** London : Penquin Books. 1978.

Elizabeth H. Moore. **Early Landscape of Mynmar.** Bangkok : Riverbook. 2007.

Frantz Fanon. **Black Skin, White Masks**. London : Pluto Press. 1986.

Hall, Stuart. “Who Need Identity?”, in **Identity: A Reader**, eds. Paul du Guy,

Jessica Evens and Peter Redman (London : Sage, 2000).

----- . “Notes on Deconstructing the Popular.” In **Cultural Theory and Popular**

Culture: A Reader, Storey, J (editor). Hertford: Harvester

Wheatsheaf. 1994.

Indrawooth Phasook. **Recent research on Dvaravati cultural workshop site in**

central Thailand. Singapore: NUS. 2008.

Quaritch H.G. Wales. **Dvaravati**. London : Bernard Quaritch. 1969.

Harvester Wheatsheaf, 1994.

สัมภาษณ์

ณรงค์ฤทธิ์ คงปิ่น. วิทยาลัยนาฏศิลป์ลพบุรี. สัมภาษณ์, ๑๕ มี.ค.๕๘.

น้ำว่า ร่มโพธิ์ทอง. ผู้มีวัฒนธรรมดีเด่นของชาติด้านดนตรีไทยประจำปี ๒๕๓๘. สัมภาษณ์,
๕ ม.ค.๕๘.

วัฒนา โกศินานนท์. อดีตผู้อำนวยการวิทยาลัยนาฏศิลป์ลพบุรี. สัมภาษณ์, ๕ ก.ย.๕๘.

สุทัศน์ หลีกपाल. ผู้ใหญ่บ้านในตำบลบางขันหมาก จังหวัดลพบุรี. สัมภาษณ์, ๕ มิ.ย.๕๘.

พระครูปัญญาวุฒิ. วัดอำพวัน บางขันหมาก จังหวัดลพบุรี. สัมภาษณ์, ๕ มิ.ย.๕๘.

ประวัติและผลงานวิชาการ (Curriculum vitae)

ชื่อหัวหน้าโครงการ นายดิเรก ทรงกัลยาณวัตร Mr. DEREK SONGKALAYANAWAT
 วุฒิการศึกษา ครุศาสตรบัณฑิต วิชาเอกสังคมศึกษา สถาบัน จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
 ตำแหน่ง ครูชำนาญการพิเศษ สาขาวิชาที่เชี่ยวชาญ ประวัติศาสตร์และวรรณคดีไทย
 ที่ทำงาน วิทยาลัยนาฏศิลปลพบุรี ถนนรามเดโช ตำบลทะเลชุบศร อำเภอเมือง จังหวัดลพบุรี
 ๑๕๐๐๐ โทรศัพท์ ๐ ๓๖๔๑ ๒๑๕๐ โทรสาร ๐ ๓๖๔๑ ๒๑๕๐ มือถือ ๐๘ ๙๕๔๒ ๘๓๑๑
 Email : derek65@windowslive.com

ประสบการณ์ด้านการวิจัย

- พ.ศ. ๒๕๕๔ งานวิจัยสร้างสรรค์ เรื่อง การสร้างสรรค์ชุดการแสดงโดยใช้วิธีการทางประวัติศาสตร์ :
 ระบำนาฏสุรางค์พระปรางค์สามยอด (สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์สนับสนุนทุนวิจัย)
- พ.ศ. ๒๕๕๕ งานวิจัยสร้างสรรค์ เรื่อง คีตนาฏยธรรมอศวโฆษ (สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์สนับสนุน
 ทุนวิจัย)
- พ.ศ. ๒๕๕๖ งานวิจัย เรื่อง ศิลปะลพบุรีที่มีอิทธิพลต่อดนตรีนาฏศิลป์ไทย (สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์
 สนับสนุนทุนวิจัย)
- พ.ศ. ๒๕๕๗ บทความวิจัย เรื่อง The Influence of Lopburi Arts on the Invention of Prang
 Sam Yod Dance
- พ.ศ. ๒๕๕๘ บทความวิจัย เรื่อง The Influence of Lopburi Arts on Thai Music and Dance
- พ.ศ. ๒๕๕๘ งานวิจัยสร้างสรรค์ เรื่อง การผสมผสานวัฒนธรรมทวารวดีกรณศึกษาจากกระบวนการ
 สร้างสรรค์ระบำลพบุรี (สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์สนับสนุนทุนวิจัย)

-พ.ศ. ๒๕๕๙ งานวิจัย เรื่อง เครื่องแต่งกายศิลปะสมัยลพบุรีที่ใช้ในชุดการแสดงของไทย (สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์สนับสนุนวิจัย)

-พ.ศ. ๒๕๕๙ บทความวิจัย เรื่อง The Essence of Dvaravati and Modern Mon Culture on the creation of Lavapura Dance

